

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

-KİTAB-I DEDEM KORKUT-

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVİREN: AYŞEGÜL ÇAKAN

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Genel Yayın: 4169

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

ÖZGÜN ADI

KİTAB-I DEDEM KORKUT ALA LİSAN-I TAİFE-İ OĞUZAN

ÇEVİREN

AYŞEGÜL ÇAKAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2013

Sertifika No: 40077

EDİTÖR

ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN

BİROL BAYRAM

DÜZELTİ

NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, MART 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-428-7 (CİLTİ)

ISBN 978-605-295-427-0 (KARTON KAPAKLI)

BASKI

UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER

GÜNGÖREN İSTANBUL

Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03

Sertifika No: 22826

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

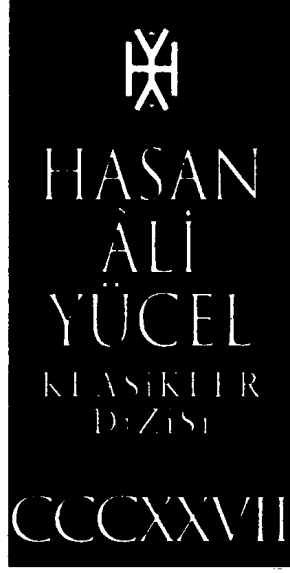
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL

Tel. (0212) 252 39 91

Faks (0212) 252 39 95

www.iskulttur.com.tr

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ -KİTAB-I DEDEM KORKUT-

ÇEVİREN:
AYŞEGÜL ÇAKAN

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Kitab-1 Dedem Korkut Üzerine.....	vii
Dede Korkut Hikâyeleri.....	1
Mukaddime.....	3
Dirse Han Oğlu Boğaç Han.....	9
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı	25
Kam Büre'nin Oğlu Bamsı Beyrek.....	43
Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu.....	75
Duha Koca Oğlu Deli Dumrul.....	95
Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı.....	105
Kazılık Koca Oğlu Yiğenek.....	123
Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdü'ü.....	131
Beğil Oğlu Emren.....	143
Uşun Koca Oğlu Seğrek.....	155
Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkardığı.....	167
İç Oğuz'a Dış Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldüğü.....	179
Kaynakça.....	187

Kitab-ı Dedem Korkut Üzerine...

Kitab-ı Dedem Korkut ya da tam adıyla *Kitab-ı Dedem Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan* (Oğuzların Diliyle Dede Korkut Kitabı) çok sayıda edebiyat araştırmacısı tarafından incelenmiş, üzerine makaleler yazılmış, Türk edebiyatının ve kültürünün en önemli eserlerinden biridir. *Dede Korkut Kitabı*'na adını veren ve aynı zamanda destansı hikâyelerin anlatıcısı olan kişi ise Oğuz Türklerinin geleneklerini, törelerini tam anlamıyla bilen yarı efsanevi bir bilgedir.

Dede Korkut kitabı, bir mukaddime ve destansı özellikler gösteren on iki hikâyeden oluşmuştur. Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyeleridir. Destanlar önceleri kopuz eşliğinde söylenmiş, dilden dile aktarılmış, 14-15. yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Bu yanıla sözlü halk edebiyatının ürünü olduğunu rahatlıkla söyleyebileceğimiz hikâyeler, Oğuz Türklerinin yaşantılarını, geleneklerini ve çeşitli olaylar karşısındaki tutumlarını düzyazı ve koşuk biçiminde aktarmıştır.

Birbirinden bağımsız, fakat belirli karakterlerin birkaç hikâyede birden bulunması dolayısıyla bir bütünlük de oluşturan destanların birçoğunda, Oğuz boylarının yurt kurma uğraşları, Doğu Anadolu'dan Azerbaycan'a, Kafkasya'ya, Gürcistan sınırını geçerek yaptıkları akınlar ve "kâfirler"le girdikleri savaşlar anlatılmış, Deli Dumrul ve Tepegöz hikâyeleri ise doğaüstü olaylar etrafında örülmüştür.

Destanların Türklerin İslam kültürüyle yeni yeni tanıştığı bir dönemde söylendiği kabul edilmiştir. Bu, hikâyelerde kullanılan dilden de anlaşılır. İslam inancıyla birlikte dile giren Arapça sözcüklerin yanı sıra aynı anlamdaki Türkçe sözcükler de metinlerde yer almıştır. Yüzyıllar boyunca anlatılmaya devam eden bu sözlü/şüursel aktarımlar halk yaratıcılığının etkisiyle her anlatımda yeniden yaratılma sürecine girmiştir.

“Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı...”

Hikâyeler, Dede Korkut ya da Korkut Ata olarak anılan kişinin ağzından aktarılır.

Dede Korkut’un, Oğuzların İslamı kabul etmelerinden önceki dönemlerde görülen bir kâhin (kam, baksı) olduğu, İslamlaşma süreciyle keramet sahibi bir evliya kimliği kazandığı söylenebilir. Kitabın giriş bölümündeki sözler bu durumu kanıtlar niteliktedir:

“Oğuz’un evvel kişisi, tam bilicisiydi. Ne derse olurdu. Gaipten türlü haber söylerdi. Hak Teala onun gönlüne ilham ederdi.”

Destansı hikâyeler, “...boyunu beyan eder” şeklinde başlar, “Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı” sözleriyle sonlanır. Boy, destan sözünün Türkçe karşılığıdır. Boyların (destanların) kopuz eşliğinde anlatılması boy boylamak, bu anlatım içindeki manzum bölümlerin bir ezgiyle okunması ise soy soylamaktır.

Dede Korkut, belirli olaylar sırasında ve her hikâyenin sonunda ortaya çıkar. Olayları tatlıya bağlar, sorunları çözer, öğüt verir, ad koyar, deyiş söyler. “Dua edeyim hanım” diyerek iyi dileklerde bulunur.

Oğuzların Bayat boyundan olan Korkut Ata, Dedem Korkut ya da yaygın kullanımıyla Dede Korkut’un gerçek

bir insandan çok, inanışa göre Oğuz halkını koruyan ruhları kişiliğinde birleştirmiş biri olması da ihtimal dâhilindedir. Destanlar bu yönüyle Türklerin atalar kültü inancını da yansıtır.

Dede Korkut Kitabının Nüshaları

Dede Korkut destanlarının günümüze ulaşabilen el yazması iki nüshası vardır. Dresden nüshasında on iki, Vatikan nüshasında altı hikâyeye mevcuttur. Vatikan nüshası altı hikâyeden oluştuğu için eksik olarak değerlendirilmiş, ancak her iki nüshanın ortak bir asıl nüshaya dayandığı düşüncesi genel olarak kabul görmüştür. Yirmi dört Türk boyunun her biri için bir destan yaratılmış olduğu ve bu nüshanın kayıp olduğu iddialarına karşın bugün bunu kanıtlayacak belge ve bilgiler elimizde bulunmamaktadır.

Dede Korkut Kitabı ülkemizde ilk kez Kilisli Rıfat tarafından Arap harfleriyle 1916'da yayımlanmış, Latin alfabesiyle ilk çalışmayı Orhan Şaik Gökyay 1938'de yapmıştır. Muharrem Ergin'in asıl metne dayanarak yaptığı bilimsel incelemesi ise 1958'de yayımlanmıştır.

Bu çalışmaya esas alınan Dresden nüshasında hikâyeler Arap harfleriyle ve Türkçe istinsah edilmiştir. El yazması nüshanın ilk sayfasına yazılmış “tarih-i vefat-ı Osman paşa, sene 993 (1585)” ifadesi, hikâyelerin yazıya geçirilme tarihi hakkında bir fikir vermektedir.

Türkçenin Azeri lehçesine yakın bir dil ve coşkulu bir üslupla kaleme alınmış olan destanlar günümüz Türkçesine aktarılırken bu özelliklerin kaybolmaması için fazlaca müdahalede bulunulmadı. Destanların tümü, genel anlatım göz önünde tutularak, anlatımın bütünlüğü ve anlamı ön plana alınarak çevrildi.

Sözlü halk edebiyatının yüzyıllar boyunca yaşayarak günümüze kadar gelebilmiş bu değerli eseri hakkında söylenecek her söz, yazılacak her yazı eksik kalacaktır.

Dedem Korkut'un bağışlayıcılığına sığınarak yapılan bu çalışmanın yararlı olmasını dilerim.

Ayşegül Çakan

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

-

Bismillahirrahmanirrahim

Resul aleyhisselam zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er ortaya çıktı. Oğuz'un evvel kişisi, tam bilicisiydi. Ne derse olurdu. Gaipten türlü haber söylerdi. Hak Teala onun gönlüne ilham ederdi.

Korkut Ata söylemiş: Ahir zaman hanlık geri Kayı'ya de-
gecek; kimse ellerinden almaya... Ahir zaman olup kıyamet
kopuncaya dek...

Bu dediği Osman neslidir, işte sürüp gidiyor. Ve dahi nice
buna benzer söz söyledi.

Korkut Ata, Oğuz kavminin müşkülünü hallederdi. Her
ne iş olsa Korkut Ata'ya danışmayınca işlemezlerdi. Her ne
ki buyursa kabul ederlerdi. Sözünü sayıp tamam ederlerdi.

Dede Korkut söylemiş:

Allah Allah demeyince işler yürümez
Kadir Tanrı vermeyince er zenginleşmez
Ezelden yazılmasa kul başına kaza gelmez
Ecel vakti ermeyince kimse ölmez
Ölen adam dirilmez, çıkan can geri gelmez
Bir yiğidin Kara Dağ yumrusunca malı olsa
Yığar, derler, talep eyler, nasibinden fazlasını yiyebilemez
Coşkun sular taşsa deniz dolmaz
Kibirlilik eyleyen Tanrı sevmez

Gönlünü yüce tutan erde devlet olmaz
Yad oğlu saklamakla oğul olmaz¹
Büyüyünce bırakır gider, gördüm demez
Kül, tepecik olmaz
Kara eşek başına gem vursan katır olmaz
Hizmetçiye kıyafet giydirdsen kadın olmaz
Lapa lapa karlar yağsa yaza kalmaz
Yapağılı gökçe çimen güze kalmaz
Eski pamuktan bez olmaz, eski düşman dost olmaz
Kara koça kıymayınca yol alınmaz²
Kara polat³ öz kılıcı çalmayınca düşman dönmez
Er, malına kıymayınca adı çıkmaz⁴
Kız anadan görmeyince öğüt almaz
Oğul atadan görmeyince sofra çekmez⁵
Oğul atanın yerine yetişendir, iki gözünün biridir
Devletli oğul baba ocağının közüdür
Oğul dahi neylesin baba ölüp mal kalmasa
Baba malından ne fayda başta devlet olmasa
Devletsiz şerrinden Allah saklasın hanım sizi

Dede Korkut bir daha söylemiş:

Sarp yürürken soylu ata namert yiğit binemez
Binince binmese yeğ
Çalıp kesen öz kılıcı muhannetler⁶ çalınca
Çalmasa yeğ
Çalabilen yiğide okla kılıçtan bir çomak yeğ
Konuğu gelmeyen kara evler yıkılsa yeğ
Atın yemediği acı otlar bitmese yeğ
Adam içmez acı sular sızınca sızmasa yeğ

1 El oğlunu beslesen bile o sana oğul olmaz

2 Kara koç gibi ata kıymayınca yol alınmaz

3 polat: çelik

4 adı çıkmak: adı, sanı duyulmak

5 sofra çekmek: ziyafet vermek

6 muhannet: ihanet eden, hain

Ata adını yürütmeyen hoyrat oğul
Ata belinden inince inmese yeğ
Ana rahmine düşünce doğmasa yeğ
Ata adını yürüten devletli oğul yeğ
Yalan söz bu dünyada olunca olmasa yeğ
Gerçeklerin üç otuz on yaşını doldursa yeğ
Üç otuz on yaşınız dolsun
Hak size yaman getirmesin
Devletiniz daim olsun hanım hey

Dede Korkut söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Gittikte yerin otlakların geyik bilir
Göğermiş yerlerin çimenlerini kulan¹ bilir
Ayrı ayrı yolların izini deve bilir
Yedi dere kokularını tilki bilir
Gece kervan göçtüğünü çayır kuşu bilir
Oğul kimden olduğunu anası bilir
Erin ağırını, hafifini at bilir
Ağır yüklerin zahmetini katır bilir
Nerde sızılar varsa çeken bilir
Gafil başın ağrısını beyni bilir
Kolca kopuz alıp ilden ile, beyden beye ozan gezer
Erin cömerdini, cimrisini ozan bilir
Önünüzde çalıp eden ozan olsun
Azıp gelen kazayı Tanrı savsın hanım hey

Dede Korkut gene söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ağız açıp över olsam, üstümüzde Tanrı görklü²
Tanrı dostu, din serveri³ Muhammed görklü
Muhammed'in sağ yanında namaz kılan
Ebubekir Sıddık görklü
Ahir seyyare başıdır Amme⁴ görklü

1 kulan: bir tür yaban eşiği

2 görklü: güzel, gösterişli, erdemli, iyi huylu

3 server: önder

4 Amme suresi

Hecesiyle düz okunsa Yasin görklü
Kılıç çaldı, din açtı şah-ı merdan Ali görklü
Ali'nin oğulları, peygamber torunları
Kerbela ovasında yezitler elinde şehit oldu
Hasan'la Hüseyin, iki kardeş birlikte görklü
Yazılıp, düzölüp gökten indi
Tanrı ilmi Kur'an görklü
Ol Kur'an'ı yazdı, düzdü
Ulemalar öğreninceye kadar vakit biçti
Ulemalar serveri Osman Affan oğlu¹ görklü
Açık yerde yapılmadır, Tanrı evi Mekke görklü
Ol Mekke'ye sağ varsa, esen gelse sıdkı bütün hacı görklü
Hesap gününde cuma görklü
Cuma günü okunan hutbe görklü
Kulak verip dinleyen ümmet görklü
Minarede okuyunca müezzin görklü
Dizin basıp oturunca helal görklü
Şakağından saçı ağardığında baba görklü
Ak sütünü doya doya emzirse ana görklü
Yanaşıp yola girende kara buğra² görklü
Sevgili kardeş görklü
Yekdil³ ile uyananda dikilse gerdek⁴ görklü
Uzunca dengi görklü
Oğul görklü
Kamusuna benzemedi
Cümle âlemleri yaratan Allah görklü
O övdüğüm yüce Tanrı
Dost olup medet eriştirsin hanım hey
Ozan der: Kadınlar dört türlüdür
Birisi solduran soydur

1 Halife Osman

2 buğra: erkek deve

3 yekdil: gönlü bir, sevgili

4 gerdek: tek odalı çadır

Birisi dolduran toptur
 Birisi evin dayağıdır¹
 Birisi nice söyleyen bayağıdır

Ozan der: Evin dayağı odur ki yazıdan yabandan eve bir konuk gelse, er adam evde olmasa, evvel onu yedirir, içirir, ağırlar, azizler, gönderir. O Ayşe, Fatma soyudur hanım. Onun bebekleri bitsin, ocağına bunun gibi avrat gelsin.

Geldik ol kim solduran soydur. Sabah olunca yerinden doğrulur, elini yüzünü yıkamadan dokuz bazlamaç² ile bir külek³ yoğurt gözler, doyunca⁴ tıka basa yer, elini böğrüne vurur. Eder bu ovayı harap. Evlisi ere varalıdan beri: Daha karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Ayağım paşmak,⁵ yüzüm yaşmak görmedi der. Ah n'olaydı, bu öleydi, birine daha varaydım, umduğumdan daha uyar olaydı der. Onun gibisinin hanım, bebekleri bitmesin, ocağına bunun gibi avrat gelmesin.

Geldik ol kim dolduran toptur. Dürtükleyince yerinden doğruldu, elini yüzünü yıkamadan obanın o ucundan bu ucuna, o ucuna çırpıştırdı, dedikodu yaptı, kapılara dek dindledi, öğlene kadar gezdi, öğleden sonra evine geldi. Gördü ki uğru⁶ köpek, büyük dana evini birbirine katmış, tavuk kümesine, sığır damına dönmüş. Komşularına seslenir ki: Kız Zeliha, Zübeyde, Ürüveyde, Çan Kız, Çan Paşa, Ayna Melek, Kutlu Melek, ölmeye, yitmeye gitmemiştim. Yatacak yerim yine bu harap olasıydı, n'olurdu benim evime bir lahza bakaydınız, komşu hakkı Tanrı hakkı diye söyler. Bunun gibisinin hanım, bebekleri bitmesin, ocağına bunun gibi avrat gelmesin.

1 dayak: dayanılacak şey, destek

2 bazlamaç: bazlama

3 külek: süt, yağ, su vb. koymak için ağaçtan yapılmış büyük kap

4 doyunca: doyuncaya kadar

5 paşmak: ayakkabı, terlik, nalın

6 uğru: hırsız

Geldik ol kim nice söylesen bayağıdır. Evine yazıdan yabandan bir edepli konuk gelse, er adam evde olsa, ona dese ki, kalk ekmek getir yiyelim, bu da yesin dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz yemek gerektir. Avrat der ki: Neyleyeyim, bu yıkılacak evde un yok elek yok, deve değirmenden gelmedi der. Ne gelirse benim sağıma gelsin der, elini götüne vurur. Yönünü öteye, sağısını erine döndürür. Pek söylersen birisini koymaz. Erinin sözünü kulağına koymaz. O, Nuh peygamberin eşiği asıllıdır. Ondan da hanım sizi Allah saklasın. Ocağınıza bunun gibi avrat gelmesin.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyunu¹ Beyan Eder Hanım Hey!

Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Şami² otağını yeryüzüne diktirmişti. Ala sayvanı gökyüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcası döşenmişti. Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kere toy³ edip Oğuz beylerini konuklardı. Gene toy edip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırmıştı. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştu. Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşek, kara koyun yahnisinden önüne götürün, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin demişti. Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayana Allah Teala beddua etmiştir, biz de hep ederiz, belli bilsin demişti.

Oğuz beyleri bir bir gelip yığınak olmaya⁴ başladı. Meğer Dirse Han derlerdi bir beyin oğlu kızı yok idi. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Salkım salkım⁵ tan yelleri estiğinde
Sakalı bozaç⁶ çayır kuşu öttüğünde

1 boy: destan

2 Şami: Şam işi

3 toy: yemekli eğlence, ziyafet

4 yığınak olmak: toplanmak, bir araya gelmek

5 salkım: serin

6 bozaç: boza çalan

Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
Bedevi atlar sahibini görüp kişnediğinde
Aklı karalı seçilen çağda
Göğsü güzel koca dağlara gün değdiğinde
Bey yiğitlerin, kahramanların birbirine koyulduğu çağda
Sabahın alacasında

Dirse Han kalkıp yerinden doğruldu, kırk yiğidini yanına alıp Bayındır Han'ın sohbetine gelirdi.

Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşıladılar. Götürüp kara otağa kondurdular. Kara keçeyi altına döşediler, kara koyun yahnisinden önüne götürdüler. Bayındır Han'dan buyruk böyledir hanım dediler.

Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü? Benden alçak kişileri ak otağa, kızıl otağa kondurdu. Benim suçum ne ola ki kara otağa kondurdu?

Dediler: Hanım, bugün Bayındır Han'dan buyruk şöyledir ki, oğlu kızı olmayanı Tanrı Teala kınamıştır, biz dahi kınarız demiştir dediler.

Dirse Han yerinden doğruldu, kalkın yiğitlerim, yerinizden doğrulun. Bu garaib bana ya bendendir ya hatundandır dedi.

Dirse Han evine geldi. Çağırıp¹ hatununa söyler, görelim hanım ne söyler.

Söylemiş:

Deyiş

Beri gel, gel başımın bahtı, evimin tahtı
Evden çıkıp yürüyende selvi boylum
Topuğunda sarmaşanda kara saçlım
Kurulu yaya benzer çatma kaşlım
Çifte badem sığmayan dar ağızlım

1 çağırmaq: seslenmek

Güz elmasına benzer al yanaklım, kavunum
Üyreğim, düvleğim¹ görür müsün neler oldu

Kalkmış Han Bayındır, yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirmiş. Oğulları ak otağa, kızlıları kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun, altına kara keçe döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne götürün. Yerse yesin, yemezse kalksın gitsin. Onun ki oğlu kızı olmaya, Tanrı Teala onu kınamıştır, biz dahi kınarız demiş. Gittiğimde beni karşıladılar, kara otağa kondurdular, kara keçe altıma döşediler, kara koyun yahnisinden önüme getirdiler. Oğlu kızı olmayanı Tanrı Teala kınamıştır, biz dahi kınarız, böyle biline dediler. Senden midir, benden midir, Tanrı Teala bize bir aslan gibi oğul vermez nedendir dedi, söyledi.

Söylemiş:

Han kızı yerimden kalkayım mı
Yakanla boğazından tutayım mı
Kaba ökçemin altına atayım mı
Kara polat öz kılıcımı elime alayım mı
Öz gövdenden başını keseyim mi
Can tatlılığını sana bildireyim mi
Alaca kanını yeryüzüne dökeyim mi
Han kızı, sebebi nedir, söyle bana
Katı gazap ederim şimdi sana

dedi. Dirse Han'ın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş.

Söyler:

Hey Dirse Han! Bana gazap etme
İncinip acı sözler söyleme
Yerinden doğrulup kalk
Alaca çadırını yeryüzüne diktir
Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestir

1 düvlek: küçük kavun

İç Oğuz'un, Dış Oğuz'un beylerini üstüne topla
Aç görürsen doyur
Çıplak görürsen donat
Borçluyu borcundan kurtar
Tepe gibi et yığ
Göl gibi kırmızı sağdır
Ulu toy eyle, hacet dile
Ola ki bir ağzı dualının dileğiyle
Tanrı bize aslan gibi bir oğul vere

dedi. Dirse Han dişi ehlinin sözüyle ulu toy eyledi, hacet diledi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini üstüne yığınak etti. Aç görürse doyurdu, çıplak görürse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi kırmızı sağdırdı. El kaldırdılar, hacet dilediler. Bir ağzı dualının dileğiyle Allah Teala bir çocuk verdi. Hatunu hamile oldu, bir nice müddetten sonra bir oğul doğurdu. Oğlancığını dayelere¹ verdi, baktırdı.

At ayağı külük,² ozan dili çevik olur. Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna karıştı.

Meğer hanım, Bayındır Han'ın bir boğası vardı, bir de buğrası vardı. O boğa katı taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın, bir güzün boğayla buğrayı savaştırırlardı. Bayındır Han Büyük Oğuz beyleriyle temaşa eder, eğlenirdi.

Meğer sultanım, gene yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincirlerle boğayı tutmuşlardı. Gelip meydan ortasında koyuverdiler. Meğer sultanım, Dirse Han'ın oğlancı, üç de ordu³ uşağı meydanda aşık oynarlardı. Boğayı koyuverdiler, oğlancıklara kaç dediler. O üç oğlan kaçtı, Dirse Han'ın oğulcuğu kaç-

1 daye: sütanne, dadı, bakıcı

2 külük: hızlı, çevik, yel gibi

3 ordu: hakanın oturduğu şehir, başkent

madı. Ak meydanın ortasında baktı durdu. Boğa da oğlana sürdü geldi. Diledi ki oğlanı helak kılsın. Oğlan yumruğuyla boğanın alnına tutup kıyasıya vurdu. Boğa götün götün gitti. Boğa oğlana sürdü geri geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğuyla katı vurdu. Oğlan bu kez boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğayla oğlan bir hamle çekiştiler. İki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı. Ne oğlan yener, ne boğa yener.

Oğlan fikreyledi, der: Bir dama direk vururlar, o dama dayak olur. Ben bunun alnına niye dayak olup duruyorum dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayak üstüne duramadı, düştü, tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti.

Oğuz beyleri gelip oğlanın üstüne yığınak oldular, aferin dediler. Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, yanına alıp babasına varsın, babasından oğluna beylik istesin, taht alıversin dediler. Çağırdılar, Dedem Korkut gelir oldu. Oğlanı alıp babasına vardı. Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Söyler:

Hey Dirse Han! Oğluna beylik ver, taht ver, erdemlidir
Boynu uzun bedevi at ver, biner olsun, hünerlidir
Ağılından tümen¹ koyun ver bu oğlana,

şişlik² olsun, erdemlidir

Develerden kızıl deve ver bu oğlana,
yükçük olsun, hünerlidir

Altın başlı otağ ver bu oğlana, gölge olsun, erdemlidir
Omzu kuşlu cübbe ver bu oğlana, giyer olsun, hünerlidir

Bayındır Han'ın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir.
Bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin dedi.

1 tümen: on bin

2 şişlik: kuzulama yaşına gelmiş koyun

Dirse Han oğlana beylik verdi, taht verdi. Oğlan tahta çıktı, babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit haset eylediler, birbirine söylediler: Gelin oğlanı babasına çekişti-relim, ola ki öldüre, gene bizim izzetimiz, hürmetimiz onun babası yanında hoş ola, fazla ola dediler.

Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana. Yirmisi dahi bir yana oldu. Evvel yirmisi vardı Dirse Han'a, bu haberi götürdü, dediler: Görür müsün Dirse Han neler oldu, yarmasın yarçımasın¹ senin oğlun hayırsız çıktı, kötü çıktı. Kırk yiğidini yanına aldı, Büyük Oğuz'un üstüne yürüyüş etti. Nerede güzel gördüyse çekip aldı. Ak sakallı kocanın ağzına sövdü. Ak pürçekli karının sütünü çekti. Akan duru sular-dan haber geçer, eğri yatan Ala Dağ'dan haber aşar, hanlar hanı Bayındır Han'a varır. Dirse Han'ın oğlu böyle bidat² işlemiş derler. Yaşadığından öldüğün yeğ olur. Bayındır Han seni çağırır, sana kötü gazap eyler dediler. Böyle oğul senin nene gerek. Böyle oğul olmaktan olmamak yeğdir, öldürse-ne dediler.

Dirse Han: varın getirin, öldüreyim dedi. Böyle deyince hanım, o namertlerin yirmisi daha çıkageldi ve bir dedikodu da onlar getirdiler. Dediler: Kalktı Dirse Han senin oğlun yerinden doğruldu, göğsü güzel Koca Dağ'a ava çıktı. Sen var iken av avladı, kuş kuşladı. Anasını yanına alıp geldi, al şarabın keskininden aldı içti, anasıyla sohbet eyledi. Atasına³ kast eyledi. Senin oğlun hayırsız çıktı, kötü çıktı. Eğri yatan Ala Dağ'dan haber geçer, hanlar hanı Bayındır'a haber varır. Dirse Han'ın oğlu böyle bidat eylemiş derler. Seni çağırırlar, Bayındır Han'ın katında sana gazap olur. Böyle oğul nene gerek, öldürsene dediler.

Dirse Han der: Varın getirin, öldüreyim. Böyle oğul bana gerekmez dedi. Dirse Han'ın hizmetlileri dediler: Biz senin

1 yarmasın yarçımasın: gözüne dizine dursun, yüzü gülmesin

2 bidat: adaletsizlik, haksızlık, zulüm

3 ata: baba

oğlunu nice getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü saymaz, bizim sözümüzle gelmez. Kalkıp yerinden doğrul, yiğitlerini okşa, yanına al, oğluna uğra, yanına alıp ava çık. Kuş uçurup, av avlayıp oğlunu oklayıp öldüregör.¹ Eğer böyle öldüremezsen bir türlü dahi öldüremezsin, belli bil dediler.

Deyiş

Salkım salkım tan yelleri estiğinde
Sakallı bozaç çayır kuşu öttüğünde
Bedevi atlar sahibini görüp kişnediğinde
Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
Aklı karalı seçilen çağda
Büyük Oğuz'un gelininin kızının bezendiği çağda
Göğsü güzel koca dağlara gün değende
Bey yiğitlerin, kahramanların birbirine koyulduğu çağda
Sabahın alacasında

Dirse Han yerinden kalktı. Oğlancığını yanına alıp kırk yiğidiyle birlikte ava çıktı. Av avladılar, kuş kuşladılar. O kırk namerdin birkaçı oğlanın yanına geldiler, dediler: Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin, benim önümde tepelesin. Oğlumun at seğirtişini, kılıç çalışını, ok atışını göreyim. Sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi dediler. Oğlandır ne bilsin, geyiği kovalıyor, götürüyor, babasının önünde yere indiriyordu. Babam at seğirtişime baksın kıvansın, ok atışına baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevensin diyordu. O kırk namertler: Dirse Han, görür müsün oğlanı, yazıdan yabandan geyiği kovalar, senin önüne getirir. Geyiğe atarken okla seni vurup öldürecek. Oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeye bak dediler.

Oğlan geyiği kovalarken babasının önünden gelip gidiyordu. Dirse Han, korkut sinirli sert yayını eline aldı, üzengiye kalkıp sıkıca çekti, doğrultup attı. Oğlanı iki küreğinin arasından vurup çıktı, yıktı. Uç dokundu, alaca kanı şorladı,

1 öldüregör: öldürmeye bak

koynu doldu. Bedevi atının boynunu kucakladı, yere düştü. Dirse Han istedi ki oğlancığının üstüne gürleyip düşsün. O kırk namert koymadı. Atının yularını döndürdü, ordusuna gelir oldu.

Dirse Han'ın hatunu oğlancığının ilk avıdır diye attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırdı. Büyük Oğuz beylerini toylayayım dedi. Toparlanıp yerinden kalktı, kırk ince kızı yanına aldı, Dirse Han'a karşı vardı. Başını kaldırdı, Dirse Han'ın yüzüne baktı, sağına soluna göz gezdirdi, oğlancığını göremedi. Kara bağı sarsıldı, yüreği yerinden oynadı, kara kıyım gözleri kan yaş doldu. Çağırıp Dirse Han'a söyler, görelim hanım ne söyler:

Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı
Han babamın güveyisi
Kadın anamın sevgisi
Atamın anamın verdiği
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
A Dirse Han
Kalkıp yerinden doğruldun
Yelesi kara kazılık¹ atına sıçrayıp bindin
Göğsü güzel Koca Dağ'a ava çıktın
İki vardın, bir gelirsın, yavrum hani
Karanlık gecede bulduğum oğul hani
Çıksın benim görür gözüm a Dirse Han, yaman seğirir
Kesilsin oğlanın emdiği süt damarım, yaman sızlar
Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişer
Yalnızca oğul görünmez, bağırm yanar
Kuru kuru çaylara su saldım
Kara giysili dervişlere nezirler² verdim
Aç görürsem doyurdum, çıplak görürsem donattım

1 kazılık: büyük, güçlü ve iyi cins

2 nezir: adak

Tepe gibi et yığdım, göl gibi kıımız sağdırdım
Dilek ile bir oğul zor buldum
Yalnız oğul haberini a Dirse Han, söyle bana
Karşı yatan Ala Dağ'dan bir oğul uçurdunsa söyle bana
Coşkun akan taşkın sudan bir oğul akıttınsa söyle bana
Aslan ile kaplana bir oğul yedirdinse söyle bana
Kara giysili, azgın dinli kâfirlere
bir oğul aldırđınsa söyle bana
Han babamın katına ben varayım
Ağır hazine, bol asker alayım
Azgın dinli kâfire ben varayım
Paralanıp kazılık atımdan inmeyince
Yenimle alaca kanım silmeyince
Kol but olup yer üstüne düşmeyince
Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim
Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana
Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi. Zarılık eyledi. Böyle deyince Dirse Han hatununa cevap vermedi. O kırk namert karşı geldi, dediler: Oğlun sağdır, esendir, avdadır. Bugün yarın neredeyse gelir. Korkma, kaygılanma. Bey sarhoştur, cevap veremez dediler.

Dirse Han'ın hatunu gitti, geri döndü. Katlanamadı, kırk ince kızı yanına aldı, bedevi ata binip oğlancığını aramaya gitti. Kışta yazda karı buzu erimeyen Kazılık Dağı'na geldi çıktı. Alçaktan yüce yerlere koşup çıktı. Baksa görse ki bir derenin içine karga kuzgun iner çıkar, konar kalkar. Bedevi atını ökçeledi, o tarafa yürüdü.

Meğer sultanım oğlan orada yıkılmıştı. Karga kuzgun kan görüp oğlanın üstüne konmak isterdi. Oğlanın iki kancıkcağızı¹ var idi, kargayı, kuzgunu kovalardı, kondurmazdı. Oğlan orada yıkılınca boz atlı Hızır oğlana hazır oldu.

1 kancık: dişi köpek

Üç kere yarasını eliyle sığadı.¹ Sana bu yaradan, korkma oğlan, ölüm yoktur. Dağ çiçeği ananın sütü ile sana merhemdir dedi, kaybıldı.

Oğlanın anası, oğlanın üstüne koşup çıkageldi. Baksa görse ki oğlancığı alaca kana bulanmış yatar. Çağırıp oğlancığına söyler, görelim hanım ne söyler.

Söyler:

İri kara gözlerini uyku almış, aç hadi
On iki kemikçiğin harap olmuş, topla hadi
Tanrı'nın verdiği tatlı canın seyranda imiş, çağır hadi
Öz gövdende canın varsa oğul haber ver bana
Kara başım kurban olsun oğul sana
Kazılık Dağı akar senin suların
Akar iken akmaz olsun
Biter senin otların Kazılık Dağı
Biter iken bitmez olsun
Kaçar senin geyiklerin Kazılık Dağı
Kaçar iken kaçamaz olsun, taşa dönsün
Ne bileyim oğul, aslandan mı oldu
Yoksa kaplandan mı oldu, ne bileyim oğul
Bu kazalar sana nereden geldi
O gövdende canın varsa oğul haber ver bana
Kara başım kurban olsun oğul sana
Ağız dilden birkaç kelime haber ver bana

dedi. Böyle deyince oğlanın kulağına ses dokundu. Başını kaldırdı, birden gözünü açtı, anasının yüzüne baktı. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Söyler:

Beri gel ak sütünü emdiğim kadını ana
Ak pürçekli, izzetli canım ana
Akan sularına ilenme

1 sığamak: sıvazlamak

Kazılık Dağı'nın günahı yoktur
Biten otlarına ilenme
Kazılık Dağı'nın suçu yoktur
Kaçar geyiklerine ilenme
Kazılık Dağı'nın günahı yoktur
Aslan ile kaplanına ilenme
Kazılık Dağı'nın suçu yoktur
İlenirsen babama ilen
Bu suç, bu günah babamdandır

dedi. Oğlan yine dedi: Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur. Korkma, boz atlı Hızır bana geldi, üç kere yaramı sığadı. Bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir dedi.

Böyle deyince kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği devşirdiler. Oğlanın anası memesini bir sıktı sütü gelmedi, iki sıktı sütü gelmedi, üçüncüde kendini iyice zorladı, kanı doldu, sıktı, sütle kan karışık geldi. Dağ çiçeği ile sütü oğlanın yarasına sürdüler, oğlanı ata bindirdiler, obasına, ordusuna getirdiler. Oğlanı hekimlere ısmarlayıp Dirse Han'dan sakladılar.

At ayağı külük, ozan dili çevik olur hanım. Oğlanın kırk günde yarası sağaldı, sapasağlam oldu. Oğlan ata biner, kılıç kuşanır oldu. Av avlar, kuş kuşlar oldu. Dirse Han'ın haberi yok, oğlancığını öldü bilir.

O kırk namertler bunu duyular. Ne eyleyelim diye danıştılar. Dirse Han eğer oğlancığını görürse affetmez, bizi hep kırar dediler. Gelin Dirse Han'ı turalım, ak ellerini ardına bağlayalım, kıl sicimi ak boynuna takalım, alıp kâfir illerine yönelelim diyerek Dirse Han'ı tuttular. Ak ellerini ardına bağladılar. Kıl sicimi boynuna taktılar. Ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Dirse Han yayan, bunlar atlı yürüdüler. Alıp kanlı kâfir illerine yöneldiler.

Dirse Han tutsak oldu gider. Dirse Han'ın tutsak olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok.

Meğer sultanım, Dirse Han'ın hatunu bunu duymuş. Oğlancığına karşı varıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Söyler:

Görür müsün ey oğul neler oldu
Sarp kayalar oynamadı, yer oyuldu.
İlde düşman yok iken, senin babanın üstüne düşman geldi
O kırk namert, babanın yoldaşları, babanı tuttular
Ak ellerini ardına bağladılar
Kıl sicimi ak boynuna taktılar
Kendileri atlı, babanı yayan yürüttüler
Alıp kanlı kâfir illerine yöneldiler
Hanım oğul, kalkıp yerinden doğrul
Kırk yiğidini yanına al
Babanı o kırk namertten kurtar
Yürü oğul, baban sana kıydıysa sen babana kıyma

dedi. Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Bey yerinden kalktı, kara polat öz kılıcını beline kuşandı. Ak kırıışli katı yayını eline aldı, altın mızrağını eline aldı, bedevi atını tutturdu, sıçrayıp bindi. Kırk yiğidini yanına aldı. Babasının ardınca yürütüp gitti.

O namertler de bir yerde konmuşlardı. Al şarabın keskininden içerlerdi. Boğaç Han sürüp yetişti. O kırk namert de bunu gördüler. Dediler: Gelin varalım, şu yiğidi tutup götürelim. İkisini bir yerde kâfire yetirelim¹ dediler. Dirse Han dedi:

Kırk yoldaşım aman
Tanrı'nın birliğine yoktur güman²

Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim. Gerek beni öldürün, gerek diri bırakıverin dedi. Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler. Dirse Han, oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi. Söyler, görelim hanım ne söyler:

1 İkisini bir arada kâfire teslim edelim

2 güman: şüphe

Boynu uzun bedevi atlar giderse benim gider
Senin içinde bineğin varsa yiğit söyle bana
Savaşmadan, vuruşmadan alivereyim dön geri

Ağıldan tümen koyun giderse benim gider
Senin içinde şişliğin varsa söyle bana
Savaşmadan, vuruşmadan alivereyim dön geri

Develerden kızıl deve giderse benim gider
Senin içinde yüklüğün varsa söyle bana
Savaşmadan, vuruşmadan alivereyim dön geri

Altın başlı otağlar giderse benim gider
Senin içinde odan varsa yiğit söyle bana
Savaşmadan, vuruşmadan alivereyim dön geri

Ak yüzlü, ela gözlü gelinler giderse benim gider
Senin içinde nişanlın varsa yiğit söyle bana
Savaşmadan, vuruşmadan alivereyim dön geri

Ak sakallı kocalar giderse benim gider
Senin içinde ak sakallı baban varsa yiğit söyle bana
Savaşmadan, vuruşmadan kurtarayım dön geri
Benim için geldinse oğlancığımı öldürmüşüm yiğit
Sana günahı yok dön geri

dedi. Oğlan burada babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Boynu uzun bedevi atlar giderse senin gider
Benim de içinde bineğim var
Komam, yok, kırk namerde

Develerden kızıl deve senin gider
Benim de içinde yüklüğüm var
Komam, yok, kırk namerde

Ağıllarda tümen koyun senin gider
Benim de içinde şişliğim var
Komam, yok, kırk namerde

Ak yüzlü, ela gözlü gelin senin giderse
Benim de içinde nişanlım var
Komam, yok, kırk namerde

Altın başlı otağlar senin giderse
Benim de içinde odam var
Komam, yok, kırk namerde

Ak sakallı kocalar senin giderse
Benim de içinde bir aklı şaşmış,
Bilinci yitmiş koca babam var
Komam, yok, kırk namerde

dedi. Kırk yiğidine tülbent salladı, el eyledi. Kırk yiğit bedevi atını oynattı, oğlanın yanına yığınak oldu. Oğlan kırk yiğidini yanına aldı, at tepti, cenk ve savaş etti. Kiminin boynunu vurdu, kimini tutsak eyledi. Babasını kurtardı, çekildi geri döndü. Dirse Han burada oğlancığının sağ olduğunu yeni bildi. Hanlar hanı oğlana beylik verdi, taht verdi. Dedem Korkut boy boyladı,¹ soy soyladı,² bu Oğuznameyi düzdü, koştı, böyle dedi:

Onlar da bu dünyaya geldi geçti
Kervan gibi kondu göçtü
Onları da ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Kara ölüm geldiğinde geçit versin
Sağlık, saygınlık ve devletini Hak artırsın
O övdüğüm yüce Tanrı dost olup medet eriştirsın
Dua edeyim hanım:

Yerli Kara Dağlar'ın yıkılmasın
Gölgelice koca ağacın kesilmesin
Coşkun akan görkemli suyun kurumamasın
Kanatlarının uçları kırılmasın

1 boy boylamak: destan söylemek

2 soy soylamak: destanın manzum bölümlerinin bir ezgiyle okunması

Koşarken ak boz atın sürçmesin
Çaldığında kara polat öz kılıcın çentilmesin
Dürtüşürken ala gönderin ufanmasın¹
Ak pürçekli ananın yeri cennet olsun
Ak sakallı babanın yeri cennet olsun
Hakk'ın yandırdığı چراغın yanadursun
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç eylemesin hanım hey!

¹ ufanmak: parçalanmak

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boyu Beyan Eder

Bir gün Ulaş oğlu, tulu kuşun¹ yavrusu, beze miskin umudu,² Amıt Suyu'nun aslanı, Karacuk'un³ kaplanı, yağız atın sahibi, Han Uruz'un ağası, Bayındır Han'ın güveyi, Büyük Oğuz'un devleti, kalmış yiğit arkası Salur Kazan yerinden kalkmıştı. Doksan başlı otağlarını kara yerin üzerine diktirmişti. Doksan yerde alaca ipek halı döşetmişti. Seksen yerde sofra kurulmuştu. Altın ayaklı sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, güzel yüzlü, saçı ardına örülü, göğsü kızıl düğmeli, elleri bileğinden kınalı, parmakları süslü, mahcup kâfir kızları Büyük Oğuz beylerine kadeh sunup içerlerdi.

İçip içip Ulaş oğlu Salur Kazan'ın alnına şarabın keskini çıkırttı.⁴ Kaba dizi üzerine çöktü, dedi: Ünümü anlayın beyler, sözümü dinleyin beyler!⁵ Yata yata yanımız ağrıdı. Dura dura belimiz kurudu. Yürüyelim a beyler! Av avlayalım, kuş kuşlayalım, yaban geyiği yıkalım. Dönelim otağımıza düşelim. Yiyelim, içelim, hoş geçelim.

1 tulu kuş: güneşin doğuşu sırasında öten kuş, sabah kuşu

2 aciz ve yoksulların umudu

3 Karacuk: bu destandaki Karacık Çoban karakterinin de adını aldığı, Türkistan'da bir dağ

4 şarap başına vurdu

5 Söylediğimi anlayın, sözümü dinleyin

Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder dedi: Beli,¹ Han Kazan, münasiptir.

Kara Göne oğlu Kara Budak dedi: Ağam Kazan, münasiptir.

Onlar öyle deyince At Ağzılı Aruz Koca iki dizinin üstüne çöktü, dedi: Ağam, sası² dinli Gürcistan ağzında oturursun. Ordun üstüne kimi korsun? Kazan dedi: Üç yüz yiğitle oğlum Uruz evim üstüne dursun dedi. Yağız atını çekti, sıçrayıp bindi. Hızlı giden aygırına Dünder bindi. Gök³ bedevi atını tutturdu, Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne bindi. Ak bedevi atını çekti, Bayındır Han'ın düşmanını basan Şir Şemseddin bindi. Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan fırlayıp uçan Beyrek boz aygırına bindi. Yağız atlı Kazan'a keşiş diyen Bey Yiğenek doru aygırına bindi. Sayıversem tükenmek bilmez. Büyük Oğuz beyleri bindi. Ala Dağ'a ala leşker ava çıktı.

Kâfirin casusu casusladı, vardı kâfirler azgını Şökli Melik'e haber verdi. Yedi bin kaftanının ardı yırtmaçlı, yarımından kara saçlı, sası dinli, din düşmanı, alaca atlı kâfir bindi, baskına çıktı. Dört nala gece yarısı Kazan Bey'in obasına geldi. Altın bey otağını kâfirler yağmaladılar. Kaza benzer kızı gelini çığrıştırdılar. Tavla tavla şahbaz atlarına bindiler. Katar katar kızıl develerini yedeklerine aldılar. Ağır hazinesini, bol akçesini yağmaladılar. Kırk ince belli kız ile Boyu Uzun Burla Hatun esir gitti. Kazan Bey'in karıcık⁴ olmuş anası, kara deve boynunda asılı gitti. Han Kazan'ın oğlu Uruz Bey üç yüz yiğitle eli bağlı, boynu bağlı gitti. Eyilik Koca oğlu Sarı Kılmaş, Kazan Bey'in evi üzerine şehit oldu. Kazan'ın bu işlerden haberi yok.

1 beli: evet

2 sası: çürümüş, bozulmuş, kokuşmuş

3 gök : (burada) yeşile çalan koyu siyah renkli

4 karıcık: ihtiyarcık

Kâfir der: Beyler, Kazan'ın tavla tavla şahbaz atlarına binmişiz. Altın akçesini yağmalamışız. Kırk yiğidiyle oğlu Uruz'u tutsak etmişiz. Katar katar develerini yedeğimize almışız. Kırk ince belli kız ile Kazan'ın helalini tutmuşuz. Bu hayfları¹ biz Kazan'a etmişiz dedi.

Kâfirin biri dedi: Kazan Bey'e bir hayfımız kaldı.

Şökli Melik dedi: Bre aznavur, ne hayfımız kaldı?

Kâfir dedi: Kazan'ın Kapulu Derbendi'nde on bin koyunu vardır. Şu koyunları da getirsek Kazan'a esaslı hayf ederdik dedi.

Şökli Melik: Altı yüz kâfir varsın, koyunu getirsin dedi. Altı yüz kâfir atlandı, koyunun üzerine dörtnala vardı.

Gece yatarken Karacık Çoban kara kaygılı bir düş gördü. Düşünden sıçrayarak kalktı oturdu. Kıyan Gücü, Demir Gücü, bu iki kardeşi yanına aldı. Ağılın kapısını berkitti. Üç yerde tepe gibi taş yığdı. Alaca kollu sapanını eline aldı. Birdenbire altı yüz kâfir Karacık Çoban'ın üzerine yüklendi.

Kâfir der:

Karanlık akşam olanda kaygılı çoban
Karla yağmur yağanda çakmaklı çoban
Sütü, peyniri bol kaymaklı çoban
Beyin altın pencereli evlerini biz yıkmışız
Tavla tavla şahbaz atlarına biz binmişiz
Katar katar kızıl devesini biz yedeğe almışız
Karıcık anasını biz götürmüşüz
Ağır hazinesini, bol akçesini biz yağmalamışız
Kaza benzer kızı gelini biz esir etmişiz
Kırk yiğidiyle Kazan'ın oğlunu biz götürmüşüz
Kırk ince belli kızla Kazan'ın helalini biz götürmüşüz
Bre çoban, ırağından yakınından beri gel
Baş indirip bağır bas, biz kâfire selam ver

1 hayf: zulüm, haksızlık

Öldürmeyelim, Şökli Melik'e seni götürelim
Sana beylik unvanı verelim

Çoban der:

Lakırdı söyleme bre itim kâfir
İtimle bir yalaktan, yunduğum suyu içen azgın kâfir
Altındaki alaca atı ne översin
Ala başlı keçim kadar gelmez bana
Başındaki tolganı ne översin bre kâfir
Başımdaki borküm kadar gelmez bana
Altmış tutam gönderini ne översin bre murdar kâfir
Kızılıcak değneğim kadar gelmez bana
Kılıcını ne översin bre kâfir
Eğri başlı çomağım kadar gelmez bana
Sadağındaki doksan oku ne översin bre kâfir
Alaca kollu sapanım kadar gelmez bana
İrağından yakınından beri gel
Yiğitlerin darbesini gör, ondan sonra konuş

dedi. Kâfirler hemen at teptiler, ok serptiler. Yiğitler başı Karacık Çoban sapanının ayasına taş koydu, attı. Birini atınca ikisini üçünü yıktı. İkisini atınca üçünü dördünü yıktı. Kâfirlerin gözüne korku düştü. Karacık Çoban kâfirin üç yüzünü sapan taşıyla yere serdi. İki kardeşi okla düştü, şehit oldu. Çobanın taşı tükendi. Koyun demez, keçi demez sapanının ayasına kor, atar, kâfiri yıkar. Kâfirin gözü korktu, dünya âlem kâfirin başına karanlık oldu.

Dediler: Yarماسın yarçımasın, bu çoban bizim hepimizi kırar oldu. Artık durmayıp kaçarlar.

Çoban şehit olan kardeşlerini toprağa koydu. Kâfirlerin leşinden bir büyük tepe yığdı. Çakmak çakıp ateş yaktı. Kepeneğinden kurum edip yarasına bastı. Yolun kıyısına geçip oturdu. Ağladı sızladı, der:

Salur Kazan, bey Kazan
Ölü müsün, diri misin
Bu işlerden haberin yok mudur

dedi. Meğer hanım, o gece Büyük Oğuz'un devleti Bayındır Han'ın güveyi, Ulaş oğlu Salur Kazan kara kaygılı düş gördü, sıçrayıp ayağa kalktı. Der: Bilir misin kardeşim Kara Göne, düşümde ne göründü, kara kaygılı vakıa gördüm. Yumruğumda çırpınan benim şahin kuşumu ölür gördüm. Gökten yıldırımın ağıp evim üzerine düştüğünü gördüm. Kapkara pusarık yurdumun üzerine dökülür gördüm. Kuduz kurtlar evimi deler gördüm. Kara deve ensemden kavrır gördüm. Kargı gibi kara saçımı uzar gördüm, uzayıp gözümü örter gördüm. Bileğimden on parmağımı kanda gördüm. Nasıl ki bu düşü gördüm, ondan beri aklımı toplayamıyorum. Hanım kardeş, benim bu düşümü yor bana dedi.

Kara Göne dedi: Kara bulut dediğin senin devletindir. Kar ile yağmur dediğin askerindir. Saç kaygıdır, kan karadır. Kalanını ben yoramam, Allah yorsun dedi. Böyle deyince Kazan dedi: Benim avımı bozma, leşkerimi dağıtma. Ben bugün yağız ata binerim, üç günlük yolu bir günde alırım. Öğle olmadan yurdum üstüne varırım. Eğer sağdır, esendir, akşam olmadan gene ben sana gelirim. Yurdum sağ esen değilse başınızın çaresine bakın, ben giderim dedi.

Yağız atını mahmuzladı, Kazan Bey yola gitti. Gele gele yurdunun üstüne geldi. Gördü ki uçardan kuzgunu kazı doluşmuş, yurdunda kalmış. Kazan Bey burada yurduyla haberleşmiş, görelim hanım ne haberleşmiş.

Kazan der:

Kavim kabilem, benim ortak yurdum
Yaban eşiği ile yaban geyiğine komşu yurdum
Seni düşman nereden yakalamış güzel yurdum
Ak otağlı evimin dikildiği yurdu kalmış
Karıcık anamın oturduğu yeri kalmış
Oğlum Uruz'un ok attığı hedefi kalmış
Oğuz beylerinin at sürdüğü meydan kalmış
Kara mutfağın dikildiği ocak kalmış

Bu halleri gördüğünde Kazan'ın kara kıyım gözleri kan yaş doldu. Kan damarları kaynadı, kara bağı sarsıldı. Yağız atını ökçeledi, kâfirin geçtiği yola düştü, gitti.

Kazan'ın önüne bir su geldi. Kazan dedi: Su Hak didarını¹ görmüştür, ben bu suyla haberleşeyim dedi. Görelim hanım nice haberleşti.

Kazan der:

Çağıl çağıl kayalardan çıkan su
Ağaç gemileri oynatan su
Hasan'la Hüseyin'in hasreti su
Bağ ve bostanın ziyneti su
Ayşe ile Fatma'nın günahı su
Şahbaz atların içtiği su
Kızıl develerin gelip geçtiği su
Ak koyunların gelip çevresinde yattığı su
Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana
Kara başım kurban olsun suyum sana

dedi. Su nasıl haber versin. Sudan geçti, bu kez bir kurda denk geldi. Kurt yüzü mübarektir, kurtla haberleşeyim dedi. Görelim hanım ne haberleşti.

Kazan der:

Karanlık akşam olanda günü doğan
Kar ile yağmur yağanda er gibi duran
Kara koç atları kışnettiren
Kızıl deve gördüğünde bağırtıran
Akça koyun gördüğünde kuyruk çarpıp kamçılayan
Arkasını vurup berk ağılın ardını söken
Karma bökeçin² semizini alıp tutan
Kanlı kuyruk yüzüp çap çap yutan
Avazı kaba köpeklere kavga salan

¹ didar: çehre, yüz

² bökeç: sürünün önünde giden koyun

Çakmaklıca çobanları gece koşturan
Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana
Kara başım kurban olsun kurdum sana

dedi. Kurt nasıl haber versin. Kurttan da geçti. Karaca
Çoban'ın kara köpeği Kazan'ın karşısına geldi. Kazan kara
köpekle haberleşti, görelim hanım ne haberleşti.

Der:

Karanlık akşam olanda vaf vaf üren
Acı ayran dökülende çap çap içen
Gelen hırsızları korkutan
Korkutup şamatasıyla ürküten
Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana
Kara başımın sağlığında iyilikler ederim köpek sana

dedi. Köpek nasıl haber versin. Köpek Kazan'ın atının aya-
ğına çap çap düşer, sin sin sinler. Kazan bir sopayla köpeğe
vurdu. Köpek çekildi, geldiği yola gitti. Kazan köpeği ko-
valadı, Karaca Çoban'ın üzerine geldi. Çoban'ı gördüğünde
haberleşti, görelim hanım ne haberleşti.

Kazan söyler:

Karanlık akşam olanda kaygılı çoban
Karla yağmur yağanda çakmaklı çoban
Ünümü anla, sözümü dinle
Ak otağlı evim şuradan geçmiş gördün mü, de bana
Kara başım kurban olsun çoban sana

dedi.

Çoban söyler:

Ölmüş müydün, yitmiş miydin a Kazan
Nerede gezerdin, neredeydin a Kazan
Dün değil, önceki gün evin buradan geçti
Karıcık anan kara deve boynunda asılı geçti
Kırk ince belli kızla helalin
Boyu Uzun Burla Hatun

Ağlayarak şuradan geçti
Kırk yiğidi ile oğlun Uruz
Başı açık, yalın ayak
Kâfirlerin yanında tutsak gitti
Tavla tavla şahbaz atlarına kâfir binmiş
Katar katar kızıl develerini kâfir yedekte çekmiş
Altın akçe, bol hazineni kâfir almış

Çoban böyle deyince Kazan ah etti, aklı başından gitti.
Dünya âlem gözüne karanlık oldu.

Der:

Ağzın kurusun çoban
Dilin çürüsün çoban
Kadir senin alnına bela yazsın çoban

dedi. Kazan Bey böyle deyince Çoban söyledi:

Ne kızarsın bana ağam Kazan
Yoksa göğsünde yok mudur iman

Altı yüz kâfir dahi benim üzerime geldi. İki kardeşim şehit oldu. Üç yüz kâfir öldürdüm, gaza eyledim. Semiz koyun, arık toklu¹ senin kapından kâfirlere vermedim. Üç yerden yaralandım, kara başım bunaldı, yalnız kaldım, suçum bu mudur dedi.

Çoban söyler:

Yağız atını ver bana
Altmış tutam gönderini ver bana
Apalaca kalkanını ver bana
Kara polat öz kılıcını ver bana
Sadağından seksen okunu ver bana
Ak tozluca katı yayını ver bana
Kâfire ben varayım
Yeni doğanını öldüreyim

1 toklu: altı aylık kuzu

Yenimle alnımın kanını ben sileyim
Ölürsem senin uğruna ben öleyim
Allah Teala korsa evini ben kurtarayım

dedi. Çoban böyle deyince Kazan'a kahır geldi, aldı yürüyü-verdi. Çoban dahi Kazan'ın ardından yetişti. Kazan döndü baktı: Oğul çoban, nereye gidersin dedi.

Çoban söyledi: Ağam Kazan sen evini almaya gidersin, ben de kardeşimin kanını almaya giderim dedi.

Böyle deyince Kazan söyledi: Oğul çoban karnım açtır, hiç nesnen var mıdır yemeye dedi.

Çoban söyledi: Beli ağam Kazan, gecedен bir kuzu pişirmiştım, gel bu ağaç dibine inelim, yiyelim dedi. İndiler, çoban dağarcığı çıkardı, yediler.

Kazan fikreyledi, dedi: Eğer çobanla varacak olursam Büyük Oğuz beyleri benim başıma kakınç kakarlar. Çobanla birlikte olmasa Kazan kâfiri yenemezdi derler dedi. Kazan'a gayret geldi, çobanı bir ağaca sara sara muhkem bağladı, kalktı yürüyüverdi. Çobana dedi: Bre çoban, karnın acıkmamışken, gözün kararmamışken bu ağacı koparmaya bak, yoksa seni burada kurtlar kuşlar yer dedi.

Karaca Çoban darbeyledi, koca ağacı yeriyle yurduyla kopardı, arkasına aldı. Kazan'ın ardına düştü. Kazan baktı gördü, çoban ağacı arkasına almış gelir.

Kazan dedi: Bre çoban, bu ağaç ne ağaçtır?

Çoban dedi: Ağam Kazan, bu ağaç o ağaçtır ki sen kâfiri tepelersin, karnın acıkır, ben sana bu ağaçla yemek pişiririm dedi. Kazan'a bu söz çok hoş geldi. Atından indi, çobanın ellerini çözdü, alnından bir öptü. Dedi: Allah benim evimi kurtaracak olursa seni emr-i ahır¹ eyleyeyim dedi. İkiisi birlikte yola girdi.

1 emr-i ahır: ahırcıbaşı

Bu yanda Şökli Melik kâfirlerle şen şadıman, yiyip içip otururdu. Der: Beyler, bilir misiniz Kazan'a nice hayf eylemek gerek? Boyu Uzun Burla Hatun'u getirip kadeh sundurmak gerek dedi.

Boyu Uzun Burla bunu işitti, yüreğiyle canına odlar düştü. Kırk ince belli kızın içine girdi, öğüt verdi, der: Hanginize yapıştırlarsa Kazan'ın hatunu hanginizdir diye, kırk yerden avaz veresiniz dedi.

Şökli Melik'ten adam geldi. Kazan Bey'in hatunu hanginizdir dedi. Kırk yerden avaz geldi, hangisidir bilemediler.

Kâfire haber verdiler: Birine yapıştık kırk yerden avaz geldi, bilemedik hangisidir dediler. Kâfir dedi: Bre varın, Kazan'ın oğlu Uruz'u tartın, çengele asın, kıyma kıyma ak etinden çekin, kara kavurma pişirip kırk bey kızına iletin. Her kim yedi o değil, her kim yemedi odur. Alın gelin, kadeh sunsun dedi.

Boyu Uzun Burla Hatun oğlunun yamacına geldi, çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler.

Der:

Oğul oğul, ey oğul!
Bilir misin neler oldu
Söyleştiler fısıll fısıll
Kâfirin fiilini duydum
Altın pencereleli otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Oğul oğul, ay oğul!
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul
On ay deyince dünyaya getirdiğim oğul
Dolamasını beşikte belediğim oğul

Kâfirler ters konuşmuşlar, Kazan oğlu Uruz'u hapisten çıkarın, boğazından urganla asın, iki küreğinden çengele asın, kıyma kıyma ak etini çekin, kara kavurma edip kırk

bey kızına iletin. Her kim yedi o değil, her kim yemedi o Kazan'ın hatunudur. Çekin döşegimize getirelim, kadeh sunduralım demişler. Senin etinden oğul yiyeyim mi, yoksa sası dinli kâfirin döşegine gireyim mi, baban Kazan'ın namusunu kirleteyim mi nic'edeyim oğul hey dedi.

Uruz der:

Ağzın kurusun ana, dilin çürüsün ana
Ana hakkı Tanrı hakkı denilmeseydi
Kalkıp yerimden doğrulaydım
Yakanla boğazından tutaydım
Kaba ökçemin altına alaydım
Ak yüzünü kara yere tepeydim
Ağzınla burnundan kan şorlataydım
Can tatlılığını sana göstereydim
Bu ne sözdür?
Sakın kadın ana benim üzerime gelmeyesin
Benim için ağlamayasın
Ko beni kadın ana çengele vursunlar
Ko etimden çeksınler
Kara kavurma etsınler
Kırk bey kızının önüne iletsınler
Onlar bir yediğinde sen iki ye
Seni kâfirler bilmesınler, duymasınlar
Ta ki sası dinli kâfirin döşegine varmayasın
Kadehini sunmayasın
Atam Kazan'ın namusunu kirletmeyesın sakın

dedi. Oğlan böyle deyince buldur buldur¹ gözünün yaşı revan oldu. Boyu uzun, beli ince Burla Hatun boynuyla kulağını tuttu, düştü. Güz elması gibi al yanağını çekti yırttı, kuzgun gibi kara saçını yoldu, oğul oğul diyerek zarılık etti, ağladı.

Uruz der:

1 buldur buldur: damla damla, iri damlalar halinde

Kadın ana karşıma geçip ne böğürürsün
Ne sızlarsın, ne ağlarsın
Bağrım la yüreğimi ne dağlarsın
Geçmiş benim günümü ne andırırsın
Hey ana, arap atlar olan yerde
Bir tayı olmaz mı olur
Kızıl develer olan yerde
Bir yavrusu olmaz mı olur
Akça koyunlar olan yerde
Bir kuzucuğu olmaz mı olur
Sen sağ ol kadın ana, babam sağ olsun
Bir benim gibi oğul bulunmaz mı olur

dedi. Böyle deyince anasının kararı kalmadı, yürüyüverdi, kırk ince belli kızın içine girdi. Kâfirler Uruz'u alıp çengelin dibine getirdiler.

Uruz der:

Bre kâfir aman
Tanrı'nın birliğine yoktur güman
Koyun beni bu ağaçla söyleşeyim

dedi. Çağırıp ağaca söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ağaç ağaç dersem sana arlanma ağaç
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç
Musa Kelim'in asası ağaç
Büyük büyük suların köprüsü ağaç
Kara kara denizlerin gemisi ağaç
Şah-ı merdan Ali'nin Döldül'ünün eyeri ağaç
Zülfikâr'ın kınıyla kabzası ağaç
Şah Hasan'la Hüseyin'in beşiği ağaç
Eğer erdir, eğer avrattır korkusu ağaç
Başına doğru bakar olsam başsız ağaç
Dibine doğru bakar olsam dipsiz ağaç
Beni sana asarlar taşıma ağaç
Taşıyacak olursan yiğitliğim seni tutsun ağaç

Bizim ilde gerekirdin ağaç
Kara Hindu kullarıma buyuraydım
Seni pare pare doğrayalardı ağaç

Ardından dedi:

Tavla tavla bağlananda atıma yazık
Kardeş yerine koyduğum yoldaşıma yazık
Yumruğumda çırpınanda şahin kuşuma yazık
Tasmasından tutanda tazıma yazık
Beyliğe doymadan özüme yazık
Yiğitlikten usanmadan canıma yazık

dedi, yumru yumru ağladı, yanık ciğerciğini dağladı.

Bu arada sultanım, Salur Kazan'la Karaca Çoban dört-nala yetişti. Çobanın üç yaşında dana derisinden sapanının ayasıydı, üç keçi tüyünden sapanının kollarıydı, bir keçi tüyünden çatlagacuydu,¹ her attığında on iki batman taş atardı. Attığı taş yere düşmezdi. Yere dahi düşse toz gibi savrulurdu, ocak gibi oyulurdu. Üç yıla dek taşın düştüğü yerde ot bitmezdi. Semiz koyun, arık toklu bayırda kalsa kurt gelip yemezdi sapanın korkusundan. Öyle olunca sultanım, Karaca Çoban sapanı çatlattı. Dünya âlem kâfirin gözüne karanlık oldu.

Kazan der: Karacık Çoban, anamı kâfirden dileyeyim, at ayağı altında kalmasın dedi.

At ayağı külük, ozan dili çevik olur. Kazan kâfire çağırıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Bre Şökli Melik
Altın pencereleli otağımı getirmişsin
Sana gölge olsun

1 çatlaguç: kamçının şaklaması için ucuna konulan tüy ya da sapanın çatlayan kısmı

Ağır hazinemi, bol akçemi getirmişsin
Sana harçlık olsun
Kırk ince belli kız ile Burla Hatun'u getirmişsin
Sana esir olsun
Kırk yiğidimle oğlum Uruz'u getirmişsin
Kulun olsun
Tavla tavla şahbaz atlarımı getirmişsin
Sana binit olsun
Katar katar develerimi getirmişsin
Sana yüklük olsun
Karıcık anamı getirmişsin
Bre kâfir, anamı ver bana
Savaşmadan, vuruşmadan çekileyim
Geri döneyim gideyim, belli bil

dedi. Kâfir der:

Bre Kazan
Altın pencereli otağını getirmişiz
Bizimdir
Kırk ince belli kız ile
Boyu Uzun Burla Hatun'u getirmişiz
Bizimdir
Kırk yiğit ile
Oğlun Uruz'u getirmişiz
Bizimdir
Tavla tavla şahbaz atlarını
Katar katar develerini getirmişiz
Bizimdir
Karıcık ananı getirmişiz
Bizimdir
Sana vermeyiz
Yayhan Keşiş oğluna veririz
Yayhan Keşiş oğlundan oğlu doğar
Biz onu sana hasım koruz

dediler. Böyle deyince Karacık Çoban'ın öfkesi tuttu, dudakları kabardı.

Çoban der:

Bre dini yok akılsız kâfir
Usu yok derneksiz kâfir
Karşı yatan karlı Kara Dağlar kocamıştır, otu bitmez
Kanlı kanlı ırmaklar kocamıştır, suyu gelmez
Şahbaz şahbaz atlar kocamıştır, tay vermez
Kızıl kızıl develer kocamıştır, yavru vermez
Bre kâfir, Kazan'ın anası kocamıştır, oğul vermez
Döl almaktan safan varsa Şökli Melik
Kara gözlü kızın varsa getir, Kazan'a ver bre kâfir
Senin kızından oğlu doğsun
Siz onu Kazan Bey'e hasım koyasınız

dedi. Bu arada Büyük Oğuz beyleri yetişti. Hanım, görelim kimler yetişti:

Kara dere ağzında, kara boğa derisinden beşiğinin örtüsü olan, öfkesi tutunca kara taşı kül eyleyen, bıyığını ensesinde yedi yerde düğümleyen, yiğitlerin önde gideni, Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne dörtnala yetişti. Çal kılıcını kardeş Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim kimler yetişti.

Demirkapı Derbendi'ndeki demir kapıyı tepip alan, altmış tutam ala gönderin ucunda er böğürten Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder dörtnala geldi. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca hanım görelim kimler yetişti.

Amid ile Mardin Kalesi'ni tepip yıkan, demir yaylı Kıpçak Melik'e kan kusturan, gelip Kazan'ın kızını erlikle alan, Oğuz'un ak sakallı kocaları görende o yiğidi öven, al ipek şalvarlı, atı ceri¹ hotozlu, Kara Göne oğlu Kara Budak dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti.

1 ceri: askeri

Destursuzca Bayındır Han'ın düşmanını basan, altmış bin kâfire kan kusturan, ak boz atının yelesi üzerinde kar durduran Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti.

Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan fırlayıp uçan, apalaca gerdeğine karşı gelen, yedi kızın umudu, Büyük Oğuz'un imrencesi,¹ Kazan Bey'in inağı,² Boz Aygırlı Beyrek yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti.

Dönüp bakınca çalımlı, çalkara kuş³ erdemli, kıvrım kıvrım kuşaklı, kulağı altın küpeli, Büyük Oğuz beylerini bir bir atından yıkıcı, Kazılık Koca oğlu Bey Yiğenek dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti.

Altmış erkek⁴ derisinden kürk eylese topuklarını örtmeyen, altı ögeç⁵ derisinden külah etse kulaklarını örtmeyen, kolu budu irice, uzun baldırları ince, Kazan Bey'in dayısı, At Ağızlı Aruz Koca yetişti. Çal kılıcını beyim Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim kimler yetişti.

Varıp peygamberin yüzünü gören, gelince Oğuz'da sahabeti olan, öfkesi tutunca bıyıklarından kan çıkan, Bıyığı Kanlı Büğdüz Emen dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi. Bunun ardınca görelim kimler yetişti.

Kâfirleri it ardına bırakıp horlayan, ilinden çıkıp Aygır Gözler Suyu'nda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan, Ak Melik Çeşme kızına nikâh eden, Sofi Sandal Melik'e kan kusturan, kırk cübbe bürünüp, otuz yedi kale beyinin

1 imrence: imrenilen

2 inak: bir beyin hizmet edenleri arasında en güvendiği kişi

3 çalkara kuş: kartal

4 erkek: sürünün önünde giden erkek keçi

5 ögeç: iki üç yaşında koç

mahbub¹ kızlarını çalıp bir bir boynunu kucaklayan, yüzünden, dudağından öpen Eyilik Koca oğlu Alp Eren dört-nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Sayılmakla Oğuz beyleri tükense olmaz, hep yetiştiler. Arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere koydular, iki rekât namaz kıldılar, adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Hemen kâfire at saldı, kılıç çaldılar. Gümbür gümbür nakkareler dövüldü, burması altın tunç borular çalındı. O gün ciğerinde olan er yiğitler belirdi, o gün muhannetler sapa yer gözetti. O gün bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Başlar kesildi top gibi, şahbaz şahbaz atlar koştu, nalı düştü. Al al gönderler saplandı, kara polat öz kılıçlar çalındı, ağzı düştü. Üç yelekli kayın oklar atıldı, temreni düştü. Kıyametin bir günü o gün oldu. Bey nökerden,² nöker beyden ayrıldı.

Dış Oğuz beyleriyle Deli Dünder sağdan tepti. Cilasun³ yiğitlerle Kara Göne oğlu Deli Budak soldan tepti. İç Oğuz beyleriyle Kazan ortadan tepti. Şökli Melik'e havale oldu. Şökli Melik'i böğürdeterek attan yere düşürdü, gafil kara başını alıp kesti, alaca kanını yeryüzüne döktü. Sağ tarafta Kara Tüken Melik'e Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder karşı geldi. Sağ yanını kılıçlayıp yere saldı. Sol tarafta Boğacık Melik'e Kara Göne oğlu Deli Budak karşı geldi. Altı pareli gürz ile tepesine şiddetle tutup vurdu, dünya âlem gözüne karanlık oldu, at boynunu kucakladı, yere düştü.

Kazan Bey'in kardeşi kâfirin tuğuyla sancağını kılıçladı, yere saldı. Derelerde tepelerde kâfire kıran girdi, leşine kuzgun üşüştü. On iki bin kâfir kılıçtan geçti. Beş yüz Oğuz yiğidi şehit oldu. Kaçanı Kazan Bey kovalamadı, aman diyeni öldürmedi.

1 mahbub: sevilen, sevgili

2 nöker: hizmetkâr

3 cilasun: eli çabuk, becerikli

Büyük Oğuz beyleri ganimet aldı. Kazan Bey ordusunu oğlanını, uşağını hazinesini aldı geri döndü. Altın tahtında yine evini dikti. Karacık Çoban'ı emr-i ahır eyledi. Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. Kırk baş kul, kırk cariyeyi oğlu Uruz'un başına azat eyledi. Cilasun koç yiğitlere çokça ülke verdi, şalvar, cübbe, çuha verdi.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı, bu Oğuz-nameyi düzdü, koştı, böyle dedi:

Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Ahir son ucu ölümlü dünya

Dua edeyim hanım:

Karlı Kara Dağlar'ın yıkılmasın
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin
Coşkun akan görkemli suyun kurumasin
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin
Koşarken ak boz atın sürçmesin
Çaldığında kara polat öz kılıcın çentilmesin
Dürtüşürken ala gönderin ufanmasın
Ak sakallı babanın yeri cennet olsun
Ak pürçekli ananın yeri behişt¹ olsun
Ahir sonu arı imandan ayırmasın
Âmin diyenler didar görsün
Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun
Allah'ın verdiği umudun azalmasın
Yığıştırsın deriştirsın²
Günahlarını adı güzel Muhammed Mustafa
Yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!

1 behişt: cennet

2 yığıştırsın deriştirsın: derlesin toplansın

Kam Büre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Kara yerin üstüne ak otağını diktirmişti. Ala sayvanı gökyüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti.

İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetine toplanmıştı. Bay Büre Bey de Bayındır Han'ın sohbetine gelmişti. Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yaya dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz durmuştu. Sol yanında Kazılık Koca oğlu Bey Yiğenek durmuştu. Bay Büre Bey bunları gördüğünde ah eyledi, başından aklı gitti. Destmalini¹ eline aldı, böğüre böğüre ağladı.

Böyle edince Büyük Oğuz'un arkası, Bayındır Han'ın güveyi Salur Kazan, kaba dizinin üzerine çöktü. Gözünü dikip Bay Büre Bey'in yüzüne baktı, dedi: Bay Büre Bey, ne ağlayıp dövünürsün?

Bay Büre Bey dedi: Han Kazan, nice ağlamayayım, nice dövünmeyeyim, oğuldan nasibim yok, kardeşten kaderim yok. Allah Teala beni lanetlemiştir. Beyler, tacım, tahtım için ağlarım. Bir gün gelecek düşüp öleceğim, yerimde yurdumda kimse kalmayacak dedi.

Kazan dedi: Maksudun bu mudur?

1 destmal: mendil

Bay Büre Bey dedi: Beli, budur. Benim de oğlum olsa, Han Bayındır'ın karşısına geçse dursa, kulluk eylese, ben de baksam sevinsem, kıvansam, güvensen dedi.

Böyle deyince Büyük Oğuz beyleri yüzlerini göğe çevirdiler, el kaldırıp dua eylediler. Allah Teala sana bir oğul versin dediler. O zamanda beylerin alkışı¹ alkış, kargışı² kargış idi. Duaları kabul olurdu.

Bay Bican Bey de yerinden kalktı dedi: Beyler, benim de hakkımda bir dua eyleyin, Allah Teala bana da bir kız vere dedi.

Büyük Oğuz beyleri el kaldırdılar, dua eylediler. Allah Teala sana da bir kız vere dediler.

Bay Bican Bey dedi: Beyler, Allah Teala bana bir kız verecek olursa, siz tanık olun, benim kızım Bay Büre Bey'in oğluna beşik kertme yavuklu olsun dedi.

Bunun üzerine birkaç zaman geçti. Allah Teala Bay Büre Bey'e bir oğul, Bay Bican Bey'e bir kız verdi. Büyük Oğuz beyleri bunu işittiler, şad olup sevindiler. Bay Büre Bey bezirgânlarını yanına çağırdı, buyruk eyledi: Bre bezirgânlar, Allah Teala bana bir oğul verdi. Varın Rum illerinden benim oğlum için güzel armağanlar getirin, benim oğlum büyüyünceye kadar dedi.

Bezirgânlar da gece gündüz yola girdiler. İstanbul'a geldiler. Birbirinden güzel, eşi bulunmaz armağanlar aldılar. Bay Büre'nin oğlu için bir deniz tayı boz aygır³ aldılar, bir ak kirişli katı yay aldılar, bir de altı pareli gürz aldılar. Yol hazırlığını gördüler.

Bay Büre'nin oğlu beş yaşına girdi, beş yaşından on yaşına girdi, on yaşından on beş yaşına girdi. Dönüp bakınca

1 alkış: birisi için açıkça iyilik dileme, dua, kutsama

2 kargış: beddua

3 boz aygır: denizden yüzüp gelen bir aygırla çayırdı otlayan bir kısraktan olduğuna inanılan soylu at

çalımlı, çalkara kuş erdemli, bir güzel yahşi yiğit oldu. O zamanda bir oğlan baş kesmese, kan dökmese ad komazlardı.

Bay Büre Bey'in oğlu atlandı, ava çıktı. Av avlarken babasının tavlasının üzerine geldi. İmrahorbaşı karşıladı, indirdi, konukladı. Yiyip içip otururlardı.

Beri yandan da bezirgânlar gelip Kara Derbent ağzına konmuşlardı. Yarmasın yarçimasın Avnik Kalesi'nin casusları bunları casusladı. Bezirgânlar yatarken ansızın beş yüz kâfir saldırdılar, vurdular, yağmaladılar. Bezirgânın büyüğü tutuldu, küçüğü kaçarak Oğuz'a geldi.

Baktı gördü Oğuz'un ucunda bir ala sayvan dikilmiş, bir bey oğlu güzel yiğit, kırk yiğitle sağında ve solunda otururlar. Oğuz'un birinci yiğidi, hemen yürüyeyim, medet dileyeyim dedi.

Bezirgân dedi: Yiğit yiğit, bey yiğit! Sen benim ünümü anla, sözümü dinle! On altı yıldır ki Oğuz içinden gitmiş idik. Eşi benzeri bulunmaz kâfir malını Oğuz içine getirir idik. Pasin'in Kara Derbent ağzına döş vermiş idik. Avnik Kalesi'nin beş yüz kâfiri üzerimize saldırdı, kardeşim tutsak oldu, malımızı, rızkımızı yağmaladılar, geri döndüler. Kara başımı kurtardım, sana geldim. Kara başının sadakası yiğit, medet bana dedi.

Bu kez oğlan şarap içerken içmez oldu. Altın kadehi elinden yere çaldı, dedi: Ne dersem çabuk yetiştirin, giyimimle benim şahbaz atımı getirin. Hey, beni seven yiğitler binsinler dedi. Bezirgân da önlerine düştü, kılavuz oldu.

Kâfir de inmiş, bir yerde akçe üleşmekte idi. Bu arada erenlerin meydanının aslanı, pehlivanların kaplanı boz oğlan yetişti. Bir iki demedi, kâfirlere kılıç vurdu. Başkalıran kâfirleri öldürdü, gaza eyledi, bezirgânların malını kurtardı.

Bezîrgânlar dedi: Bey yiğit, bize sen erlik işledin, gel şimdi beğendiğin maldan al dediler. Yiğidin gözü bir deniz tayı boz aygırı tuttu, bir de altı pareli gürzü, bir de ak kırıslı yayı tuttu. Bu üçünü beğendi, dedi: Bre bezîrgânlar, bu aygırı ve dahi bu yayı ve bu gürzü bana verin dedi.

Böyle deyince bezîrgânlar kötü oldu.

Yiğit dedi: Bre bezîrgânlar, çok mu istedim dedi.

Bezîrgânlar dediler: Niye çok olsun, ama bizim bir beyimizin oğlu vardır. Bu üç nesneyi ona armağan götürmemiz gerekir dediler.

Oğlan dedi: Bre beyinizin oğlu kimdir?

Söylediler: Bay Büre'nin oğlu vardır, adına Bamsı derler dediler. Bay Büre'nin oğlu olduğunu bilmediler. Yiğit parmağını ısırды, dedi: Burada minnetle almaktansa orada babamın yanında minnetsiz almak yeğdir dedi. Atını kamçıladı, yola girdi. Bezîrgânlar ardından bakakaldılar. Vallahi yahşi yiğit, erdemli yiğit dediler.

Boz oğlan babasının evine geldi. Bezîrgânlar geldi diye babası sevindi. Çadır, otağ, alaca sayvan diktirdi. İpek halıcıklar serdi, geçti oturdu. Oğlunu sağ yanına aldı. Oğlan bezîrgânlar hususunda bir söz söylemedi, kâfirleri kırdığından söz etmedi.

O sırada bezîrgânlar geldiler. Baş indirip selam verdiler. Gördüler ki o yiğit baş kesmiştir, kan dökmüştür. Bay Büre Bey'in sağında oturur. Bezîrgânlar yürüdüler, yiğidin elini öptüler.

Bunlar böyle edince Bay Büre Bey'in öfkesi tuttu, bezîrgânlara dedi: Bre kavat oğlu kavatlar, ata dururken oğul elini mi öperler?

Dediler: Hanım, bu yiğit senin oğlun mudur?

Beli, benim oğlumdur dedi.

Dediler: Şimdi incinme hanım evvel onun elini öptüğümüze. Eğer senin oğlun olmasaydı bizim malımız Gürcistan'da gitmişti, hepimiz tutsak olmuştuk dediler.

Bay Büre Bey dedi: Bre benim oğlum baş mı kesti, kan mı döktü?

Beli, baş kesti, kan döktü, adam devirdi dediler.

Bre bu oğlana ad koyacak kadar var mıdır dedi.

Beli sultanım, fazladır dediler.

Büyük Oğuz beylerini çağırdı, konukladı. Dedem Korkut geldi oğlana ad koydu, dedi:

Sözümü dinle Bay Büre Bey

Allah Teala sana bir oğul vermiş, tutuversin

Ağır sancak götürende Müslümanlar arkası olsun

Karşı yatan kara karlı dağlardan aşar olsun

Allah Teala senin oğluna aşıt¹ versin

Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin

Kalabalık kâfire girende

Allah Teala senin oğluna fırsat versin

Sen oğlunu Bamsam diye okşarsın

Bunun adı Boz Aygırlı Bamsı Beyrek olsun

Adını ben dedim, yaşını Allah versin

dedi. Büyük Oğuz beyleri el kaldırdılar, dua ettiler. Bu ad bu yiğide kutlu olsun dediler. Beyler hep ata bindi. Boz aygırını çektiirdi Beyrek bindi.

Birdenbire Oğuz'un üzerine bir sürü geyik geldi. Bamsı Beyrek birini kovaladı kovaladı bir yere geldi, ne gördü? Sultanım gördü: Gök çayır üzerine bir kırmızı otağ dikilmiş. Yarab, bu otağ kimin ola dedi. Haberi yok ki alacağı ela gözlü kızın otağı olsa gerek. Bu otağın üzerine varmaya utandı. Dedi: Ne olursa olsun, hele ben avımı alayım dedi. Otağın

1 aşıt: geçit

önüne erişegeldi. Geyiği ayağından vurdu. Baktı gördü, bu otağ Banu Çiçek'in otağıymış ki Beyrek'in beşik kertmesi nişanlısı, adaklısıydı.

Banu Çiçek otağdan bakardı. Bre dayeler, bu kavat oğlu kavat kime erlik gösterir dedi. Varın bundan pay dileyin, görün ne der dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun vardı, ileri vardı, pay dile-di. Hey bey yiğit, bize de bu geyikten pay ver dedi.

Beyrek dedi: Bre dadı, ben avcı değilim, bey oğlu beyim, hepsi size dedi. Ama sormak ayıp olmasın bu otağ kimindir dedi.

Kısırca Yenge: Bey yiğidim dedi. Bu otağ Bay Bican Bey kızı Banu Çiçek'indir dedi. Böyle olunca hanım, Beyrek'in kanı kaynadı, edeple yavaşça geri döndü.

Kızlar geyiği götürdüler, güzeller şahı Banu Çiçek'in önüne koydular. Baktı gördü ki bir sultan semiz yabani geyiktir.

Banu Çiçek dedi: Bre kızlar, bu yiğit ne yiğittir?

Kızlar dedi: Vallahi sultanım, bu yiğit yüzü nikaplı¹ yahşi yiğittir, bey oğlu bey imiş dediler.

Banu Çiçek dedi: Hey hey dayeler! Babam bana seni yüzü nikaplı birine vermişim derdi. Olmaya ki bu ola, bre çağırın haberleşeyim dedi. Çağırdılar, Beyrek geldi. Banu Çiçek yaşmaklandı haber sordu, dedi: Yiğit gelişin nereden?

Beyrek dedi: İç Oğuz'dan.

İç Oğuz'da kimin nesisin dedi.

Bay Büre'nin oğlu Bamsı Beyrek dedikleri benim dedi.

Kız dedi: Ya ne maksatla geldin yiğit?

Beyrek: Bay Bican Bey'in bir kızı varmış, onu görmeye geldim dedi.

1 nikap: peçe, yüz örtüsü

Kız dedi: O öyle adam değildir ki sana görünsün. Ama ben Banu Çiçek'in dadısıyım. Gel şimdi seninle ava çıkalım. Eğer senin atın benim atımı geçerse onun atını da geçersin. Hem seninle ok atalım, beni geçersen onu da geçersin ve hem seninle güreşelim, beni yenersen onu da yenersin dedi.

Beyrek dedi: Hoş, şimdi atlanın.

İkisi atlandılar, meydana çıktılar, at teptiler. Beyrek'in atı kızın atını geçti. Ok attilar. Beyrek kızın okunu geride bıraktı.

Kız dedi: Bre yiğit, benim atımı kimsenin geçtiği yok, okumu kimsenin geride bıraktığı yok. Şimdi gel seninle güreş turalım dedi.

Hemen Beyrek attan indi, karıştılar. İki pehlivan olup birbirine sarmaştılar. Beyrek kaldırır kızı yere vurmak ister, kız kaldırır Beyrek'i yere vurmak ister. Beyrek bunaldı, dedi: Bu kıza yenilirim Büyük Oğuz içinde başıma kakınç, yüzüme dokunç ederler dedi. Gayrete geldi, kavradı kızı sarmaya aldı, emceğinden¹ tuttu. Kız gocundu. Bu kez Beyrek kızın ince beline girdi, çengele aldı, arkası üzerine yere vurdu.

Kız dedi: Yiğit, Bay Bican'ın kızı Banu Çiçek benim dedi. Beyrek üç öptü, bir dişledi, düğün kutlu olsun han kızı dedi. Parmağından altın yüzüğü çıkardı, kızın parmağına geçirdi. Aramızda bu nişan olsun han kızı dedi.

Kız: Madem böyle oldu, hemen şimdi uzak durmak gerek bey oğlu dedi.

Beyrek de: Ne olacak hanım, başüstüne dedi.

Beyrek kızdan ayrılıp evlerine geldi. Ak sakallı babası karşı geldi, dedi: Oğul, dan dansık² bugün Oğuz'da ne gördün?

¹ emcek: meme

² dan dansık (dan danışık): önemli, değişik, şaşılabacak şeyler

Dedi: Ne göreyim, oğlu olan evermiş, kızı olan kocaya vermiş.

Babası dedi: Oğul, yoksa seni evermek mi gerek?

Beli, ak sakallı aziz baba, evermek gerek dedi.

Babası dedi: Oğuz'da kimin kızını alıvereyim dedi.

Beyrek dedi: Baba bana bir kız aliver ki ben yerimden kalkmadan o kalksın gerek, ben kara koç atıma binmeden o binsin gerek, ben düşmanıma varmadan o bana baş getirsin gerek. Bunun gibi kız aliver baba bana dedi.

Babası Bay Büre Han dedi: Oğul sen kız dilemezsin, kendine bir hempa istermişsin. Oğul galiba senin istediğin kız Bay Bican Bey kızı Banu Çiçek ola dedi.

Beyrek: Evet ya, evet ak sakallı aziz baba! Benim de istediğim odur dedi.

Babası dedi: Ey oğul, Banu Çiçek'in bir deli kardeşi vardır, adına Deli Karçar derler, kız isteyeniyi öldürür.

Beyrek dedi: Peki, nasıl edelim?

Bay Büre dedi: Oğul, Büyük Oğuz beylerini evimize çağıralım, nice maslahat görürlerse¹ ona göre iş edelim dedi.

Büyük Oğuz beylerini hep çağırdılar, evlerine getirdiler. Ağır konukluk eylediler. Büyük Oğuz beyleri dediler: Bu kızı istemeye kim varabilir? Maslahat gördüler ki Dede Korkut varsın dediler.

Dede Korkut dedi: Yârenler, madem beni gönderirsiniz, bilirsiniz ki Deli Karçar kız kardeşini dileyeni öldürür. Bari Bayındır Han'ın tavlasından iki şahbaz, yürük at getirin. Bir keçi başlı kırçıl aygırı, bir toklu başlı doru aygırı. Eğer kaçma kovalama olursa birisine bineyim, birisi yedeğim olsun dedi.

¹ maslahat görmek: iyi ve faydalı olduğunu kabul etmek, uygun bulmak

Dede Korkut'un sözü makbul geldi. Vardılar, Bayındır Han'ın tavalasından o iki atı getirdiler. Dede Korkut birine bindi, birini yedeğine aldı. Yârenler sizi Hakk'a ısmarladım dedi, gitti.

Meğer sultanım, Deli Karçar da ak çadırını, ak otağını kara yerin üzerine kurdurmuş idi. Yoldaşlarıyla ok atıp otururdu. Dedem Korkut öteden beri geldi. Baş indirdi, bağır bastı, ağız dilden görklü selam verdi. Deli Karçar ağzını köpüklendirdi, Dede Korkut'un yüzüne baktı, dedi: Aleykesselam ey ameli azmış, fiili dönmüş, Kadir Tanrı ak alnına kaza yazmış! Ayaklıların buraya geldiği yok, ağızlıların bu sudan içtiği yok. Sana n'oldu, amelin mi azdı, fiilin mi döndü, ecelin mi geldi? Buralarda neylersin dedi.

Dede Korkut dedi:

Karşı yatan Kara Dağ'ını aşmaya gelmişim
Akıntılı görklü suyunu içmeye gelmişim
Geniş eteğine, dar koltuğuna kısılmaya gelmişim
Tanrı'nın buyruğuyla, peygamberin kavliyle
Aydan arı, günden görklü kız kardeşin Banu Çiçek'i
Bamsı Beyrek'e dilemeye gelmişim

dedi. Dede Korkut böyle deyince Deli Karçar dedi: Bre ne dersem yetiştirin. Kara aygırı, gerekli ne varsa getirin.

Kara aygırı, gerekli eşyalarını getirdiler, Deli Karçar'ı bindirdiler. Dede Korkut kösteği üzdü,¹ durmadı, kaçtı. Deli Karçar ardına düştü. Toklu başlı doru aygır yoruldu. Dede Korkut keçi başlı kırçıl aygıra sıçradı bindi.

Dede'yi kovalaya kovalaya Deli Karçar on tepe yer aşır-
dı. Dede Korkut'un ardından Deli Karçar yetişti. Dede'nin
aklı başından gitti, Tanrı'ya sığındı, ism-i azam okudu. Deli
Karçar kılıcını eline aldı, yukarıdan öfkeyle hamle kıldı.
Deli Bey diledi ki Dede'yi tepesinden aşağı kılıcını çalıp iki-
ye ayırsın. Dede Korkut dedi: Çalarsan elin kurusun! Hak

1 kösteği üzme: tabanları yağlamak

Teala'nın emriyle Deli Karçar'ın eli yukarıda asılı kaldı. Zira Dede Korkut velayet sahibiydi, dileği kabul oldu.

Deli Karçar dedi:

Medet, aman, el aman

Tanrı'nın birliğine yoktur güman

Sen benim elimi sağaltığör, Tanrı'nın buyruğuyla, peygamberin kavliyle kız kardeşimi Beyrek'e vereyim dedi. Üç kere ağzından ikrar eyledi, günahına tövbe eyledi.

Dede Korkut dua eyledi, Deli'nin eli Hak emriyle sapa-sağ oldu, döndü dedi: Dede, kız kardeşimin yoluna ben ne istersem verir misin dedi.

Dede: Verelim dedi. Görelim ne istersin?

Deli Karçar dedi: Bin buğra getirin ki maya¹ görmemiş ola, bin de aygır getirin ki hiç kısrağa ilişmemiş ola. Bin de koyun görmemiş koç getirin. Bin de kuyruksuz kulaksız köpek getirin, bin de pire getirin bana dedi. Eğer bu dediğim nesneleri getirirseniz hoş, verdim, ama getirmeyecek olursanız bu defa öldürmedim, o vakit öldürürüm dedi.

Dede döndü Bay Büre'nin evlerine geldi. Bay Büre Bey dedi: Dede, oğlan mısın, kız mısın?²

Dede: Oğlanım dedi.

Ya nice kurtuldun Deli Karçar'ın elinden dedi.

Dede söyledi: Allah'ın inayeti, erenlerin himmeti oldu, kızını aldım dedi.

Beyrek'e ve anasına, kız kardeşlerine muştucu geldi, se-vindiler, şad oldular.

Bay Büre Bey dedi: Deli ne kadar mal istedi?

Dede dedi: Yarماسın yarçımasın, Deli Karçar öyle mal istedi ki hiç bitmez dedi.

1 maya: dişi deve

2 haber iyi mi, kötü mü

Bay Büre Bey dedi: Hele ne diledi?

Dede söyledi: Bin aygır diledi ki kısrağa ilişmemiş ola, bin de buğra diledi ki maya görmemiş ola. Bin koç diledi ki koyun görmemiş ola. Bin kuyruksuz kulaksız köpek diledi, bin de haraca karaca¹ pireler diledi. Bu nesneleri getirecek olursanız kız kardeşimi veririm, getirmeyecek olursan gözümme görünmeyesin, yoksa seni öldürürüm dedi.

Bay Büre Bey: Dede ben üçünü bulursam, ikisini sen bulur musun dedi.

Dede Korkut: Beli hanım, bulayım dedi.

Bay Büre Bey: İmdi Dede, köpeklerle pireleri sen bul dedi. Ve dahi kendisi tavla tavla atlarına vardı, bin aygır seçti, develerine vardı, bin buğra seçti, koyunlarına vardı, bin koç seçti. Dede Korkut da bin kuyruksuz kulaksız köpekle bin de pire buldu. Alıp bunları Deli Karçar'a gitti.

Deli Karçar işitti, karşı geldi. Göreyim dediğimi getirdiler mi dedi. Aygırları görünce beğendi, develeri gördüğünde beğendi, koçları beğendi. Köpekleri görünce kıs kıs güldü, dedi: Dede, ya hani benim pirelerim?

Dede Korkut: Hay oğul Karçar, adama üşürür bögelek² gibi bunaltır, o bir yavuz canavardır. Hep bir yerde toplamışım, gel gidelim semizini al, zayıfını bırak dedi. Aldı Deli Karçar'ı bir pireli yere götürdü. Deli Karçar'ı yalıncak³ eyledi, ağıla koydu. Pireler Deli Karçar'a üşüştüler. Gördü ki başa çıkamaz, dedi: Medet Dede, kerem eyle, Allah aşkına kapıyı aç çıkayım dedi.

Dede Korkut: Oğul Karçar, ne kargaşa edersin? Getirdiğim bu ısmarladığın nesnedir, n'oldun böyle bunaldın? Semizini al, zayıfını bırak dedi.

1 haraca karaca: ufacık kara

2 bögelek: sığır sineği

3 yalıncak: çırılçıplak

Deli Karçar: Hay Dede Sultan, Tanrı bunun semizini de alsın, zayıfını da alsın. Hemen beni kapıdan çıkar, medet dedi. Dede kapıyı açtı, Deli Karçar çıktı. Dede gördü ki Deli'nin canına geçmiş, başının derdine düşmüş, gövdesi pireden görünmez, yüzü gözü belirmez. Dede'nin ayağına düştü. Allah aşkına beni kurtar dedi. Dede Korkut: Var oğul, kendini suya at dedi. Deli Karçar seğirterek vardı, suya atladı. Piredir, suya aktı gitti. Geldi giysilerini giydi, ağır düğün hazırlığı gördü.

Oğuz zamanında bir yiğit ki evlense ok atardı. Oku nereye düşerse orada gerdeğe girerdi. Beyrek Han da okunu attı, dibine gerdeğini dikti. Adaklısından damat hediyesi bir kırmızı kaftan geldi. Beyrek giydi. Yoldaşlarına bu iş hoş gelmedi, seht oldular.¹ Beyrek: Niye seht oldunuz dedi. Dediler: Nasıl seht olmayalım, sen kızıl kaftan giyersin, biz ak kaftan giyeriz. Beyrek dedi: Bu kadar şeyden ötürü niye seht olursunuz? Bugün ben giydim yarın naibim giysin. Kırk güne değin sırayla giyinin, ondan sonra bir dervişe verelim dedi.

Kırk yiğitle yiyip içip otururlardı. Yarmanın yarçımасыn, kâfirin casusu bunları casusladı, Varıp Bayburt Hisarı beyine haber verdi. Dedi: Ne oturursun sultanım! Bay Bican Bey, o sana vereceği kızı Beyrek'e verdi, bu gece gerdeğe girecek dedi. Yarmanın yarçımасыn, o melun yedi yüz kâfirle dörtne-la saldırdı. Beyrek apalaca gerdeği içinde yiyip içip, bihaber oturuyordu. Gece uykusunda kâfir otağa saldırdı. Naibi kılıcını sıyırdı, eline aldı. Benim başım Beyrek'in başına kurban olsun dedi. Naip paralandı, şehit oldu.

Derin olsa batırır, kalabalık korkutur. At işler, er övünür, yayan erin umudu olmaz. Otuz dokuz yiğidiyle Beyrek tut-sak gitti.

1 seht olmak: etkilenmek, üzölmek

Tan ağardı, gün doğdu. Beyrek'in atası, anası baktı gördü ki gerdek görünmez olmuş. Ah ettiler, akılları başlarından gitti. Gördüler ki uçardan kuzgun kalmış, tazi dolaşmış yurdunda kalmış, gerdek paralanmış, naip şehit olmuş. Beyrek'in babası kaba sarığını kaldırıp yere çaldı, tuttu yakasını yırttı, oğul oğul diye böğürdü, zarılık kıldı. Ak pürçekli anası buldur buldur ağladı, gözünün yaşını döktü, acı tırnak ak yüzüne aldı çaldı, al yanağını yırttı, kargı gibi kara saçını yoldu, ağlayarak sızlayarak evine geldi. Bay Büre Bey'in altın pencereyi otağına girdi. Kızı gelini kas kas gülmez oldu. Yedi kız kardeşi ak çıkardılar, kara giysiler giydiler. Vay beyim kardeş, muradına maksuduna ermeyen yalnız kardeş deyip ağlaştılar, böğrüştiler. Beyrek'in yavuklusuna haber oldu. Banu Çiçek karalar giydi, ak kaftanını çıkardı, güz elması gibi al yanağını çekti yırttı.

Vay al duvağımın sahibi
Vay alnımın başımın umudu
Vay şah yiğidim, vay şahbaz yiğidim
Doyunca yüzüne bakmadığım hanım yiğit
Nereye gittin beni yalnız koyup canım yiğit
Göz açanda gördüğüm
Gönül ile sevdiğim
Bir yastıkta baş koyduğum
Yolunda öldüğüm, kurban olduğum
Vay Kazan Bey'in inançlısı
Vay Büyük Oğuz'un imrenesi Beyrek

deyip zarı zarı ağladı. Bunu işitip Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder ak çıkardı kara giydi. Beyrek'in yâr ve yoldaşları ak çıkarıp kara giydiler. Büyük Oğuz beyleri Beyrek için azametli yas tuttular, umut kestiler.

Bunun üzerine on altı yıl geçti. Beyrek'in ölüsünü dirisini bilemediler.

Bir gün kızın kardeşi Deli Karçar, Bayındır Han'ın divanına geldi, dizini çöktü, dedi: Devletli hanın ömrü uzun ol-

sun. Beyrek diri olsa on altı yıldan beri gelirdi, bir yiğit olsa, dirisi haberini getirse sırmalı giysi, altın akçe verirdim, ölüsü haberini getirene kız kardeşimi verirdim dedi.

Böyle deyince, yarmasın yarçımasın Yalancı oğlu Yaltacık dedi: Sultanım ben varayım, ölüsü dirisi haberini getireyim dedi. Meğer Beyrek buna bir gömlek bağışlamıştı da giymezdi, saklardı. Vardı, gömleği kana kuna batırdı, Bayındır Han'ın önüne götürüp bıraktı. Bayındır Han dedi: Bre bu ne gömlektir?

Beyrek'i Kara Derbent'te öldürmüşler, işte nişanı sultanım dedi.

Gömleği görünce beyler hüngür hüngür ağlaştılar, zarıklara girdiler.

Bayındır Han dedi: Bre ne ağlarsız? Biz bunu tanımayız, adaklısına götürün görsün, o iyi bilir, zira o dikmiştir, yine o tanır dedi. Vardılar, gömleği Banu Çiçek'e iletiler. Gördü, tanıdı, odur dedi, çekti yakasını yırttı. Acı tırnak ak yüzüne aldı çaldı, güz elması gibi al yanağını yırttı.

Vay göz açıp gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Vay al duvağımın sahibi
Vay alnımın başımın umudu
Han Beyrek

diye ağladı. Babasına anasına haber oldu. Apalaca ordusuna şivan¹ girdi, ak çıkardılar, kara giydiler. Büyük Oğuz beyleri Beyrek'ten umudu kestiler.

Yalancı oğlu Yaltacık küçük düğününü eyledi, büyük düğününe zaman koydu. Beyrek'in babası Bay Büre Bey de bezirgânlarını çağırdı, yanına getirdi, dedi: Bre bezirgânlar, varın iklim ırak arayın, Beyrek'in ölüsü haberini getirin, eğer ölmüşse dedi.

1 şivan: matem, yas, ağıt

Bezirgânlar hazırlık gördüler, gece gündüz demeyip yürüdüler. Birden Parasar'ın Bayburt Hisarı'na geldiler. Meğer o gün kâfirlerin ağır günleri idi. Her biri yemekte içmekte idi. Beyrek'i de getirip kopuz çaldırırlardı. Beyrek yüce çardaktan baktı, bezirgânları gördü. Bunları gördüğünde haberleşti, görelim hanım ne haberleşti.

Der:

Alak açık havadar yerden gelen kervancı
Bey babamın, kadın anamın armağanı kervancı
Ayağı uzun şahbaz ata binen kervancı
Ünümü anla, sözümü dinle kervancı
Büyük Oğuz içinde Ulaş oğlu Salur Kazan'ı
Sorar olsam sağ mı kervancı
Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder'ı
Sorar olsam sağ mı kervancı
Ak sakallı babamı, ak pürçekli anamı
Sorar olsam sağ mı kervancı
Göz açıp gördüğüm, gönül ile sevdiğim,
Bay Bican kızı Banu Çiçek evde mi kervancı
Yoksa evlendi mi, kervancı söyle bana
Kara başım kurban olsun kervancı sana

dedi.

Bezirgânlar der:

Sağ mısın, esen misin hanım Bamsı
[On altı yılın hasreti canım Bamsı
Kudretli Oğuz içinde Kazan Bey'i
Sorar olsan sağdır Bamsı]¹
Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder'ı
Sorarsan sağdır Bamsı
Kara Göne oğlu Budak'ı

1 Dresden nüshasında olmayan bu üç dize için M. Ergin çevirisinden yararlanılmıştır

Sorar olsan sağdır Bamsı
O beyler ak çıkardı
Kara giydi senin için Bamsı
Ak sakallı atanı, ak pürçekli ananı
Sorar olsan sağdır Bamsı
Ak çıkarıp kara giydiler senin için Bamsı
Yedi kız kardeşini yedi yol ayırdında
Ağlar gördüm Bamsı
Güz elması gibi al yanaklarını
Yırtar gördüm Bamsı
Vardı gelmez kardeş diye
Zarılık eder gördüm Bamsı
Göz açıp da gördüğün
Gönül verip sevdiğin
Bay Bican kızı Banu Çiçek
Küçük düğününü eyledi
Büyük düğününe vakit koydu
Yalancı oğlu Yaltacık'a varır gördüm
Han Beyrek
Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan uçagör
Apalaca gerdeğine gelegör
Gelmez olursan
Bay Bican kızı Banu Çiçek'i aldırдын, belli bil!

dedi. Beyrek kalktı, ağlaya ağlaya kırk yiğidin yanına geldi. Kaba sarığı kaldırdı, yere çaldı. Dedi: Hey benim kırk yol-
daşım! Bilir misiniz neler oldu? Yalancı oğlu Yaltacık benim ölüm haberimi iletmiş. Altın pencereleli otağına babamın fi-
gan girmiş, kaza benzer kızı gelini ak çıkarmış, kara giymiş. Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim Banu Çiçek Ya-
lancı oğlu Yaltacık'a varır olmuş.

Böyle deyince kırk yiğidi kaba sarıklarını kaldırdılar, yere çaldılar, böğüre böğüre ağlaştılar, zarılık kıldılar.

Meğer kâfir beyinin bir bekâr kızı vardı, her gün Beyrek'i görmeye gelirdi. O gün yine görmeye geldi. Baktı gördü ki

Beyrek seht olmuş: Der: Niçin sehtsin hanım yiğit? Geldiğimde seni şen görürdüm, gülerdin oynardın, şimdi n'oldu dedi.

Beyrek der: Nice seht olmayayım, on altı yıldır ki babanın tutsağıyım, atama anama, kavim kardeşime hasretim ve hem bir kara gözlü yavuklum vardı. Yalancı oğlu Yaltacık derler bir kişi vardı. Varmış, yalan söylemiş, beni öldü demiş, ona varır olmuş.

Böyle deyince –kız Beyrek'e âşık olmuştu– dedi: Eğer seni hisardan aşağı urganla sallandıracak olsam, babana anana sağlıklı varacak olursan beni buradan gelip helalliğe alır mısın dedi. Beyrek ant içti: Kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım sağlıklı varacak olursam Oğuz'a gelip seni helalliğe almazsam dedi. Kız da urgan getirip Beyrek'i hisardan aşağı sallandırdı. Beyrek aşağı baktı, kendisini yeryüzünde gördü. Allah'a şükreyledi, yola düştü. Giderek kâfirin yilkısına geldi, bir at bulursam tutayım, bineyim dedi. Baktı gördü, kendisinin deniz tayı boz aygırı otlayıp durur. Boz aygır da Beyrek'i görüp tanıdı, iki ayağının üzerine durdu kişnedi. Beyrek de bunu övmüş. Görelim hanım nice övmüş.

Der:

Açık açık meydana benzer senin alıncığın
İki şebçerağa¹ benzer senin gözceğizin
İbrişime benzer senin yeleciğin
İki çift kardeşe benzer senin kulacığın
Eri muradına eriştirir senin arkacığın
At demezem sana, kardeş derim, kardeşten yeğ
Başıma iş geldi yoldaş, yoldaş derim, yoldaşımdan yeğ
dedi. At başını yukarı tuttu, bir kulağını kaldırdı, Beyrek'e karşı geldi. Beyrek atın göğsünü kucakladı, iki gözünü öptü,

1 şebçerağ: gece parlayan kıymetli taş, kandil

sıçradı bindi. Hisarın kapısına geldi, otuz dokuz yoldaşını ısmarladı. Görelim hanım nice ısmarladı.

Beyrek der:

Bre sası dinli kâfir

Benim ağzıma sövüp dururdun, dövemedim

Kara domuz etinden yahni yedirdin, dövemedim

Tanrı bana yol verdi gider oldum bre kâfir

Otuz dokuz yiğidimin emaneti bre kâfir

Birini eksik bulursam yerine on öldüreyim

Onunu eksik bulursam yerine yüz öldüreyim bre kâfir

Otuz dokuz yiğidimin emaneti bre kâfir

dedi, dahi aldı yürüyüverdi. Kırk nefer kâfirler atlandılar, ardına düştüler, kovaladılar, yetişemediler döndüler.

Beyrek Oğuz'a geldi. Baktı gördü bir ozan gider.

Dedi: Bre ozan nereye gidersin?

Ozan dedi: Bey yiğit, düğüne giderim.

Beyrek dedi: Düğün kimin?

Yalancı oğlu Yaltacık'ın dedi.

Bre kimin nesini alıyor dedi.

Ozan: Han Beyrek'in adaklısını alıyor dedi.

Beyrek dedi: Bre ozan, kopuzunu bana ver, atımı sana vereyim. Geleyim, pahasını getireyim alayım dedi.

Ozan: Avazım kısılmadan, sesim kalınlaşmadan bir at tır elime geçti, götüreyim saklayayım dedi. Ozan kopuzu Beyrek'e verdi.

Beyrek kopuzu aldı, babasının yurduna yakın geldi. Baktı gördü, birkaç çoban yolun kıyısını almışlar, ağlarlar, hem de durmadan taş yığarlar.

Beyrek dedi: Bre çobanlar, bir kişi yolda taş bulsa yabana atar, siz bu yolda bu taşı niçin yığarsınız?

Çobanlar: Bre sen seni bilirsin, bizim halimizden haberin yok dediler.

Bre ne haliniz vardır?

Çobanlar dedi: Beyimizin bir oğlu vardı. On altı yıldır ki ölüsü dirisi haberini kimse bilmez. Yalancı oğlu Yaltacık derler, ölüsü haberini getirdi, adaklısını ona verir oldular. Gelir, buradan geçer, vuralım onu, ona varmasın, dengine, eşine varsın dediler.

Beyrek dedi: Bre yüzünüz ak olsun, ağanızın ekmeği size helal olsun dedi.

Oradan babasının yurduna geldi. Meğer evlerinin önünde bir büyük ağaç vardı. Dibinde bir yahşi pınar vardı. Beyrek baktı gördü ki küçük kız kardeşi pından su almaya gelir. Kardeş Beyrek diye ağlar sızlar. Toyun, düğünün kara oldu diye ağlar. Beyrek'e katı firak¹ geldi, katlanamadı, buldur buldur gözünün yaşı revan oldu. Çağırıp burada söyler, görelim hanım ne söyler.

Beyrek söyler:

Bre kız, ne ağlarsın sızlarsın ağa diye
Yandı bağrım, kıyıldı içim
Meğer senin ağan yok mu olmuştur
Yüreğine kaynar yağlar mı dökülmüştür
Kara bağrın mı sarsılmıştır
Ağa diye ne ağlarsın, ne sızlarsın
Yandı bağrım, kıyıldı içim
Karşı yatan Kara Dağ'ı sorar olsam yaylak kimin
Soğuk sularını sorar olsam içit² kimin
Tavla tavla şahbaz atları sorar olsam binit kimin
Katar katar develerini sorar olsam yüklet³ kimin

1 firak: ayrılık, ayrılık acısı

2 içit: içilecek şey

3 yüklet: yük hayvanı

Ağıldan akça koyunu sorar olsam şölen kimin
Karalı göğlü¹ otağı sorar olsam gölge kimin
Ağız dilden kız kişi haber bana
Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi.

Kız söyler:

Çalma ozan, etme ozan
Karalıyım,² ben kızın nesine gerek ozan
Karşı yatan Kara Dağ'ı sorar olsan
Ağam Beyrek'in yaylasıydı
Ağam Beyrek gideli yaylayanım yok
Soğuk soğuk sularını sorar olsan
Ağam Beyrek'in içitiydi
Ağam Beyrek gideli içenim yok
Tavla tavla şahbaz atlarımı sorar olsan
Ağam Beyrek'in binitiydi
Ağam Beyrek gideli binenim yok
Katar katar develeri sorar olsan
Ağam Beyrek'in yükletiydi
Ağam Beyrek gideli yükleyenim yok
Ağıldan akça koyunu sorar olsan
Ağam Beyrek'in şöleniydi
Ağam Beyrek gideli şölenim yok
Karalı göğlü otağı sorar olsan Ağam Beyrek'indir
Ağam Beyrek gideli göçerim yok

Yine kız söyler:

Bre ozan
Karşı yatan Kara Dağ'dan aşır geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Taşkın taşkın suları aşır geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı

1 gök: gök renkli, mavi

2 karalı: yaşlı

Ağır adlı şehirlerden geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Bre ozan
Gördünse söyle bana
Kara başım kurban olsun ozan sana

dedi. Kız gene söyler:

Karşı yatan Kara Dağ'ım yıkılmıştır
Ozan senin haberin yok
Gölgelice koca ağacım kesilmiştir
Ozan senin haberin yok
Çalma ozan, etme ozan
Karalica ben kızın nesine gerek ozan
Önünde düğün var, düğüne varıp öt

dedi. Beyrek bundan geçti, evli kız kardeşlerinin yanına geldi. Baktı gördü kız kardeşleri karalı göğlü otururlar. Çağırıp Beyrek söyler, görelim hanım ne söyler:

Alaca sabah yerinden kalkan kızlar
Ak otağı koyup kara otağa giren kızlar
Ak çıkarıp kara giyen kızlar
Bağır gibi öğününde yoğurttan ne var
Kara saç altında gömeçten¹ ne var
Gezekten,² ekmekten ne var
Üç gündür yoldan geldim, doyurun beni
Üç güne varmasın, Allah sevindirsin sizi

dedi. Kızlar vardılar, yemek getirdiler. Beyrek'in karnını doyurdular. Beyrek: Ağanızın başı ve gözü sadakası eski kaftanınız varsa giyeyim, düğüne varayım, düğünde elime kaftan verilir, geri kaftanınızı vereyim dedi. Vardılar, Beyrek'in kaftanı varmış, buna verdiler. Aldı giydi, boyu boyuna, beli beline, kolu koluna yakıştı. Büyük kız kardeşi bunu Beyrek'e

1 gömeç: küle gömülerek pişirilen çörek

2 gezek: ailelerin birbirlerine sırayla verdikleri ziyafet

benzetti. Kara kıyım gözleri kan yaş doldu. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kara kıyım gözlerin sönükleşmeseydi
Ağam Beyrek diyeydim ozan sana
Yüzünü kara saç örtmeseydi
Ağam Beyrek diyeydim ozan sana
Kunt kunt¹ bileklerin solmasaydı
Ağam Beyrek diyeydim ozan sana
Apul apul² yürüyüşünden
Aslan gibi duruşundan
Kakıluben³ bakışından
Ağam Beyrek'e benzetirdim ozan seni
Sevindirdin yerindirme ozan beni

dedi. Kız bir daha söyledi.

Dedi:

Çalma ozan, etme ozan
Ağam Beyrek gideli bize ozan geldiği yok
Eğnimizden kaftanımızı aldığı yok
Başımızdan keçeliğimizi aldığı yok
Boynuzu burma koçlarımızı aldığı yok

dedi. Beyrek dedi: Gördün mü, kızlar bu kaftanla beni tanır-
lar, Büyük Oğuz beyleri de tanırılar dedi. Göreyim Oğuz'da
benim dostum, düşmanım kimdir dedi. Kaftanı sıyırdı, gö-
türdü kızların üstüne atıverdi. Ne sen ne Beyrek kalsın, bir
eski kaftan verdiniz benim başımı, beynimi aldınız deyip
vardı bir eski deve çuvalı buldu, deldi, boynuna geçirdi, ken-
dini deliliğe bıraktı, sürdü düğüne geldi. Gördü ki düğünde
güvey ok atar. Kara Göne oğlu Budak, Kazan Bey oğlu Uruz,
beyler başı Yiğenek, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, kızın
kardeşi Deli Karçar'la ok atarlardı. Hangisi ok atsa Beyrek,

1 kunt: kalın, dayanıklı, sağlam

2 apul apul: iki yana sallana sallana

3 kakıluben: kızgın ya da dargın gibi

elin var olsun derdi. Uruz atsa, elin var olsun derdi, Yiğenek atsa, elin var olsun derdi, Şir Şemseddin atsa, elin var olsun derdi, güvey atsa, elin kurusun, parmakların çürüsün, hey domuz oğlu domuz derdi, güveylere kurban ol derdi.

Yalancı oğlu Yaltacık'ın öfkesi tuttu, dedi: Bre kavat oğlu deli kavat! Sana düşer mi bana bunun gibi söz söylemek? Gel bre kavat, benim yayımı çek yoksa şimdi boynunu vururum dedi.

Böyle deyince Beyrek yayı aldı çekti. Kabzasından yay iki pare oldu, götürdü önüne bıraktı. Daz¹ yerde turgaya² atmaya yahşi dedi. Yalancı oğlu Yaltacık yayın ufalandığını gördü, çok kızdı. Bre Beyrek'in yayı vardır, getirin dedi. Vardılar, getirdiler. Beyrek yayını gördüğünde yoldaşlarını andı, ağladı. Dedi:

Tul tulara girdiğim
Tuladarı, duharlıyı³ koduğum³
Düşman yurdu
Elimde fil dişli, aygır malı
Aygır verip aldığım
Ak kırıışli sert yayım
Boğa verip aldığım
Boğumu kırıışlim
Bunlu⁴ yerde kodum geldim
Otuz dokuz yoldaşım, iki kervanım

dedi.

Ondan sonra Beyrek: Beyler, sizin aşkınıza çekeyim yayı, atayım oku dedi. Meğer güveyin yüzüğüne nişan alıp atarlardı. Beyrek okla yüzüğü vurdu, parelendi. Oğuz beyleri

1 daz: kurak, çorak

2 turgay: serçe

3 Uzun mücadeleye girdiğim / Av köpeklerini, şahin kuşlu avcılarını bıraktığım (Bu ifade hikâyelerin yazıya geçirildiği dönemden çok önceki bir zamanda kullanılmış bir deyim olsa gerek)

4 bun: sıkıntı, darlık

bunu görünce el ele çaldılar,¹ gülüştüler. Kazan Bey bakıp temaşa ederdi. Adam gönderdi, Beyrek'i çağırdı. Deli ozan geldi, baş indirdi, bağır bastı, selam verdi.

Beyrek der:

Sabahın alacasında sapa yerde dikilende ak otağlı
Atlastan yapılanda gök sayvanlı
Tavla tavla çekilende şahbaz atlı
Çağırıp seslenende yol çavuşlu
Çalkalandığında yağ dökülen bol nimetli
Darda kalmış yiğidin arkası
Çaresiz, miskin umudu
Bayındır Han'ın güveyi
Tulu kuşun yavrusu
Türkistan'ın direği
Amıt Suyu'nun aslanı
Karacuk'un kaplanı
Yağız atın sahibi
Han Uruz'un babası
Hanım Kazan
Ünümü anla, sözümü dinle
Sabahın alacasında kalkmışsın
Ak ormana girmişsin
Ak kavağın budağından
Sallayarak geçmişsin
Can yaycığını eğmişsin
Okcağızını kurmuşsun
Adını gerdek koymuşsun
Sağda oturan sağ beyler
Sol kolda oturan sol beyler
Eşikteki inanılanlar
Dipte oturan has beyler
Kutlu olsun devletiniz

1 el ele çalmak: alkışlamak

dedi. Böyle deyince Kazan Bey: Bre deli ozan benden ne dilersin? Çadırılı otağ mı dilersin, kul hizmetçi mi dilersin, altın akçe mi dilersin, vereyim dedi.

Beyrek: Sultanım, beni bırakın da şölen yemeğinin yanına varayım, karnım açtır, doyursam dedi.

Kazan: Deli ozan devletini tepti, beyler bugünkü devletim bunun olsun, bırakın nereye giderse gitsin, neylerse eylesin dedi.

Beyrek şölen yemeğinin üzerine geldi, karnını doyurduktan sonra kazanları tepti, döktü çevirdi. Yahninin kimini sağına kimini soluna atar. Sağdan gideni sağ alır, soldan gideni sol alır. Haklıya hakkı değsin, haksıza yüzü karalı değsin.

Kazan Bey'in haberi oldu. Sultanım, deli ozan hep yemeği döktü dediler. Şimdi kızların yanına varmak ister.

Kazan: Bre bırakın, kızların yanına da varsın dedi.

Beyrek kalktı kızların yanına vardı. Zurnacıları kovdu, nakkarecileri kovdu, kimini dövdü, kiminin başını yardı. Kızların oturduğu otağa geldi, eşiğine tuttu oturdu. Bunu gördü Kazan Bey'in hatunu Boyu Uzun Burla kakıdı: Bre kavat oğlu deli kavat, sana düşer mi teklifsizce benim üzerime gelesin dedi.

Beyrek: Hanım Kazan Bey'den bana buyruk oldu, bana kimse karışamaz dedi.

Burla Hatun: Bre madem Kazan Bey'den buyruk olmuştur, bırakın otursun dedi. Yine döndü Beyrek'e dedi: Bre deli ozan, ya maksadın nedir?

Beyrek: Hanım, maksadım odur ki ere varan kız kalksın oynasın, ben kopuz çalayım dedi.

Kısırca Yenge derler, bir hatun vardı. Ona söylediler. Bre Kısırca Yenge, kalk sen oyna. Ne bilir deli ozan dediler. Ki-

sırca Yenge kalktı. Bre deli ozan, ere varan kız benim dedi, oynamaya başladı. Beyrek kopuz çaldı söyledi. Görelim hanım, ne söyledi:

Ant içmişim, kısır kısırağa bindiğim yok
Gazavata¹ vardığım yok
Öküz ardında çobanlar sana bakar
Buldur buldur gözlerinin yaşı akar
Sen git onların yanına var
Muradını onlar verir, belli bil
Seninle işim yok
Ere varan kız kalksın
Kol sallayıp oynasın
Ben kopuz çalayım

dedi.

Kısırca Yenge: Vay bu zeval² gelecek deli beni görmüş gibi söyler dedi, vardı yerine oturdu.

Bu kez Boğazca Fatma derler bir hatun vardı, kalk sen oyna dediler. Kızın kaftanını giydi. Çal bre deli ozan, ere varan kız benim, oynayayım dedi. Deli ozan der:

Ant içeyim bu kez boğaz³ kısırağa bindiğim yok
Gazavata vardığım yok
Evinizin ardı derecik değil miydi
İtinizin adı Barak değil miydi
Senin adın kırk oynaşlı Boğazca Fatma değil miydi
Daha ayıbını açarım, belli bil

dedi.

Seninle benim oyunum yok
Var yerine otur
Ere varan yerinden kalksın

1 gazavat: gazalar, din savaşları

2 zeval: yok olma, yok edilme, ortadan kalkma

3 boğaz: gebe

Ben kopuz çalayım
Kol sallayıp oynasın

dedi.

Böyle deyince Boğazca Fatma dedi: Vay deli, olay çıkarcak, olanca ayıbımızı kaktı. Kalk kız, oynarsan oyna, oynamazsan cehennemde oyna! Beyrek'ten sonra başına bu hal geleceğini biliyorduk dedi.

Burla Hatun: Kız kalk oyna, elinden ne gelir dedi.

Banu Çiçek kırmızı kaftanını giydi, ellerini yenine çekti gözükmesin diye, oyuna girdi. Dedi: Bre deli ozan çal. Kocaya varan kız benim, oynayayım.

Deli ozan çaldı, der:

Ben bu yerden gideli deli olmuşsun
Çokça beyaz karlar yağmış, dize çıkmış
Han kızının evinde
Kul, halayık tükenmiş
Maşrapa almış, suya varmış
Bileğinden on parmağını soğuk almış
Kızıl altın getirin, han kızına tırnak yontun
Ayıplica han kızı ere varmak ayıp olur

dedi.

Bunu işitince Banu Çiçek kakıdı: Bre deli ozan, ben ayıplı mıyım ki bana ayıp koşarsın dedi. Gümüş gibi ak bileğini açtı, elini çıkardı. Beyrek'in geçirdiği yüzük görüldü. Beyrek yüzüğü tanıdı. Burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Beyrek gideli Bambam Tepe başına çıktın mı kız
Kara başının dört yanına baktın mı kız
Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız
Kara gözden acı yaşı döktün mü kız
Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız

Sen ere varırsın

Altın yüzük benimdir, ver bana kız

dedi.

Kız dedi:

Beyrek gideli Bambam Tepe başına çıktığım çok

Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok

Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok

Gelenle gidenden sorduğum çok

Vardı gelmez bey yiğidim, han yiğidim

Beyrek diye ağladığım çok

Seviştığım Bamsı Beyrek sen değilsin

Altın yüzük senin değildir

Altın yüzükte çok nişan vardır

Altın yüzüğü istersen nişanını söyle

dedi.

Beyrek dedi:

Sabah erken han kızı yerimden kalkmadım mı

Boz aygırın beline binmedim mi

Senin evin üzerine yaban geyiğini yıkmadım mı

Sen beni yanına çağırmadın mı

Seninle meydanda at koşturmadık mı

Senin atını benim atım geçmedi mi

Ok atınca ben senin okunu geride bırakmadım mı

Güreşte ben seni yenmedim mi

Üç öpüp, bir dişleyip

Altın yüzüğü parmağına geçirmedi mi

Seviştğin Bamsı Beyrek ben değil miyim

dedi.

Böyle deyince kız tanıdı, bildi ki Beyrek'tir. Cübbesiyle, çuhasıyla Beyrek'in ayağına düştü. Beyrek'e dayeler kaftan giydirip donattılar. Hemen kız sıçradı ata bindi. Beyrek'in atasına anasına muştulamaya koşturup gitti. Kız der:

Argab argab¹ Kara Dağ'ın yıkılmıştı, yüceldi ahir
Kanlı kanlı suların çekilmişti, çağladı ahir
Koca ağacın kurumuştı, yeşerdi ahir
Şahbaz atın kocamıştı, tay verdi ahir
Kızıl develerin yaşlanmıştı, yavru verdi ahir
Ak koyunun yaşlanmıştı, kuzu verdi ahir
On altı yıllık hasretin, oğlun Beyrek geldi ahir
Kayın ata, kayın ana, muştuluk bana ne verirsiniz

dedi. Beyrek'in anası atası dedi:

Dilin için öleyim gelinciğim
Yoluna kurban olayım gelinciğim
Yalan ise bu sözlerin gerçek ola gelinciğim
Sağ esen çıkıp gelse
Karşı yatan Kara Dağlar sana yaylak olsun
Soğuk soğuk suları sana içit olsun
Kulum halayığım sana köle olsun
Şahbaz atlarım sana binit olsun
Katar katar develerim sana yüklet olsun
Ağıldan akça koyunum sana şölen olsun
Altın akçem sana harçlık olsun
Altın pencereleli otağım sana gölgelik olsun
Kara başım kurban olsun sana gelinciğim

dedi.

Bu sırada beyler Beyrek'i getirdiler. Kazan Bey: Muştuluk Bay Büre Bey, oğlun geldi dedi.

Bay Büre Bey dedi: Oğlum olduğunu şundan bileyim, serçe parmağını kanatsın, kanını mendile silsin gözüme süreyim, açılacak olursa oğlum Beyrek'tir dedi. Zira ağlamaktan gözleri görmez olmuştu. Mendili gözüne sürünce Allah Teala'nın kudretiyle gözü açıldı. Atası anası güldüler, Beyrek'in ayağına düştüler.

1 argab argab: kıvrım kıvrım

Der:

Oğul oğul, altın pencereleli otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Görür gözümün aydını oğul
Tutar belimin kuvveti oğul
Büyük Oğuz imrenesi canım oğul

diyerek çok ağladı. Allah'ına şükürler eyledi.

Yalancı oğlu Yaltacık bunu işitti, Beyrek'in korkusundan kaçtı. Kendini Dana Sazı'na saldı. Beyrek ardına düştü. Kovalaya kovalaya sazlığa düşürdü.

Beyrek dedi: Bre od getirin! Getirdiler, sazı ateşe verdiler. Yaltacık gördü ki yanar, sazdan çıktı. Beyrek'in ayağına kapandı, kılıcı altından geçti. Beyrek de suçundan geçti.

Kazan Bey dedi: Gel muradına eriş.

Beyrek: Yoldaşlarımı çıkarmayınca, hisarı almayınca murada ermem dedi.

Kazan Bey: Beyrek uğruna beni seven binsin dedi.

Büyük Oğuz beyleri atlandılar, Bayburt Hisarı'na dört-nala yetiştiler. Kâfirler de bunları karşıladılar. Büyük Oğuz beyleri arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere koydular, iki rekât namaz kıldılar, adı görklü Muhammed'i yâd ettiler. Gümbür gümbür nakkareler dövüldü, bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Şöklı Melik'i böğürdeterek Kazan Bey attan yere düşürdü. Kara Tekfur'u Deli Dünder kılıçladı yere düşürdü. Kara Aslan Melik'i Kara Budak yere düşürdü. Derelerde kâfire kırgın girdi. Yedi kâfir beyi kılıçtan geçti.

Beyrek, Yiğenek, Kazan Bey, Kara Budak, Deli Dünder oğlu Uruz Bey, bunlar hisara yürüyüş ettiler. Beyrek otuz dokuz yiğidinin üzerine geldi. Onları sağ ve esen gördü. Allah'a şükreyledi. Kâfirin kilisesini yıktılar, yerine mescit yaptılar.

Keşişlerini öldürdüler. Ezan okuttular. Aziz Tanrı adına hutbe okuttular.

Kuşun alağanını,¹ kumaşın temizini, kızın gökçeğini,² dokuz kat işlenmiş çuhayı hanlar hanı Bayındır'a hisse çıkardılar.

Bay Büre Bey'in oğulcuğu Beyrek, Bay Bican melikin kızını aldı, ak evine, ak otağına geri döndü, düğüne başladı.

Bu kırk yiğidin birkaçına Han Kazan, birkaçına Bayındır Han kızlar verdiler. Beyrek de yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi. Kırk yerde otağ dikti. Otuz dokuz kız talihli talihine birer ok attı. Otuz dokuz yiğit okunun ardınca gitti. Kırk gün kırk gece toy, düğün eylediler. Beyrek yiğitleriyle murat verdi, murat aldı.

Dedem Korkut geldi, şadlık³ çaldı, boy boyladı soy soy-ladı. Gazi erenler başına ne geldiğini söyledi. Bu Oğuzname Beyrek'in olsun dedi.

Dua edeyim hanım:

Kara Dağlar'ın yıkılmasın
Gölgelice koca ağacın kesilmesin
Ak sakallı babanın yeri cennet olsun
Ak pürçekli ananın yeri cennet olsun
Oğulla kardeşten ayırmasın
Ahir vakitte arı imandan ayırmasın
Âmin âmin diyenler didar görsün
Yığıştırsın deriştirsın
Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa
Yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!

1 alağan: avını kaçırmayan, alıcı

2 gökçek: taze, körpe

3 şadlık: neşeli havalar

*Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in
Tutsak Olduğu Boyu
Beyan Eder Hanım Hey!*

Bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey yerinden kalkmıştı. Kara yerin üzerine otağlarını diktirmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. Ala sayvanı gökyüzüne yükselmişti. Doksan tümen genç Oğuz sohbetine toplanmıştı. Ağzı büyük harlar¹ ortalığa saçılmıştı. Dokuz yerde çadırlar kurulmuştu. Altın ayaklı sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, örme saçlı, elleri bilekten kınalı, parmakları bezeli, boğazları birer karış kâfir kızları, al şarabı altın ayakla Büyük Oğuz beylerine gezdiriyorlardı. Her birinden Ulaş oğlu Salur Kazan içmişti. Çargab çargab çadır,² otağ bağışlardı, katar katar develer bağışlardı. Oğlu Uruz karşısında yaya dayanıp duruyordu. Sağ yanında kardeşi Kara Göne oturmuştu. Sol yanında dayısı Aruz oturmuştu. Kazan sağına baktı kas kas güldü, soluna baktı çoksundu.³ Karşısına baktı oğlancığını, Uruz'u gördü, elini eline çaldı, ağladı. Oğlu Uruz'a bu iş hoş gelmedi. İleri geldi, diz çöktü babasına çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler.

1 har: (burada) içinde yiyecek olan küp

2 çargab çargab çadır: altın işlemeli çadırlar

3 çoksunmak: çok görmek, çokluğu görüp sevinmek

Der:

Ünümü anla, benim sözümü dinle ağam Kazan
Sağına baktın kas kas güldün
Soluna baktın çoksundun
Karşına baktın, beni gördün, ağladın
Sebep nedir, de bana
Kara başım kurban olsun babam sana

dedi.

Demez olursan
Kalkarak yerimden ben doğrulurum
Kara gözlü yiğitlerimi yanıma alırım
Kan Abhaz iline ben giderim
Altın haça ben elimi basarım
Yılıngın¹ keşişin elini öperim
Kara gözlü kâfir kızını ben alırım
Dahi senin yüzüne ben gelmezem
Ağladığına sebep ne, de bana
Kara başım kurban olsun ağam sana

dedi. Kazan Bey kızardı, oğlunun yüzüne baktı, çağırıp söy-
ler, görelim hanım ne söyler.

Kazan der:

Beri gel kolunum² oğul
Sağ yanıma baktığımda kardeşim Kara Göne'yi gördüm
Baş kesmiştir, kan dökmüştür, ganimet almıştır,
ad kazanmıştır
Sol yanıma baktığımda dayım Aruz'u gördüm
Baş kesmiştir, kan dökmüştür, ganimet almıştır,
ad kazanmıştır
Karşıma baktığımda seni gördüm
On altı yaş yaşadın

1 yılıngın: yılışık

2 kolun: at ya da eşek yavrusu

Bir gün olur düşüp ölürüm, sen kalırsın
Yay çekmedin, ok atmadın, baş kesmedin, kan dökmedin
Kanlı Oğuz içinde ganimet almadın
Yarınki gün zaman dönüp
Ben ölüp sen kalınca
Tahtımı tacımı sana vermezler diye
Sonumu andım, ağladım oğul

dedi. Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

A bey baba,
Deve kadar büyümüşsün, yavrusu kadar aklın yok
Tepe kadar büyümüşsün, darı kadar beynin yok
Hüneri oğul atadan mı görür, öğrenir
Yoksa atalar oğuldan mı öğrenir
Ne zaman sen beni alıp kâfir serhaddine¹ çıkardın
Kılıç çalıp baş kestir
Ben senden ne gördüm ne öğreneyim

dedi.

Kazan Bey elini eline çaldı, kas kas güldü, der: A beyler, Uruz güzel söyledi, şeker yedi. Beyler, siz yiyiniz, içiniz, sohbetinizi dağıtmayınız. Ben bu oğlanı alayım, ava gideyim. Yedi günlük azıkla çıkayım, ok attığım yerleri, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri göstereyim, kâfir serhaddine Cızığlar'a, Ağlağan'a, Gökçe Dağ'a alıp çıkayım, sonra oğlana gerek olur a beyler dedi.

Yağız atını çekti, sıçrayıp bindi. Üç yüz murassa² giyimli yiğit seçti, yanına aldı. Kırk ela gözlü yiğidini Uruz yanına aldı. Kazan oğlunu alıp Kara Dağlar üzerine ava çıktı. Av avladı, kuş kuşladı, yabani geyik yıktı. Gök³ alana, görk-lü çimene çadır dikti. Birkaç gün beyler ile yedi, içti.

1 serhat: sınır boyu

2 murassa: değerli taşlarla bezenmiş

3 gök: yeşil

Meğer başı açık Tatyân Kalesi'nden, Ahıska Kalesi'nden kâfirin casusu var idi. Bunları görüp tekfura geldi, dedi: Hay ne oturursun? İtini ulutmayan, kendini mavlatmayan, alpler başı Kazan, oğlancığı ile sarhoş olmuş yatarlar.

On altı bin kara donlu kâfir atlandı, Kazan'ın üstüne dörtnala vardı.

Baktılar, gördüler, altı bölük toz indi. Kimi dedi geyik tozudur, kimi dedi düşman tozudur.

Kazan dedi: Geyik olsa bir ya da iki bölük olurdu, bu gelen emin olun düşmandır.

Toz yarıldı, gün gibi ışıldadı, deniz gibi çalkalandı, meşe gibi karardı. On altı bin ip üzengili, keçe börklü, azgın dinli, kızgın dilli kâfir çıkageldi. Kazan yağız atını çekti, sıçrayıp bindi. Oğlu Uruz dizginini çekti, bindi, atını oynattı, karşı geldi.

Der:

Beri gel ağam Kazan
Deniz gibi kararıp gelen nedir
Od gibi ışıldayıp, yıldız gibi parlayıp gelen nedir
Ağız dilden beş kelime haber bana
Kara başım kurban olsun babam sana

Kazan der:

Beri gel aslanım oğul
Kara deniz gibi çalkanıp gelen kâfirin askeridir
Gün gibi ışıldayıp gelen kâfirin başındaki miğferidir
Yıldız gibi parlayıp gelen kâfirin mızrağıdır
Azgın dinli düşman kâfirdir oğul

Oğlan dedi: Düşman diye neye derler?

Kazan dedi: Oğul, onun için düşman derler ki biz onlara yetişsek öldürürüz, onlar bize yetişse öldürür.

Uruz dedi: Baba, içinde bey yiğitleri öldürseler kan sorarlar mı, davalarlar mı?

Kazan dedi: Oğul, bin kâfir öldürsen kimse senden kan davalamaz. Ama azgın dinli kâfirdir, güzel yerde denk geldi, velakin bana sen yaman yerde ayak bağı oldun oğul dedi.

Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Uruz der:

Beri gel ağam Kazan
Kalkıp yerimden
Bedevi atımı saklardım bugün için
Günü geldi
Ak meydanda sektireyim senin için
Alaca ejder başlı mızrağımı saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba karın, geniş göğüste oynatayım senin için
Kara polat öz kılıcımı saklardım bugün için
Günü geldi
Sası dinli kâfirin başını kestireyim senin için
Sırtı sağlam demir giysimi saklardım bugün için
Günü geldi
Yen yakalar diktireyim senin için
Başımda sağlam miğferler saklardım senin için
Günü geldi
Kaba topuz altında deldireyim senin için
Kırk yiğidimi saklardım bugün için
Günü geldi
Kâfir başı kestireyim senin için
Aslan adımı saklardım bugün için
Yaka tutup kâfirle uğraşayım senin için
Ağız dilden birkaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun ağam sana

Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Kazan der:

Oğul oğul, ay oğul
Benim ünümü anla, sözümü dinle

O kâfirin üçünü atıp birini kaçırmaz okçusu olur
Hay demeden başlar kesen celladı olur
Adam etini yahni kılan aşbazı¹ olur
Senin varacağın kâfir değil
Kalkıp yerimden ben doğrulayım
Yağız atın beline ben bineyim
Gelen kâfir benimdir, ben varayım
Kara polat öz kılıcımı çalayım
Azgın dinli kâfirdir, başlarını keseyim
Döne döne savaşıyım
Döne döne çekişeyim
Kılıç çalıp baş kestiğimi gör de öğren
Kara başına iş düşünce gereklidir

Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Uruz der:

A bey baba işitirim
Ama Arafat'ta erkek kuzu kurban için
Baba oğul kazanır ad için
Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için
Benim de başım kurban olsun senin için

Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Kazan der:

Oğul oğul, ay oğul
Düşmana girip baş kesmedin
Adam öldürüp kan dökmedin
Ala gözlü kırk yiğidi yanına al
Göğsü güzel kaba dağlar başına çık
Benim savaştığımı, benim dövüştüğümü
Benim çekiştığımı, benim kılıçlaştığımı gör de öğren
Ve hem bizim için pusuya yat oğul

1 aşbaz: aşçıbaşı

dedi. Uruz babasının sözünü kırmadı, çekilip geri döndü. Yerden yüce dağlar başına yoldaşlarını alıp çıktı. O zamanda oğul ata sözünü iki eylemezdi, iki eylese o oğlanı kabul eylemezlerdi. Uruz geniş yakadan mızrağını sapladı durdu.

Kazan Bey gördü ki kâfir çok yaklaştı, atından indi arı sudan abdest aldı. Ak alnını yere koydu, iki rekât namaz kıldı. Adı güzel Muhammed'i yâda getirdi. Kara dinli kâfire göz kararttı, haykırdı, at saldı, karşı geldi, kılıç vurdu. Güm-bür güm-bür davullar çalındı, burması altın koç borular çalındı. O gün cilasun bey erenler döne döne savaştı. O gün kara polat öz kılıçlar çalındı. O gün kargı dilli kayın oklar atıldı, alaca başlı sivri mızraklar saplandı. O gün namertler, muhannetler sapa yer gözetti. O gün baka baka Kazan oğlu Uruz'un aşkı geldi, dedi:

Beri gelin kırk yoldaşım
Size kurban olsun benim başım

Görür müsünüz, ağam Kazan baş kesti, kan döktü. Oğlan uşak yalnız yemek yemeye gelmez dedi. Babam bu kâfirleri esirgemiş gibi. Beni seven yiğitlerim ne durursunuz, kâfirin bir ucuna da biz tepelim dedi, kara koçunu oynattı. Uruz kâfirin sağına at tepti, sağlı sollu kâfiri bir güzel dağıttı. Sanki dar yolda dolu düştü ya da kara kazın içine şahin girdi. Kâfirin bir kanadını bastı, dağıttı.

Azgın dinli kâfir bunaldı, oka girdi. Kovalanan kimseler oğlanın bedevi atını okladılar, at yıkıldı. Kâfirler Uruz'un üzerine çöktü. Uruz'un kırk yiğidi attan indi, alaca kalkan bağını kısa düğümlediler, kılıç sıyırdılar, Uruz'un üzerine çok savaştılar.

Kalabalık korkutur, derin olsa batırır, yayanın umudu olmaz.

Sağını solunu Uruz'un çevirdiler, kırk yiğidini şehit ettiler. Oğlanın üzerine üşüştüler, tuttular, arkasından ak ellerini

bağladılar, kıl urganı ak boynuna taktılar, yüzü üzerine salıp sürüklediler. Ak etinden kan çıkıncaya dek dövdüler. Baba diye ağlattılar, ana diye bağırtdılar. Eli bağlı, boynu bağlı, yüzü üzerine salıp aldılar, yürüyüverdiler.

Uruz tutsak oldu. Kazan'ın haberi yok. Öyle sandı ki düşman yenildi. Atın gemini çevirdi, geri döndü. Geldi, oğlunu koyduğu yerde bulamadı. A beyler, oğlan nereye gitti ola dedi.

Beyler: Oğlan kuş yürekli olur, kaçıp anasına gitmiştir dediler.

Kazan karardı, döndü dedi: Beyler, Tanrı bize bir hayırsız oğul vermiş, varayım onu anasının yanından alayım. Kılıçla paralayayım, altı bölük edeyim, altı yolun ortasına bırakayım, bir daha kimse yaban yerde yoldaşını koyup kaçmasın dedi ve dahi yağız atını ökçeledi, yola girdi, evine geldi.

Han kızı Boyu Uzun Burla Hatun Kazan'ın geldiğini işitti. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. Oğlancığının ilk avıdır, kanlı Oğuz beylerini toylayayım dedi.

Han kızı gördü ki Kazan gelir, toparlanıp yerinden kalktı. Samur cübbesini sırtına aldı, Kazan'a karşı geldi. Göz kapğını kaldırdı, Kazan'ın yüzüne doğru baktı, sağına soluna göz gezdirdi, oğlancığını, Uruz'u göremedi. Kara bağı sarıldı, tüm yüreği oynadı, kara kıyım gözleri kan yaş doldu. Kazan'a söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Beri gel Salur beyi, Salur görkü
Başımın bahtı, evimin tahtı
Han babamın güveyi
Kadın anamın sevgisi
Atamın anamın verdiği
Göz açıp gördüğüm
Gönül verip sevdiğim

Bey yiğidim Kazan
Kalkıp yerinden doğruldun
Oğlunla yelesi kara kazılık atına sıçrayıp bindin
Boynu uzun büyük geyiği alıp yıktın
Semiz etini yüklettin geri döndün
İki vardın, bir gelirsın, yavrum hani
Karanlık gecede bulduğum oğlum hani
Bir yiğidim görünmez, bağrım yanar
Asılan asılan¹ kayalardan Kazan
Oğlanı uçurdun mu
Talı Saz'ın aslanına yedirdin mi
Ak ellerini kollarından bağlattın mı
Kâfirin önünce yürüttün mü
Dili damağı kuruyup dört yanına baktırdın mı
Kara gözden acı yaşını döktürdün mü
Kadın ana, bey baba diye bağırın mı

dedi. Gene söylemiş:

Oğul oğul, ay oğul, ortacım² oğul
Karşı yatan Kara Dağ'ımın yükseği oğul
Karanlık gözlerimin aydını oğul
Sam yelleri esmeden Kazan kulağı çınlar
Sarımsak otunu yemeden Kazan içim kaynar
Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkar, şişer
Kurumuşça göğsümde sütüm oynar
Yalnızca oğul görünmez, bağrım yanar
Yalnız oğul haberini Kazan de bana
Demez olursan yana göne koğrum³ Kazan sana

dedi. Anası bir soy daha soyladı.

Der:

1 asılan: asılı gibi dikine duran

2 ortaç: mirasçı, veliaht

3 koğurmak: nara atmak, bağırmak

Kargı, mızrak oynatanlar vardı geldi
Altın mızrak oynatana Yarab n'oldu
Kara koç ata binenler vardı geldi
Bedevi atlı bir oğula Yarab n'oldu
Hizmetli geldi, naip geldi
Yalnız bir oğula Yarab n'oldu
Yalnız bir oğul haberini Kazan de bana
Demez olursan yana yana kargırım¹ a Kazan sana

dedi. Bir daha söylemiş:

Kuru kuru çaylara su saldım
Kara donlu dervişlere nezir verdim
Yanıma doğru baktığımda komşuma iyi baktım
Umanına, usanana aş yedirdim
Aç görsem doyurdum, yalıncak görsem donattım
Dilek ile bir oğulu güçle buldum
Yalnız oğul haberini a Kazan de bana
Demez olursan yana göne kargırım Kazan sana

dedi. Bir daha söylemiş:

Karşı yatan Ala Dağ'dan
Bir oğul uçurdunsa de bana
Külünkle² yıktırayım
Taşkın akan yüğrük³ sudan
Bir oğul uçurdunsa de bana
Damarlarını tıkatayım
Azgın dinli kâfirlere
Bir oğul tutturdunsa de bana
Han babamın yanına ben varayım
Ağır asker, bol hazine alayım
Paralanıp kazılık atımdan inmeyince
Yenimle alaca kanım silmeyince

1 kargımak: beddua etmek

2 külünk: taş, kaya parçalamakta kullanılan sivri uçlu kazma

3 yüğrük: koşar gibi yürüme

Kol but olup yeryüzüne düşmeyince
Yalnız oğul haberini almayınca
Kâfir yollarından dönmeyeyim

dedi.

Yoksa a Kazan ayağımdan sermuzeyi¹ atayım mı
Kara tırnağı ak yüzüme çalayım mı
Güz elması gibi al yanaklarımı yırtayım mı
Çemberime alaca kanımı dökeyim mi
Ağır şivan senin yurduna salayım mı
Oğul oğul diye bağırayım mı
Develerden kızıl deve buradan geçti
Yavruları da buradan bağırıp birlikte geçti
Deve yavrumu aldırılmışım, bağırayım mı
Kara koçtan kazılık atlar buradan geçti
Koluncağı kişneyip birlikte geçti
Koluncağı aldırılmışım, kişneyeyim mi
Ağıldan akça koyun buradan geçti
Kuzucağı meleşip birlikte geçti
Kuzucağı aldırılmışım, meleyeyim mi
Oğul oğul diye bağırayım mı

dedi. Bir daha söylemiş:

Kalkıp yerimden doğrulayım derdim
Yelesi kara kazılık atıma bineyim derdim
Büyük Oğuz içine gireyim derdim
Ela gözlü gelin alayım derdim
Kara yerde ak otağlar dikeyim derdim
Yürüyüp oğulu ulu gerdeğe geçireyim derdim
Murat ile maksuda erdireyim derdim
Murada eriştirmedin beni
Kara başımın kargışı tutsun Kazan seni
Bir beyim görünmez, bağrım yanar

1 sermuze: çizme üzerine giyilen ayakkabı

Neyledin, de bana

Demez olursan yana göne kargırım Kazan sana

dedi.

Anası oğlanın böyle deyince Kazan'ın aklı başından gitti, kara bağı sarsıldı, tüm yüreği oynadı, karanlık gece gibi kara gözleri kan yaş doldu. Dedi: Görklüm, oğul gelse senden mi sorardım? Korkma, kayırma¹ avdadır. Avda kalan oğul için kaygılanma, yedi gün ben Kazan'a mühlet ver. Yerde ise oğulu çıkarayım, gökte ise indireyim. Bulursam buldum, bulamazsam Tanrı verdi, Tanrı aldı neyleyeyim? Kara feryadı seninle birlikte eyleyeyim dedi.

Han kızı dedi: Kazan, oğlanın avda olduğunu şundan bileyim ki yorgun atınla, körelmiş mızrağınla ardına düşesin.

Kazan geri döndü, geldiği yolu önüne alıp at koşturdu. Geceyi gündüze kattı, anası duymadan el altından buyurdu: Doksan tümen genç Oğuz ardımca gelsin. Oğlan tutsaktır, beyler bilsin dedi.

Ol yere geldi ki düşman basılmıştı. Gördü, oğlunun ela gözlü kırk yiğidi kırılmış, bedevi atı oğlanın oklanmış yatar. Leş arasında oğlancığının leşini bulamadı, altınlıca kamçısını buldu. İyice bildi ki oğlu kâfire tutsaktır. Ağladı:

Kara Dağ'ımın yükseği oğul

Kanlı suyumun taşkını oğul

Kocalığım vaktinde aldırđığım yalnız oğul

dedi. Bağırđı, kâfirin izini izledi. Kanlı Kara Derbent'te kâfir de konmuştu. Oğlana kara kepenek giydirmişlerdi. Kapı eşiğı üzerinde çaprazlama bırakmışlardı, giren basar, çıkan basardı. Eski düşman Tatar oğlu elimize düşmüş, Tatar oğlu elimize geçmişken ceza ile öldürelim diye kapı eşiğı üzerine çaprazlama koymuşlardı.

¹ kayırmak: önem vermek, ilgilenmek, düşünmek

Bu arada Han Kazan yetişti. Kırgız atını oynattı. Kâfir Kazan'ın geldiğini gördü, ürktü, kimi atına biner, kimi zırh giyer. Oğlan başını kaldırdı, dedi: Bre kâfir ne haldir? Kâfir der: Baban geldi, turalım deriz. Oğlan der:

Aman bre kâfir aman

Tanrı'nın birliğine yoktur güman

Kâfirler oğlana aman verdiler, elini çözdüler, gözünü açtılar. Babasına oğlan karşı geldi söyler, görelim hanım ne söyler.

Uruz der:

Beri gel a bey baba

Nereden bildin benim tutsak olduğumu

Ak ellerimin ardıma bağlandığını

Kıl sicimin ak boynuma takıldığını

Kara gözlü yiğitlerimin kırıldığını

Sen gelmeden baba kâfirler konuştular

Yağız atlı Kazan'ı tutun

Arkasından ak ellerini bağlayın

Bir anda görklü başını kesin

Alaca kanını yeryüzüne dökün

Oğluyla ikisini bir yerde öldürün

Ocağını söndürün diye söyleştirler

Hanım baba, korkarım

Seğirtirken yağız atını sektiresin

Savaşığın vakit kendini tutturasın

Ansızın güzel başını kestiresin

Ak pürçekli anam oğul derken

Başımın bahtı Kazan diye ağlatasın

Çekil baba, geri dön

Altın otağ evine sürüp var

Karıcık anama umut ol

Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma

Karıcık olmuş anamı sızlatma

Oğul için atanın ölmesi ayıp olur
Yaradan hakkı için baba
Geri dön, eve var
Karıcık anam karşı gelirse
Beni sana sorarsa
Baba doğru haber ver
Gördüm senin oğlun tutsak de
Arkasından ak elleri bağlı de
Kara kıldan sicim boynuna takılı de
Kara domuz damında yatar de
Kıl kepenek boyuncuğuna sürtüyor de
Ağır bukağı¹ topucağını döver de
Yanmış arpa ekmeği, acı soğan öğünü de
Benim anam benim için kayırmasin
Bir ay baksın
Bir aya varmazsam iki ay baksın
İki aya varmazsam üç ay baksın
Üç aya varmazsam öldüğümü o vakit bilsin
Aygır atımı boğazlayıp aşımı versin
Yad kızı helallime destur versin
Bana sakladığı gerdeğe başkası girsin
Anam benim için gök giyip kara sarınsın
Büyük Oğuz ilinde yasımı tutsun
Benim başım senin yoluna kurban olsun
Geri dön baba

dedi. Oğlan bir daha söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Karşı yatan Kara Dağlar esen olsa el yaylar
Kanlı kanlı sular esen olsa coşar, taşar
Kara koç atlar esen olsa kulan doğar
Develerden kızıl deve esen olsa torum² verir
Ağılda akça koyun esen olsa kuzu verir

1 bukağı: mahpusların ayağına takılan ve ucuna pranga bağlanan demir halka, kaçmaması için hayvanların ayağına vurulan demir köstek

2 torum: deve yavrusu

Bey erenler esen olsa oğul doğar
Sen esen ol, anam esen olsun
Benden yeğrek¹ Kadir size oğul vere
Ak sütünü anam bana helal eylesin
Savaşma, çekil, dön geri baba

dedi. Han Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Oğul oğul, ay oğul
Karşı yatan Kara Dağ'ımın yükseği oğul
Koca belimin kuvveti canım oğul
Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
Alaca tanda yerimden doğruldum senin için
Yağız atımı yormuşum senin için
Ak giysime kir eklendi senin için
Benim başım kurban olsun canım oğul senin için
Sen gideli ağlamam gökte iken yere indi
Gümbür gümbür davullar dövülmedi
Ağır, ulu divanım serilmedi
Seni bilen bey oğulları ak çıkardı kara giydi
Kara yağız kızım gelinim ak çıkardı kara giydi
Karıcık anan kan yaş döktü
Ak sakallı baban dertli oldu
Dönerek buradan oğul eve varsam
Akça yüzlü anan karşı gelip oğul dese
Ak elleri ardına bağlı diyeyim mi
Ak boynuna kıl urgan takılı diyeyim mi
Kâfir yanında yayan yürür diyeyim mi
Benim namusum nereye vara oğul
Kıl kepenek boyuncuğuna sürter diyeyim mi
Ağır bukağı topucağını döver diyeyim mi
Arpa ekmeği, acı soğan öğüncüğü diyeyim mi

1 yeğrek: daha iyi, daha üstün

Kazan yine söyledi:

Karşı yatan Kara Dağlar yaşlansa
Otu bitmez, el yaylamaz
Akıntılı deli görklü sular yaşlansa coşup taşmaz
Develer yaşlansa torum vermez
Kara koç atlar yaşlansa kulan vermez
Er yiğitler yaşlansa oğlu doğmaz
Baban yaşlı, anan yaşlı
Senden yeğrek Kadir bize oğul vermez
Verse dahi senin yerini tutabilemez
Asumanlı gökte kara bulut olup
Kâfirin üzerine gürleyeyim
Ak yıldırım olup şakıyayım
Kâfiri kamış gibi od olup yandırayım
Dokuzunu bir yerine saydırayım
Vuruşmayla, dövüşmeyle âlemi doldurayım
Yaradan Allah'tan medet

dedi.

Yağız atından yere indi. Akıp giden arı sudan abdest aldı. Ak alnını yere koydu, namaz kıldı. Ağladı. Kadir Tanrı'dan hacet diledi. Yüzünü yere sürdü, Muhammed'e salavat getirdi. Deve gibi kükredi, aslan gibi bağırdı, nara atıp yapayalnız kâfire at tepti, kılıç vurdu. Döne döne bir zaman yahşi savaş eyledi. Kâfiri alayım dedi, alamadı. Bir saatte kâfire üç kere at tepti. Birden gözünün kapağına kılıç dokundu, kara kanı şorladı, gözüne indi. Özünü sarp yerlere attı. Görelim şimdi Yaradan neyler?

Meğer hanım, Boyu Uzun Burla Hatun oğlancığını andı, kararı kalmadı. Kırk ince belli kızoğlanla kara aygırını çekirtti, sıçrayıp bindi, kara kılıcını kuşandı. Başımın tacı Kazan gelmedi diye izini izledi, gitti. Gele gele Kazan'a yakın geldi. Kazan helallisini tanımadı. Han kızının üzerine geldi, dedi:

Kara aygırın yularını bana doğru çek yiğit
Denk tutup yüzüme bak yiğit

Altındaki kara aygırı bana ver yiğit
Elindeki sivri mızrağı bana ver yiğit
Yanındaki gök polatı¹ bana ver yiğit
Bugünümde umut ol bana
Kale, ülke vereyim sana

dedi. Hatun der:

Karşıma geçip yiğit beni ne mekirlersin²
Geçmiş benim günümü ne andırırsın
Kalkarak yerinden doğrulan Kazan
Kara gözlü atın beline binen Kazan
Saldırıp Kara Dağ'ımı yıkan Kazan
Gölgelice koca ağacımı kesen Kazan
Bıçak alıp kanatlarımı kıran Kazan
Yalnızca oğlum Uruz'a kıyan Kazan
At üstünde eğlenmeyip yürüten Kazan
Senin belin ölmüş
Üzengiye toplayamayan dizin ölmüş
Han kızı helallini tanımayan gözün ölmüş
Bunalmışsın sana n'olmuş
Çal kılıcını, yetiştin Kazan

dedi.

Bu sırada Oğuz eratları bir bir yetiştin, görelim hanım kimler yetiştin: Kara dere ağzında Kadir'in verdiği, kara boğa derisinden beşiğinin örtüsü olan, öfkesi tutunca kara taşı kül eyleyen, kara bıyığını yedi yerden ensesinde düğümleyen, Kazan'ın kardeşi Kara Göne dörtnala yetiştin. Çal kılıcını kardeş Kazan, yetiştin dedi.

Onun ardınca görelim hanım kimler yetiştin: Demirkapı Derbendi'ndeki demir kapıyı kapıp alan, altmış tutam alaca mızrağının ucunda er böğürten, Kazan gibi pehlivanı bir savaşta üç kere atından yıkan Kıyan Selçuk oğlu Deli

1 gök polat: mavi çelik

2 mekirlemek: azarlamak

Dündar dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Varıp destursuzca Bayındır Han'ın düşmanını basan, altmış bin kâfire kan kusturan Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan parlayıp uçan, apalaca gerdeğine karşı gelen, Büyük Oğuz imrencesi, Kazan Bey'in yatağı¹ Boz Aygırlı Beyrek dörtnala geldi. Çal kılıcını hanım Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Dönüp baksa çalılımlı, karakuş hünerli, altın süslü kuşaklı, kulağı altın küpeli, Büyük Oğuz beylerini bir bir attan yıkan Kazılık Koca oğlu Bey Yiğenek dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Yirmi dört boyunu okşayan Deli Dündar yetişti. Onun ardınca bin kavim başları Döğer yetişti. Onun ardınca bin Büğdüz² başları Emen yetişti. Onun ardınca dokuz koca başları³ Uruz yetişti.

Saydıkça Oğuz beyleri tükense olmaz, Kazan'ın beyleri hep yetişti, üzerine yığınak oldu. Arı sudan abdest aldılar, iki rekât namaz kıldılar, adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Biteklif⁴ kâfire at saldılar, kılıç vurdular. O gün ciğerinde olan er yiğitler belirdi. O gün namertler sapa yer gözetti. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Kıyametin bir günü oldu. Bey hizmetkârdan, hizmetkâr beyden ayrıldı. Oğuz beyleri ile Dündar sağa tepti. Cilasun yiğitleriyle Kara Budak sola tepti. Kazan kendi ortaya tep-

1 yatak (yatag): yardımcı

2 Büğdüz: Oğuzların Üçok koluna mensup bir boy adı

3 koca başı: bir obanın başı, köyün başı

4 biteklif: teklifsiz

ti. Tekfur ile Şökli Melik'e havale oldu, böğürterek attan yere saldı, alaca kanını yer üzerine döktü. Sağ tarafta Kara Tüken Melik'e Dünder karşı geldi, kılıçladı, yere saldı. Sol tarafta Buğacık Melik'e Kara Budak karşı geldi, mızrakladı, yere saldı, kımıldatmadan başını kesti. Boyu Uzun Burla Hatun kara tuğunu kâfirin kılıçladı, yere saldı. Tekfur yenildi, kâfir kaçtı. Derelerde kâfire kırgın girdi. On beş bin kâfirin kimi kırıldı, kimi tutuldu.

Kazan oğlu üzerine geldi. İndi, elini çözdü. Kucaklaşarak ata ile oğul görüştü. Üç yüz yiğit Oğuz'dan şehit oldu. Kazan oğulcuğunu kurtardı, geri döndü. Gaza mübarek oldu. Oğuz beyleri ganimet aldı.

Akçakale Sürmeli'ye gelip Kazan kırk otağ diktirdi. Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. Kırk evli kul ile kırk cariyeyi oğlunun başına çevirdi, azat eyledi. Cilasun erlerine kaza, ülke verdi, cübbe, çuha verdi.

Dedem Korkut gelip şadlık çaldı, bu Oğuznameyi düzdü, koştı, böyle dedi:

İmdi hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Ahir son ucu ölümlü dünya

Dua edeyim hanım:

Yerli Kara Dağ'ın yıkılmasın
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin
Coşkun akan görkemli suyun kurumamasın
Kanatlarının ucu kırılmasın
Kadir seni namerde muhtaç etmesin
Koşarken ak boz atın sürçmesin
Çalışında kara polat öz kılıcın kertilmesin

Allah'ın verdiği umudun kesilmesin
Ahır sonu arı imandan ayırmasın
Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun
Derlesin toplansın, günahınızı
Adı güzel Muhammed'e bağışlasın hanım hey!

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!

Meğer hanım, Oğuz'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi bir er var idi. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı. Geçenden otuz üç akçe alırdı. Geçmeyenden döve döve kırk akçe alırdı. Bunu niçin böyle ederdi? Onun içindir ki, benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşa derdi. Benim erliğim, bahadırılığım, cilasunluğum, yiğitliğim Rum'a, Şam'a gitsin, duyulsun derdi.

Meğer bir gün köprüsünün yamacına bir bölük oba konmuş idi. O obada bir yahşi, iyi yiğit hastalanmış idi. Allah'ın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı. O yiğit üzerine muhkem kara şivan oldu.

Birden Deli Dumrul dörtnala yetişti. Bre kavatlar ne ağlarsınız, benim köprümün yanında bu kavga nedir, niye şivan edersiniz dedi.

Söylediler: Hanım, bir yahşi yiğidimiz öldü, ona ağlıyoruz dediler.

Deli Dumrul dedi: Bre yiğidinizi kim öldürdü?

Dediler: Vallahi bey yiğit, Allahu Teala'dan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı.

Deli Dumrul dedi: Bre Azrail dediğiniz ne kişidir ki adamın canını alır? Ya Kadir Allah, birliğin, varlığın hakkı

için Azrail'i benim gözüme göster! Savaşayım, çekişeyim, derişeyim, yahşi yiğidin canını kurtarayım, bir daha yahşi yiğidin canını almaya dedi. Çekildi, döndü, Deli Dumrul evine geldi.

Hak Teala'ya Dumrul'un sözü hoş gelmedi. Bak bak, bre deli kavat, benim birliğimi bilmez, birliğime şükür kılmaz, benim ulu dergâhımda gezer, benlik eyler dedi. Azrail'e buyruk eyledi ki, ya Azrail, var ve o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart dedi. Canını hırıldat, al dedi.

Deli Dumrul kırk yiğidiyle yiyip içip otururken birdenbire Azrail çıkageldi. Azrail'i ne çavuş gördü ne kapıcı. Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya âlem Deli Dumrul'un gözüne karanlık oldu. Çağırıp Deli Dumrul söyler, görelim hanım ne söyler.

Der:

Bre ne heybetli kocasın
Kapıcılar seni görmedi
Çavuşlar seni duymadı
Benim görür gözlerim görmez oldu
Tutar benim ellerim tutmaz oldu
Titredi benim canım cuşa geldi¹
Altın ayaklı kadehim elimden yere düştü
Ağzımın içi buz gibi
Kemiklerim tuz gibi oldu
Bre sakalcığı akça koca
Gözceğizi fersiz koca
Bre ne heybetli kocasın de bana
Kazam belam dokunur bugün sana

dedi. Böyle deyince Azrail'in öfkesi tuttu, dedi:

Bre deli kavat
Gözümün fersizliğini ne beğenmezsin
Gözü gökçek kızların gelinlerin canını çok almışım

1 cuşa gelmek: coşmak, kendinden geçecek duruma gelmek

Sakalımın ağardığını ne beğenmezsin

Ak sakallı, kara sakallı yiğitlerin canını çok almışım

Sakalımın ağarmasının manası budur

dedi.

Bre deli kavat övünüyordun, diyordun al kanatlı Azrail benim elime geçse öldüreydim, yahşi yiğidin canını onun elinden kurtaraydım diyordun. İmdi bre deli, geldim ki senin canını alayım, verir misin, yoksa benimle cenk eder misin dedi.

Deli Dumrul söyledi: Bre al kanatlı Azrail sen misin dedi.

Evet benim dedi.

Bu yahşi yiğitlerin canını sen mi alırsın dedi.

Evet, ben alırım dedi.

Deli Dumrul söyledi: Bre kapıcılar kapıyı kapayın dedi. Bre Azrail ben seni geniş yerde isterdim, dar yerde iyi elimi girdin, evla¹ mı? Ben seni öldüreyim, yahşi yiğidin canını kurtarayım dedi. Kara kılıcını sıyırdı eline aldı, Azrail'e çalmaya hamle kıldı. Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. Âdemîler² ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kas kas güldü. Dedi: Yiğitlerim, Azrail'in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı koydu, dar bacadan kaçtı. Madem benim elimden güvercin gibi kuş oldu uçtu, bre ben onu kor muyum doğana aldırmayınca dedi. Kalktı atına bindi, doğanını eline aldı, ardına düştü. Bir iki güvercin öldürdü, döndü. Evine gelirken Azrail atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrul'u götürdü yere vurdu. Kara başı bunaldı, darda kaldı. Ak göğsünün üzerine Azrail basıp kondu. Az önce mırlardı, şimdi hırlamaya başladı.

Dedi:

Bre Azrail aman

Tanrı'nın birliğine yoktur güman

1 evla: daha iyi, yeğ

2 Âdemîler: insanoğulları

Ben seni böyle bilmez idim
Uğru gibi can aldığını duymaz idim
Tepesi büyük bizim dağlarımız olur
O dağlarımızda bağlarımız olur
O bağların kara salkımlı üzümü olur
O üzümü sıkarlar, al şarabı olur
O şaraptan içen esrik olur
Şaraplıydım duymadım
Ne söyledim bilmedim
Beylikten usanmadım
Yiğitliğe doymadım
Canım alma Azrail, medet

dedi.

Azrail der: Bre deli kavat, bana ne yalvarırsın Allah Teala'ya yalvar. Benim elimde ne var, ben de emir kuluyum.

Deli Dımrul der: Peki can veren, can alan Allah Teala mıdır?

Beli, odur dedi.

Döndü Azrail'e: Peki sen n'eylemekli kadasın?¹ Sen aradan çekil, ben Allah Teala ile haberleşeyim dedi. Deli Dımrul burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Görklü Tanrı
Nice cahiller seni gökte arar, yerde ister
Sen hod² müminlerin gönlündesin
Daim duran Cebbar³ Tanrı
Baki kalan Settara⁴ Tanrı

1 kada: kaza, bela

2 hod: zaten

3 Cebbar: dilediğini yapan ve yaptıran, zorlayıcı anlamında Allah'ın vasıflarından biri

4 Settara: kusurları örten, kapatan anlamında Allah'ın vasıflarından biri

Benim canımı alırsan sen al
Azrail'e almaya bırakma

dedi. Allah Teala'ya Deli Dumrul'un burada sözü hoş geldi.
Azrail'e nida eyledi ki: Madem deli kavat benim birliğimi
bildi, birliğime şükür kıldı, ya Azrail, Deli Dumrul can yeri-
ne can bulsun, onun canı azat olsun dedi.

Azrail der: Bre Deli Dumrul, Allah Teala'nın emri böyle
oldu ki Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı azat
olsun dedi.

Deli Dumrul der: Ben nice can bulayım? Meğer bir koca
babam, bir yaşlı anam var, gel gidelim, ikisinden biri belki
canını vere, al, benim canımı bırak dedi.

Deli Dumrul sürdü babasının yanına geldi. Babasının eli-
ni öpüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ak sakallı, aziz izzetli canım baba
Bilir misin neler oldu
Küfür söz söyledim
Hak Teala'ya hoş gelmedi
Gök üzerinde al kanatlı Azrail'e emreyledi
Uçup geldi
Akça benim göğsüme basıp kondu
Hırıldatıp tatlı canım alır oldu
Baba senden can dilerim, verir misin
Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın

Babası der:

Oğul oğul, ay oğul
Canımın paresi oğul
Doğduğunda dokuz buğra öldürdüğüm aslan oğul
Altın pencereleli otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Karşı yatan Kara Dağ'ım gerekse
Söyle gelsin, Azrail'in yaylası olsun

Soğuk soğuk pınarlarım gerekse
Ona içit olsun
Tavla tavla şahbaz atlarım gerekse
Ona binit olsun
Katar katar develerim gerekse
Ona yüklet olsun
Ağıldan akça koyunum gerekse
Kara mutfak altında onun şöleni olsun
Altın gümüş pul gerekse
Ona harçlık olsun
Dünya şirin, can aziz
Canıma kıyabilemem, belli bil
Benden aziz, benden sevgili anandır
Oğul anana var

dedi.

Deli Dumrul babasından yüz bulamayıp sürdü, anasına geldi.

Der:

Ana, bilir misin neler oldu
Gökyüzünden al kanatlı Azrail
Uçup geldi
Akça benim göğsüme basıp kondu
Hırıldatıp canım alır oldu
Babamdan can diledim ama vermedi
Senden can dilerim ana
Canını bana verir misin
Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın
Acı tırnağını ak yüzüne çalar mısın
Kargı gibi kara saçını yolar mısın ana

dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Anası der:

Oğul oğul, ay oğul
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul

On ay deyince dünya yüzüne getirdiğim oğul
Dolama beşiklerde belediğim oğul¹
Dolap dolap² ak sütümü emzirdiğim oğul
Akça burçlu hisarlarda tutulaydın oğul
Sası dinli kâfir elinde tutsak olaydın oğul
Altın akçe gücüne dayanıp seni kurtaraydım oğul
Yaman yere varmışsın, varabilemem
Dünya şirin, can aziz
Canıma kıyabilemem, belli bil

dedi, anası da canını vermedi. Böyle deyince Azrail geldi
Deli Dumrul'un canını almaya. Deli Dumrul der:

Bre Azrail aman
Tanrı'nın birliğine yoktur güman

Azrail der: Bre deli kavat, daha ne aman dilersin? Ak sakallı babanın yanına vardın can vermedi, ak pürçekli ananın yanına vardın can vermedi, daha kim verse gerek dedi.

Deli Dumrul: Hasretlim vardır, buluşayım dedi.

Azrail der: Bre deli, hasretlin kimdir?

Der: Yad kızı helalim var, ondan benim iki oğlancığım var. Emanetim var, ısmarlarım onlara, ondan sonra benim canımı alasın dedi, sürdü helalinin yanına geldi.

Der:

Bilir misin neler oldu
Gökyüzünden al kanatlı Azrail
Uçup geldi
Akça benim göğsüme basıp kondu
Tatlı benim canımı alır oldu
Babama ver dedim, can vermedi
Anama vardım, can vermedi
Dünya şirin can tatlı dediler

1 Bu dize, el yazması nüshada üstündeki dizeden önce yazılmıştır, müstensih hatası olsa gerek

2 dolap dolap: dolu dolu

Şimdi

Yüksek yüksek Kara Dağlar'ım sana yaylak olsun

Soğuk soğuk sularım sana içit olsun

Tavla tavla şahbaz atlarım sana binit olsun

Altın pencereleli otağım sana gölge olsun

Katar katar develerim sana yüklet olsun

Ağıldan akça koyunum sana şölen olsun

Gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse

Sen ona var

İki oğlancığı öksüz koma

dedi. Avrat burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Ne dersin, ne söylersin

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Koç yiğidim, şah yiğidim

Tatlı damak verip öpüştüğüm

Bir yastıkta baş koyup emiştığım

Karşı yatan Kara Dağlar'ı

Senden sonra ben neylerim

Yaylar olsam benim mezarım olsun

Soğuk soğuk sularını içer olsam

Benim kanım olsun

Altın akçeni harcar olsam

Benim kefenim olsun

Tavla tavla şahbaz atına biner olsam

Benim tabutum olsun

Senden sonra bir yiğidi

Sevip varsam birlikte yatsam

Ala yılan olup beni soksun

Senin o muhannet anan baban

Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar¹

1 kıyıp sana verememişler

Arş¹ tanık olsun, kürsü² tanık olsun
Yer tanık olsun, gök tanık olsun
Kadir Tanrı tanık olsun
Benim canım senin canına kurban olsun

dedi, razı oldu. Azrail hatunun canını almaya geldi. Âdemler oğlu ejderhası yoldaşına kıyamadı. Allah Teala'ya burada yalvarmış, görelim nice yalvarmış.

Der:

Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Görklü Tanrı
Çok cahiller seni gökte arar, yerde ister
Sen hod müminlerin gönlündesin
Daim duran Cebbar Tanrı
Ulu yollar üzerine
İmaretler yapayım senin için
Aç görürsem doyurayım senin için
Yalıncağ görürsem donatayım senin için
Alırsan ikimizin canını birlikte al
Korsan ikimizin canını birlikte koy
Keremi çok Kadir Tanrı

Hak Teala'ya Deli Dumrul'un sözü hoş geldi. Azrail'e emreyledi: Deli Dumrul'un atasının, anasının canını al. O iki helalliye yüz kırk yıl ömür verdim dedi. Azrail de babasının anasının hemen canını aldı. Deli Dumrul yüz kırk yıl daha yoldaşıyla yaş yaşadı.

Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı. Bu boy Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alını açık cömert erenler dinlesin dedi.

Dua edeyim hanım:

1 arş: göğün dokuzuncu katı, bütün kâinatı çevreleyen gök

2 kürsü (kürsi): göğün sekizinci katı

Yerli Kara Dağlar'ın yıkılmasın
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin
Coşkun akan görklü suyun kurumasin
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin
Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun.
Yığıştırsın deriştirsın, günahınızı
Adı güzel Muhammed'e bağışlasın hanım hey!

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!

Oğuz zamanında Kanlı Koca derlerdi bir gürbüz er vardı. Yetişmiş bir cilasun oğlu vardı, adına Kan Turalı derlerdi.

Kanlı Koca der: Yârenler, atam öldü, ben kaldım, yerini yurdunu tuttum. Yarınki gün de ben ölürüm, oğlum kalır. Bundan daha yeğreği yoktur ki gözüm görürken oğul gel seni evereyim dedi.

Oğlan der: Baba madem seni evereyim dersin, bana layık kız nice olur? Kan Turalı der: Baba ben yerimden kalkmadan o kalkmış ola, ben kara koç atıma binmeden o binmiş ola, ben kanlı kâfir iline varmadan o varmış, bana baş getirmiş ola dedi.

Kanlı Koca der: Oğul sen kız istemezmişsin, sen bir cilasun bahadır istermişsin, onun arkasında yiyesin, içesin, hoş geçesin.

Der: Beli canım baba, öyle isterim. Öyleyse varasın, bir cici bici Türkmen kızını alasın. Birdenbire kayayım, üzerine düşeyim karnı yırtıla dedi.

Kanlı Koca der: Oğul, kız görmek senden, mal, rızık vermek benden dedi.

Böyle deyince erenler önderi Kan Turalı yerinden kalktı, kırk yiğidini yanına aldı. İç Oğuz'u gezdi, kız bulamadı. Çekildi, geri döndü, evlerine geldi.

Babası der: Oğul, kız buldun mu?

Kan Turalı der: Yıkılsın Oğuz illeri, bana yarar kız bulamadım baba.

Babası der: Hey oğul, kız dilemeye varan böyle varmaz.

Kan Turalı der: Ya nice varır baba?

Kanlı Koca der: Oğul sabah varıp öğlen gelmek olmaz, öğlen varıp akşam gelmek olmaz. Oğul sen mala sahip ol, yiğ, ben sana kız aramaya gideyim dedi.

Kanlı Koca sevine kıvana yerinden kalktı, ak sakallı pir kocaları yanına aldı, İç Oğuz'a girdi, kız bulamadı, dolandı Dış Oğuz'a girdi, bulamadı, dolandı Trabzon'a geldi. Meğer Trabzon tekfurunun bir azim görklü, mahbub kızı var idi. Sağına soluna iki çift yay çekerdi, attığı ok yere düşmezdi. O kızın üç canavar kalınlığı,¹ kaftanlığı vardı. Her kim o üç canavarı bassa, yıksa, öldürse kızımı ona veririm diye vaat eylemişti. Basamayanın başını keserdi. Böylelikle otuz iki kâfir beyinin oğlunun başı burç bedenine kesilip asılmıştı. O üç canavarın biri kükremiş aslandı, biri kara boğaydı, biri de kara buğraydı. Bunların her birisi bir canavardı. Bu otuz iki baş ki burçta asılmıştı, kükremiş aslanla kara buğranın yüzünü görmemişlerdi ancak boğa boynuzunda helak olmuşlardı.

Kanlı Koca bu başları ve bu canavarları gördü, başında olan bit ayağına toplandı.² Der: Varayım oğluma doğru haber vereyim, hüneri varsa gelsin alsın, yoksa evdeki kıza razı olsun dedi.

At ayağı külük, ozan dili çevik olur. Kanlı Koca giderek geldi, Oğuz'a çıktı. Kan Turalı'ya haber oldu, baban geldi dediler. Kırk yiğitle babasına karşı vardı. Elini öptü. Der: Canım baba, bana yarar kız buldun mu?

1 kalın: geline erkek tarafının verdiği ağırlık

2 Başından aşağı kaynar su döküldü

Der: Buldum oğul, hünerin var ise dedi.

Kan Turalı der: Altın akçe mi ister, katır, deve mi ister?

Babası: Oğul hüner gerek, hüner dedi.

Kan Turalı der: Baba, yelesi kara kazılık atıma eyer sayayım, kanlı kâfir iline akına çıkayım, baş keseyim, kan dökeyim, kâfire kan kusturayım, kul karavaş¹ getireyim, hüner göstereyim.

Kanlı Koca der: Hay canım oğul, hüner dediğim o değil, o kız için üç canavar saklamışlar, her kim o üç canavarı basar, o kızı ona verirler. Basıp öldürmezse onun başını keserler, burca asarlar.

Kan Turalı der: Baba, sen bu sözü bana dememen gerekirdi. Madem dedin, elbette varmam gerek, çünkü başıma kakınç, yüzüme dokunç olmasın. Kadın ana, bey baba, esen kalın dedi.

Kanlı Koca der: Gördün mü ben bana n'ettim, oğlana korkunç haberler vereyim, ola ki gitmez, döner dedi. Kanlı Koca burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Oğul senin varacağın yerin
Dolamaç dolamaç yolları olur
Atlı batıp çıkamaz, onun balçığı olur
Alaca yılan sökemez, onun ormanı olur
Gökle boy ölçüşen onun kalesi olur
Göz kakıyan,² gönül alan onun güzeli olur
Hay demeden baş getiren celladı olur
Sırtında kalkan oynayan yayası olur
Yavuz yerlere yeltendin, geri dön
Ak sakallı babanı, karıcık olmuş ananı ağlatma

dedi. Kan Turalı haykırdı, der:

1 karavaş: cariye, halayık

2 göz kakımak: göz okşamak

Ne söylersin, ne dersin canım baba
Bu kadar işten korkan yiğit mi olur
Alp ere korku vermek ayıp olur
Dolamaç dolamaç yollarını
Kadir kor ise gece geçeyim
Atlı batıp çıkamaz onun balçığına
Kumlar döşeyeyim
Alaca yılan sökemez ormanını
Çakmak çakıp oda vereyim
Gökle boy ölçüşen kalelerini
Kadir kor ise yıkıp yapayım
Göz kakarak gönül alan güzelinin
Boynunu öpeyim
Sırtında kalkan oynar yayasının
Kadir kor ise başını keseyim
Ya varayım, ya varmayayım
Ya geleyim, ya gelmeyeyim
Ya kara buğranın göğsü altında kalayım
Veya boğanın boynuzunda öleyim
Ya kükremiş aslanın pençesinde didileyim
Ya varayım, ya varmayayım
Ya geleyim, ya gelmeyeyim
Yine görünceye dek
Bey baba, kadın ana esen kalın

dedi. Gördüler ki namus için beklemez. Dediler: Oğul uğur-
run açık olsun, sağ esen varıp gelesin dediler. Atasının ana-
sının ellerini öptü, kırk yiğidini yanına aldı. Yedi gün yedi
gece at sürdüler, kâfirin serhaddine vardılar, çadır diktiler.
Yüğrük atını koşturup Kan Turalı gürzünü yere atar, atıp
yere düşmeden kavrır tutar.

Hey kırk eşim, kırk yoldaşım
Yüğrük olsa yarışsam
Güçlü olsa güreşsem
Hak Teala inayet eylese

Üç canavarı öldürsem
Güzeller serveri sarı giysili
Selcan Hatun'u alsam
Atamın anamın evine dönsem
Hey kırk eşim, kırk yoldaşım
Kırkınıza kurban olsun benim başım

diye söylerdi. Bunlar bu sözde iken meğer hanım, tekfura haber vardı. Oğuz'dan Kan Turalı derler bir yiğit var imiş, kızını dilemeye gelir dediler. Kâfirler yedi ağaç yer karşı geldiler, neye geldiniz yiğit beyler dediler. Verişmeye, alışmaya geldik dediler. İzzet, hürmet eylediler, ak çadır diktiler, alaca halı döşediler, akça koyun kestiler, yedi yıllık al şarap içirdiler. Alıp bunları tekfura getirdiler.

Tekfur taht üzerine oturmuştu. Yüz kâfir zırh giyinmişti. Yedi kat meydanı dolandı geldi. Meğer kız meydana bir köşk yaptırmıştı. Bütün yanında olan kızlar al giyinmişlerdi, kendi sarı giymişti, yukardan temaşa ederdi. Kan Turalı geldi, kara şayaklı tekfura selam verdi. Tekfur aleyk aldı.¹ Alaca halı döşediler oturdu.

Tekfur der: Yiğit nereden gelirsin?

Kan Turalı yerinden kalkıverdi, apul apul yürüdü, ak elini açtı, ak bileklerini sıvadı, dedi ki:

Karşı yatan Kara Dağ'ını aşmaya gelmişim
Akıntılı suyunu geçmeye gelmişim
Dar eteğine, geniş koltuğuna
Sığınmaya gelmişim
Tanrı buyruğuyla, peygamber kavliyle
Kızını almaya gelmişim

dedi. Tekfur der: Bu yiğidin sözü yüğrük, eğer elinde hüneri var ise dedi. Tekfur der: Bu yiğidi anadan doğma soyun. Soydular. Kan Turalı altınlı ince keten bezini beline sardı. Kan Turalı'yı alıp meydana getirdiler.

1 aleyk almak: aleykümselam diyerek selamı almak

Kan Turalı cemal ve kemal sahibi bir yiğit idi. Oğuz'da dört yiğit nikapla gezerdi. Biri Kan Turalı, biri Kara Çöğür ve oğlu Kırk Kınık ve Boz Aygırlı Beyrek. Kan Turalı nikabını sıyırdı. Kız köşkten bakardı, eli ayağı gevşedi, kedisi mi-yavladı, avsil¹ olmuş dana gibi ağzının suyu aktı, yanındaki kızlara der: Hak Teala babamın gönlüne rahmet eylese de başlık kesip beni o yiğide verse. Bunun gibi yiğit yazık ola ki canavarlar elinde helak ola dedi.

Bu mahalde demir zincirle boğayı getirdiler. Boğa dizini çöktü, boynuzuyla bir mermer taşı yoğurdu, peynir gibi ditti. Kâfirler der: Şimdi yiğidi atar, yıkar, yere serer, pırtar. Yıkılsın Oğuz illeri, kırk yiğit bir bey oğluyla bir kızdan ötürü ölmek ne oluyor dediler. Bunu işitince kırk yiğit ağ-laştılar.

Kan Turalı sağına baktı, kırk yiğidini ağlar gördü, soluna baktı, öyle gördü, der: Hey kırk eşim, kırk yoldaşım, niye ağlarsınız? Kolca kopuzumu getirin, övün beni dedi. Burada kırk yiğit Kan Turalı'yı övmüşler, görelim hanım nice öv-müşler:

Sultanım Kan Turalı
Kalkıp yerinden doğrulmadın mı
Yelesi kara kazılık atına binmedin mi
Arku Beli, Ala Dağ'ı
Avlayıp kuşlayarak geçmedin mi
Babanın ak otağının eşiğinde
Karavaşlar inek sağlar, görmedin mi
Boğa boğa dedikleri
Kara inek buzağısı değil midir
Alp erenler hasmından
Kaygılanır mı olur
Sarı giysili Selcan Hatun köşkten bakar

1 avsil: bir hayvan hastalığı

Kime baksa aşkla oda yakar

Kan Turalı sarı giysili kız aşkına bir hu!

dedi.

Bre boğanızı koyverin gelsin dedi. Boğanın zincirini aldılar, salıverdiler. Boynuzu elmas mızrak gibi. Kan Turalı'nın üzerine sürdü. Kan Turalı adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, boğanın alnına bir yumrukla vurdu ki boğayı götü üzerine çökertti. Alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Çok çalıştılar, ne boğa yener ne Kan Turalı yener. Arka arkaya boğa solumaya başladı, ağzı köpüklendi.

Kan Turalı der: Bu dünyayı erenler akılla bulmuşlardır, bunun önünden sıçrayayım, ne hünerim var ise ardından göstereyim dedi. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, boğanın önünden savuldu. Boğa boynuzu üzerine dineldi. Kuyruğundan üç kere kaldırıp yere saldı, kemikleri hurda oldu, bastı boğazladı. Bıçak çekip derisini yüzdü. Etini meydana bırakıp, derisini tekfurun önüne getirip der: Sabah kızını bana veresin dedi.

Tekfur der: Bre kızı verin, şehirden sürün, çeksin gitsin dedi.

Tekfurun kardeşi oğlu vardı der: Canavarlar serveri aslandır, onunla da oyun göstereyim, kızı ondan sonra verelim dedi.

Vardılar, aslanı çıkardılar, meydana getirdiler. Aslan haykırды, meydana ne kadar at varsa kan işedi. Yiğitleri der: Boğadan kurtuldu, aslandan nice kurtula dediler, ağlaştılar.

Kan Turalı yiğitlerini ağlar gördü der: Bre alaca kopuzumu alın, beni övün, sarı giysili kız aşkına bir aslandan döneğim mi dedi. Yoldaşları burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Sultanım Kan Turalı

Akça sazlar içinde

Sarı gönler¹ görüp taylor basan
Avin damarını delip kanını emen
Kara polat öz kılıçtan dönmeyen
Akça tozlu katı yaydan tırsmayan
Ak yelekli delici oktan kaygılanmayan
Canavarlar serveri kükremiş aslanı kıran
Alaca köpek eniğine kendisini dalatır mı
Alp yiğitler savaş günü
Hasmından çekinir mi

dediler.

Sarı giysili Selcan Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşkla oda yakar
Sarı giysili kız aşkına bir hu!

dedi.

Kan Turalı: Bre kâfir, aslanını koyuver gelsin dedi. Kara polat öz kılıcım yok ki kapıştığım zaman ikiye biçeydim. Sana sığındım cömertler cömerdi Gani Tanrı, medet dedi.

Aslanı koyuverdiler, sürdü geldi. Kan Turalı bir kepe-neği koluna doladı, aslanın pençesine sunuverdi. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, aslanın alnını gözetip bir yumruk öyle vurdu ki yumruk çenesine dokundu, ufattı.² Ensesinden tuttu, belini üzdü,³ sonra kaldırıp yere vurdu, hurda oldu. Tekfur'un önüne geldi, dedi: Yarın kızını bana ver.

Tekfur der: Kızı götürün, verin, bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi, gerek dursun, gerek gitsin dedi.

Yine kardeşi oğlu der: Canavarlar serhengi⁴ devedir, onunla da oyun oynasın dedi. Ondan sonra kızı veririz dedi.

1 gön: hayvan derisi

2 ufatmak: parçalamak

3 üzme: koparmak, kırmak

4 serheng: çavuş, komutan

Tanrı'dan inayet olunca beyin paşanın himmeti Kan Turalı'nın oldu. Tekfur: Devenin ağzını yedi yerden bağlayın dedi. Hasut¹ kâfirler bağlamadılar, yularını sıyırıp salıverdiler. Kan Turalı fırlar devenin koltuğundan girer, fırlar çıkar. Sarhoş yiğit hem iki canavarla savaşırmıştı, kaydı düştü. Altı cellat ensesine geldiler, yalın kılıç tuttular. Burada yoldaşları söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp Kan Turalı yerinden doğruldun
Yelesi kara kazılık atın boynuna bindin
Ela gözlü yiğitlerini yanına aldın
Arku Beli, Ala Dağ'ı gece aşın
Akıntılı suyu gece geçtin
Kanlı kâfir iline gece girdin
Kara boğa geldiğinde hurdahaş ettin
Kükreyen aslan geldiğinde belini büktün
Kara buğra geldiğinde niye geçtin
Kara kara dağlardan haber aşar
Kanlı kanlı sulardan haber geçer
Büyük Oğuz iline haber varır
Kanlı Koca oğlu Kan Turalı n'etmiş derler
Kara boğa geldiğinde kımıldatmamış
Kükreyen aslan geldiğinde belini bükmüş
Kara buğra geldiğinde niye geçmiş derler
Büyük küçük kalmaz, söz eder
Karı koca kalmaz, dedikodu eder
Ak sakallı baban dertli olur
Karıcık olmuş anan kan yaş döker
Hanım kalkıp yerinden doğrulmazsan
Altı cellat ensende yalın kılıç tutar
Birdenbire güzel başını keser
Aşağıdan yukarı bakmaz mısın
Karşına alaca kaz geldi

1 hasut: hasetçi

Şahinini atmaz mısın
Sarı giysili Selcan Hatun
İşaret eder, görmez misin
Seni deve burnundan
Perişan olur dediler, bilmez misin
Sarı giysili Selcan Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşkla oda yakar
Sarı giysili kız aşkına bir hu!

dedi. Kan Turalı ayağa kalktı, der: Bre ben bu devenin burnuna yapışınca o kızın sözüyle yapıştı derler. Yarın Oğuz iline haber varır, deve elinde kalmıştı, kız kurtardı derler. Bre kolca kopuzumu çalın, övün beni. Yaradan Kadir Tanrı'ya sığındım, bir buğradan döneyim mi? İnşallah bunun da başını keseyim dedi. Yiğitleri Kan Turalı'yı övüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kapkayalar başında yuva tutan
Kadir ulu Tanrı'ya yakın uçan
Mancınığı ağır taştan vızıldayıp sıkı inen
Arı gölün ördeğini şakıyıp alan
Koca üveyik dipte yürürken çekip alan
Karıncığı aç olsa kalkıp uçan
Cümle kuşlar sultanı çalkara kuş
Kanadıyla saksağana kendini şakıtır mı
Alp yiğitler savaş günü düşmanından kaygılanır mı

dediler.

Sarı giysili Selcan Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşkla oda yakar
Sarı giysili kız aşkına bir hu!

dedi.

Kan Turalı adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, deveye bir tekme vurdu. Deve bağırdı, bir daha vurdu. Deve ayağı üzerinde duramadı, yıkıldı. Basıp iki yerden boğazladı.

Arkasından iki kayış çıkardı, tekfurun önüne bıraktı, der: Akıncıların terkisinin bağı, üzengisinin kayışı koparsa dikmeye gerekli olur dedi.

Tekfur: Vallahi bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi dedi.

Kırk yerde otağ diktirdi, kırk yerde kızıl alaca gerdek diktirdi. Kan Turalı'yla kızı götürüp gerdeğe koydular. Ozan geldi, neşeli havalar çaldı. Oğuz yiğidinin yüreği kabardı. Kılıcını çıkardı, yere çaldı, kertti, dedi ki: Yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on güne varmasın, bey babamın, kadın anamın yüzünü görmeden bu gerdeğe girersem dedi. Evini çözdü, devesini bağırttı, kara koç atını kişnetti, geceyi gündüze kattı, göçtü.

Yedi gün yedi gece at koşturdu, Oğuz'un serhaddine çıktı, çadır dikti. Kan Turalı der:

Hey kırk arkadaşım, kırk yoldaşım
Kurban olsun size benim başım
Hak Teala yol verdi, vardım
O üç canavarı öldürdüm
Sarı giysili Selcan Hatun'u aldım geldim
Haber eyleyin babam bana karşı gelsin

dedi.

Kan Turalı baktı gördü, bu konduğu yerde kuğu kuşları, turnalar, turaçlar, keklikler uçarlar. Soğuk soğuk sular, çayırlar, çimenler...

Selcan Hatun bu yeri görklü gördü, beğendi. İndiler, yeme içmeyle meşgul oldular, yediler, içtiler.

O zamanda Oğuz yiğitlerine ne kaza gelse uykudan gelirdi. Kan Turalı'nın uykusu geldi, uyudu. Kız der: Benim mahbuplarım çoktur, ansızın dörtnala gelmesin, tutup yiğidimi öldürmesinler, akça yüzlü ben gelini tutup atamın anamın

evine iletmesinler dedi. Kan Turalı'nın atını yavaşça tuttu, giydirdi. Kendi de kıyafetini sessizce tuttu, giyindi. Mızrağını eline aldı, bir yüksek yere çıktı, gözledi.

Meğer hanım, tekfur pişman olmuş. Üç canavar öldürdüğü için bir kızcağızımı aldı gitti dedi. Zırhlı, kara giyimli, gök demirli altı yüz kâfir seçti. Gece gündüz at koşturdular. Birdenbire yetiştiler. Kız hazır idi. Baktı gördü dörtnala yetiştiler, atını oynattı, Kan Turalı'nın üzerine geldi. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Gafil olma kara başını kaldır yiğit
Ela süzme güzel gözünü aç yiğit
Ardından ak ellerin bağlanmadan
Ak alnın kara yere tepilmeden
Gafilce güzel başın kesilmeden
Alaca kanın yeryüzüne dökülmeden
Düşman yetişti, düşman erişti
Ne yatarsın kalk
Kapkayalar oynamadan yer oyuldu
Yaşlı beyler ölmeden el boşaldı
Kaynaşarak, uğraşarak dağdan indi
Düzen alıp üzerine düşman yetişti
Yatacak yer mi buldun, yurt mu buldun
N'oldu sana!

diye çağırdı. Kan Turalı sıçradı uyandı. Ayağa kalktı, der: Ne söylersin güzelim?

Der: Yiğidim, üzerine düşman geldi. Uyarmak benden, savaşıp hüner göstermek senden dedi.

Kan Turalı gözünü açtı, göz kapaklarını kaldırdı. Gördü gelen at üzerinde, zırh giyinmiş, mızrağı elinde. Yer öptü, der: Amenna ve saddakna! Maksudumuz Hak Teala dergâhında hasıl oldu deyip arı sudan abdest aldı. Ak alnı-

nı yere koydu, iki rekât namaz kıldı, atına bindi, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Kara giyimli kâfire at saldı, karşı vardı. Selcan Hatun at oynattı, Kan Turalı'nın önüne geçti.

Kan Turalı der: Güzelim nereye gidersin?

Der: Bey yiğit, baş esen olsa börk bulunmaz mı olur? Bu gelen kâfir çok kâfirdir, savaşalım, dövüşelim, ölenimiz ölsün, kalanımız otağa gelsin dedi.

Burada Selcan Hatun at saldı, düşmanı bastırdı, kaçanını kovalamadı, aman diyeni öldürmedi, öyle sandı ki düşman bastırıldı. Kılıcının kabzası kan içinde otağa geldi. Kan Turalı'yı bulamadı. O mahalde Kan Turalı'nın babası anası çıkageldi. Gördüler ki bu gelen kişinin kılıcının kabzası kanlı, oğlu görünmez. Haber sordular, görelim nice sordular.

Anası der:

Anam kişi, kızım kişi
Ala tanla yerinden kalkıverdin
Oğlumu tutturdun mu
Gafillice güzel başını kestirdin mi
Kadın ana, bey baba diye bağirttin mi
Sen gelirsin, bir bebeğim görünmez, bağrım yanar
Ağız dilden birkaç kelime haber ver bana
Kara başım kurban olsun gelin sana

dedi.

Kız bildi ki kayın anası, kayın atasıdır. Kamçı ile işaret kılp, otağa inin, nerede iner karışır toz varsa ve nerede karga kuzgun öterse orada arayalım dedi. Atına mahmuz vurdu, bir yüksek yere çıktı, gözetledi.

Gördü ki bir derenin içinde toz kâh derlenir, kâh dağılır. Üzerine geldi, gördü ki Kan Turalı'nın atını oklamışlar, gözünün kapağını oklamışlar, yüzünü kan bürümüş, durmaz kanını siler, kâfirler üşüşür, kılıcını yalın eyler, kâfiri önüne

katıp kovalar. Selcan Hatun bunu böyle gördü, içine ateş düştü. Bir bölük kaza şahin girmiş gibi kâfire at saldı. Bir ucundan girip kâfirin öbür ucuna çıktı.

Kan Turalı baktı gördü ki bir kimse düşmanı önüne katmış kovalar. Selcan olduğunu bilemedi, bağırdı. Bu arada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit, ne yiğitsin
Yelesi kara kazılık atına binen yiğit, ne yiğitsin
Gafillice başlar kesen
Destursuzca benim düşmanıma giren yiğit, ne yiğitsin
Destursuzca düşmana girmek bizim ilde ayıp olur
Bre yürü
Doğan kuş olup uçayım mı
Sakalınla boğazından tutayım mı
Gafillice senin başını ben keseyim mi
Alaca kanını yeryüzüne dökeyim mi
Kara başını terkiye asayım mı
Bre kazası gelmiş yiğit, ne yiğitsin
Dön git

dedi. Selcan Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Hey yiğidim, bey yiğidim
Develer yavrusundan döner mi olur
Kara koç kazılık atlar
Kuluncuğunu teper mi olur
Ağıldan akça koyun
Kuzucağını süser¹ mi olur
Alp yiğitler, bey yiğitler
Görklüsüne kıyar mı olur

1 süsmek: boynuzuyla vurmak

Yiğidim, bey yiğidim

Bu düşmanın bir ucu bana, bir ucu sana

dedi. Kan Turalı bildi ki bu, düşmanı basıp dağıtan Selcan Hatun'dur. Bir tarafına da kendi girdi, kılıç tutup yürüdü, kâfirlerin başını kesti. Düşman bastırıldı, düşman sindi.

Selcan Hatun Kan Turalı'yı at ardına aldı çıktı. Giderken Kan Turalı'nın fikrine bu geldi ki:

Kalkıp Selcan Hatun doğrulduğunda
Yelesi kara kazılık atına bindiğinde
Babamın ak otağının eşğine indiğinde
Oğuz'un ela gözlü kızı gelini boyladığında
Her kişi sözünü söylediğinde
Sen orada durasın, övünesin
Kan Turalı zebun oldu¹
At ardına aldım çıktım diyesin
Gözüm döndü, gönlüm gitti
Öldürürüm seni

dedi. Selcan Hatun halin ne olduğunu bilip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bey yiğit övünürse er övünsün, aslandır
Övünmek avratlara bühtandır²
Övünmekle avrat er olmaz
Ala yorgan içinde seninle sarılamadım
Tatlı damak tutup öpüşmedim
Al duvağımın altından söyleşmedim
Tez sevdin, tez usandın kavat oğlu kavat
Kadir Allah bilir ben sana
Munisim, yârim kıyma bana

dedi. Kan Turalı der: Yok, elbette öldürsem gerektir! Kız bağırdı, der: Bre kavat oğlu kavat, ben aşağı kulpa yapışırım,

1 zebun olmak: güçsüz, zayıf, aciz kalmak

2 bühtan: iftira, bir şeyi birine yakıştıрма

sen yukarı kulpa yapışsın. Bre kavat oğlu, okunla mı, kılıcınla mı, gel beri söyleşelim dedi. Atını tepti, bir yüksek yere çıktı. Sadağından doksan okunu yere döktü, iki okun temrenini çıkardı. Birini gezledi,¹ birini eline aldı. Temrenli okla atmaya kıyamadı, der: Yiğit at okunu! Kan Turalı: Kızların yolu evveldir, evvel sen at dedi. Kız bir oku Kan Turalı'ya attı. Şöyle ki başında olan bit ayağına indi. İleri gelip Selcan Hatun'u kucaklayıp barışmışlar, sürtüşmüşler. Kan Turalı söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Yalap yalap yapıldayan ince elbiselim
Yere basmayıp yürüyen servi boylum
Kar üzerine kan damlamış gibi kızıl yanaklım
Çifte badem sığmayan dar ağızlım
Kalemcilerin çaldığı kara kaşlım²
Kurumsu³ kırk tutam kara saçlım
Aslan soylu sultan kızı
Öldürmeye ben seni kıyar mıydım
Öz canıma kıyarım, ben sana kıymam
Ben seni sınırdım

dedi. Selcan Hatun da burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Kalkıp yerimden doğrulur idim
Yelesi kara kazılık atıma binerdim
Babamın ak otağından çıkardım
Arku Beli, Ala Dağ'ı avlardım
Ala geyik, yabani geyik kovalardım
Çekip bir okla vururdum

1 gezlemek: bir hedefi vurmak için silahla nişan almak

2 yazıcıların (ya da ressamların) çizdiği gibi kara kaşlım

3 kurumsu: kurum gibi

Temrensiz okla yiğit seni sınırdım
Öldürmeye yiğidim ben seni kıyar mıydım

dedi. İrağından yakınından geliştiler, gizli yaka tutup
yılıştılar,¹ tatlı damak verip sürtüştüler. Ak boz atlara binip
koşturdular, bey babasının yanına eriştiler.

Babası oğlancığını gördü, Allah'a şükürler eyledi. Oğluy-
la, geliniyle Kanlı Koca Oğuz'a girdi. Yeşil, görklü çimene
çadır dikti. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kes-
tirdi. Düğün etti. Büyük Oğuz beylerini ağırladı. Altınlıca
gölgeliğini dikip, Kan Turalı gerdeğine girip muradına, mak-
suduna erişti.

Dedem Korkut gelip şadlık çaldı, boy boyladı, soy soyla-
dı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi:

Şimdi hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya
Ecel geldiğinde arı imandan ayırmasın
Kadir seni namerde muhtaç etmesin
Allah'ın verdiği umudun kesilmesin
Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun
Âmin diyenler didar görsün
Yığıştırsın deriştırsin, günahınızı
Adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!

1 yılışmak: gülümsemek

Kazılık Koca Oğlu Yiğenek Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden doğrulmuştu, kara yerin üzerine ak otağını dikmişti, alaca sayvanı gökyüzüne yükselmişti, bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz beyleri sohbe toplanmıştı. Yeme içme idi.

Kazılık Koca derlerdi bir kişi vardı. Bayındır Han'ın veziriydi. Şarabın keskini başına çıkıttı. Kaba dizinin üzerine çöktü, Bayındır Han'dan akın diledi. Bayındır Han destur verdi. Nereye dilersen var dedi.

Kazılık Koca iş görmüş, işe yarar adamdı, işe yarar yaşlıları yanına cem eyledi, yedeği ve ağırlığıyla yola girdi. Çok dağlar, dere tepe geçti. Günlerden bir gün Düzmürd Kalesi'ne geldi. Karadeniz kenarında idi. Oraya erişip kondular.

O kalenin bir tekfurı var idi. Adına Arşın oğlu Direk Tekfur derlerdi. O kâfirin altmış arşın boyu vardı. Altmış batman gürz salardı. Katı muhkem yay çekerti.

Kazılık Koca kaleye yetişir yetişmez cenge başladı. Hem o tekfur kaleden dışarı çıktı, meydana girdi, er diledi. Kazılık Koca onu görür görmez yel gibi yetişti, yalım gibi yapıştı, kâfirin ensesine bir kılıç vurdu, zerre kadar kestiremedi. Nöbet kâfire döndü. O altmış batmanlık gürzle Kazılık Koca'ya tepeden tutup çaldı. Yalan dünya başına dar oldu, düdük gibi kan şorladı. Kazılık Koca'yı yakalayıp, tutup ka-

leye koydular. Yiğitleri durmayıp kaçtılar. Kazılık Koca tam on altı yıl hisarda tutsak oldu. Sonra Emen derlerdi bir kişi altı kere varıp hisarı alamadı.

Meğer hanım, Kazılık Koca tutsak olduğu vakit bir oğlancığı vardı. Bir yaşında idi. On beş yaşına girdi, yiğit oldu. Babasını öldü bilirdi. Yasak eylemişlerdi, tutsak olduğunu oğlandan saklarlardı. O oğlanın adına Yiğenek derlerdi.

Günlerden bir gün Yiğenek oturup beylerle sohbet ederken Kara Göne oğlu Budak'la uzlaşamadı. Birbirine söz atıştılar.

Budak der: Burada ne laf üretip durursun, madem er dilerdin varıp babanı kurtarsana, on altı yıldır tutsaktır dedi. Yiğenek bu haberi işitince yüreği oynadı, kara bağırsarsıldı. Kalktı, Bayındır Han'ın huzuruna vardı, yüzünü yere koydu, der:

Alaca sabah sapa yerde dikilende ak otağlı
Atlas ile yapılanda gök sayvanlı
Tavla tavla çekilende şahbaz atlı
Çağırıp dad¹ dileyende yol çavuşlu
Yağ dökülende bol nimetli
Kalmış yiğit arkası
Beze miskin umudu
Türkistan'ın direği
Tulu kuşun yavrusu
Amıt Suyu'nun aslanı
Karacuk'un kaplanı
Devletli han medet

Bana leşker ver, beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder dedi.

Bayındır Han buyurdu, yirmi dört sancak beyi gelsin dedi. Evvel Demirkapı Derbendi'nde bey olan, kargısının

1 dad: yardım isteme, imdat

ucunda er böğürten, düşmana yetiştğinde kimsin diye sormayan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder seninle birlikte varsın dedi. Aygır Gözler Suyu'nda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan Eyilik Koca oğlu Dülek Evren birlikte varsın dedi. Çift burçtan kayın oku durmadan geçen Yağrancı oğlu İlalmış seninle birlikte varsın dedi. Üç kere düşman görmese kan ağlayan Toğsun oğlu Rüstem birlikte varsın dedi. Ejderhalar ağzından adam alan Deli Evren birlikte varsın. Yerin bir ucundan bir ucuna yetiştin diyen Soğan Sarı birlikte varsın dedi. Sayılmakla Oğuz erenleri tükense olmaz. Bayındır Han yirmi dört bahadır sancak beyini Yiğenek'e yoldaşlığa koştu. Beyler cem olup yol hazırlıklarını gördüler.

Meğer o gece Yiğenek düş gördü. Düşünü yoldaşlarına söyledi, görelim hanım ne söyledi.

Der:

Beyler, gafillice kara başım
Gözüm uykuda iken düş gördü
Ela gözümü açınca dünya gördüm
Ak boz atları koşturan alpler gördüm
Ak ışıklı alpleri yanıma saldım
Ak sakallı Dede Korkut'tan öğüt aldım
Aykırı yatan Kara Dağlar'ı aştım
İleri yatan Karadeniz'e girdim
Gemi yapıp gömleğimi çıkardım, yelken kurdum
İleri yatan denizi deldim geçtim
Öteki Kara Dağ'ın bir yanında
Alnı başı balkır¹ bir er gördüm
Kalkıp yerimden doğruldum
Kargı dilli öz mızrağımı kaptım
Karşılayıp o ere vardım
Karşısından o eri mızraklayacağım vakit
Denedim, göz ucuyla o ere baktım

1 balkımak: parlamak

Dayım Emen'miş, onu bildim
Döndüm, o ere selam verdim
Oğuz illerinden kimsin dedim
Göz kapaklarını kaldırıp yüzüme baktı
Oğul Yiğenek, nereye gidersin dedi, söyledi
Ben cevap verdim, Düzmürd Kalesi'ne giderim
Babam orada tutsak imiş dedim
Burada dayım bana söyledi

Der:

Yetiştigimde yel yetişmezdi yedi vurgunum
Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim
Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım
Kayın dalı sadağımdan som altınlı benim okum
Yel esti, yağmur yağdı, yükü koptu
Yedi kere vardım, o kaleyi alamadım, geri döndüm
Benden daha er çıkmayasın Yiğenek'im dön

dedi. Yiğenek düşünde dayısına söylemiş.

Der:

Kalkıp yerinden doğrulduğunda
Ela gözlü bey yiğitleri yanına almadın
Adı belli beylerle sen at koşturmadın
Beş akçeli ulufecileri yoldaş ettin
Onun için o kaleyi sen alamadın

demiş. Yiğenek yine söyler:

Kese kese yemeye yahni yahşi
Kesme gününde serçeşmeye¹ yüğrük yahşi
Daim geldiğinde dursa devlet yahşi
Bildiğini unutmasa akıl yahşi
Hasmından dönmese, kaçmasa erlik yahşi

dedi. Bu düşü Yiğenek yoldaşlarına hikâyeye eyledi. Meğer dayısı Emen orada yakın idi. Cümle beylerle yoldaş olup git-

1 serçeşme: alay beyi, kumandan

tiler. Düzmürd Kalesi'ne yetiştirler, etrafını kuşatıp kondular. Kâfirler bunları gördüler, Arşın oğlu Direk Tekfur'a haber verdiler. O melun da kaleden dışarı gelip bunlara mukabil oldu, er diledi. Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder yerinden kalktı, geldi. Altmış tutam sur mızrağını koltuğuna kıştırıp o kâfiri karşısından vurayım dedi, vuramadı. Kâfir Tekfur yakalayıp darp etti, mızrağını çekti elinden aldı. O altmış batman gürz ile Dünder'ı tepesinden tutup çaldı. Geniş dünya başına dar oldu. Kazılık atını döndürdü, çekildi. Ondan sonra Dönebilmez Dülek Evren altı pareli çomağıyla at tep-ti, gelip yukarıdan aşağı kâfire sıkı vurdu, yenemedi. Tekfur yakalayıp elinden çomağını aldı, ona da gürzüyle vurdu, o da kazılık atını döndürdü, çekildi. Hanım, yirmi dört sancak beyi tekfurun elinde zebun oldu. Sonra Kazılık Koca oğlu Yiğenek, taze yiğitçik, Yaradan Allah'a sığındı, ölümsüz mabudu övdü, der:

Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Aziz Tanrı
Sen anadan doğmadın
Sen atadan olmadın
Kimsenin rızkını yemedin
Kimseye güç etmedin
Kamu yerde birsin
Allahüssamed'sin
Âdem'e sen taç giydirdin
Şeytana lanet kıldın
Bir suçundan ötürü
Dergâhından sürdün
Nemrut göğ-e ok attı
Karnı yarık balığa karşı tuttun
Ululuğ-a haddin yok
Senin boyun, kaddin¹ yok

1 kad: boy

Ya da cisimle ceddin yok
Vurduğunu ulutmayan ulu Tanrı
Bastığını belirtmeyen belli Tanrı
Götürdüğünü göğe yerleştiren görklü Tanrı
Kızdığını kahreden Kahhar¹ Tanrı
Birliğine sığındım çalabım² Kadir Tanrı
Medet senden
Kara elbiseli kâfire at teperim
İşimi sen onar

dedi. Hemandem³ at saldı. Yel gibi yetişti, yalım gibi yapıştı, kâfirin omzuna bir kılıç vurdu, giyimini kuşamını doğradı. Altı parmak derinliğinde yara açtı, kara kanı şorladı, kara sağrısı, çizmesi dolu kan oldu. Kara başı bunaldı, bunlu oldu, hemen döndü kaleye kaçtı. Yiğenek ardından yetişti, hisar kapısına girmişken kara polat öz kılıcı ile ensesine öyle çaldı ki başı top gibi yere düştü. Ondan sonra Yiğenek atını döndürdü, leşkere geldi.

Tutsak olan Kazılık Koca'yı salıvermişler, çıkıp geldi. Hay bey yiğitler, kâfiri kim öldürdü diye söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Devenin mayasını yüklü koydum
Er midir, maya mıdır onu bilsem
Kara ilimin koyununu yüklü koydum
Koç mudur, koyun mudur onu bilsem
Ela gözlü, görklü helalimi yüklü koydum
Erkek midir, kız mıdır onu bilsem
Bre bey yiğitler haber bana
Yaradan'ın aşkına

dedi. Yiğenek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş

1 Kahhar: yok edici anlamında, Allah'ın vasıflarından biri

2 çalap: tanrı

3 hemandem: o anda, aynı anda

Der:

Devenin mayasını yüklü koydun, er oldu
Kara ilde koyununu yüklü koydun, koç oldu
Ela gözlü görklü helalini yüklü koydun, aslan oldu

dedi. Yiğenek babasıyla görüştü. Ondan sonra kalan beyler görüştü. Sonra hep birden beyler hisara yürüyüş ettiler, yağmaladılar. Babasıyla Yiğenek gizli yaka tutarak koklaştılar. İki hasret birbiriyle buluştular, ıssız yerin kurdu gibi uluştular. Tanrı'ya şükürler kıldılar.

Kalenin kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar, aziz Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alağanını, kumaşın arısını, kızın gökçeğini, dokuz kat çargab,¹ kıyafet Bayındır Han'a hisse çıkardılar. Gerisini gazilere bağışladılar. Döndüler, evlerine geldiler.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Bu Oğuzname Yiğenek'in olsun dedi.

Dua edeyim hanım:

Yerli Kara Dağlar'ın yıkılmasın
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin
Ak sakallı babanın yeri uçmak² olsun
Ak pürçekli ananın yeri behişt olsun
Ahir sonu arı imandan ayırmasın
Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun
Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa
Yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!

1 çargab: kaftan

2 uçmak: cennet

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Boyu Beyan Eder Hanım Hey!

Meğer hanım, bir gün Oğuz otururken üstüne düşman geldi. Gece içinde ürktü, göçtü. Kaçıp giderken Aruz Koca'nın oğlancığı düşmüş. Bir aslan bulup götürmüş, beslemiş.

Oğuz yine zamanla gelip yurduna kondu. Oğuz Han'ın aylakçısı¹ gelip haber getirdi, der: Hanım, sazdan bir aslan çıkıp at vurur. Apul apul yürüyüşü adam gibi, at basıp kan sömürür.

Aruz der: Hanım, ürktüğümüz vakit düşen benim oğlancığımdır belki dedi.

Beyler at bindiler, aslan yatağı üzerine geldiler. Aslanı kaldırıp² oğlanı tuttular. Aruz oğlanı alıp evine götürdü. Şadlık ettiler, yeme içme oldu. Amma oğlanı ne kadar getirdilerse durmadı, geri aslan yatağına vardı. Tekrar tutup getirdiler. Dedem Korkut geldi der: Oğlanım sen insansın, hayvanla musahip³ olma. Gel yahşi ata bin, yahşi yiğitlerle iş yürüt dedi. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçuk'tur, senin adın Basat olsun, adını ben verdim, yaşını Allah versin dedi.

1 aylakçı: çok az bir ücretle ya da boğaz tokluğuna çalışan kişi

2 kaldırmak: ürktmek

3 musahip: arkadaş

Oğuz bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un bir çobanı vardı. Adına Konur Koca Sarı Çoban derlerdi. Oğuz'un önünce bundan evvel kimse göçmezdi. Uzun Pınar denmekle meşhur bir pınar vardı, o pınara periler konmuştu. Ansızın koyun ürktü. Çoban erkeçe kızdı, ileri vardı. Gördü ki peri kızları kanat kanada bağlamışlar, uçarlar. Çoban, kepenegini üzerlerine attı, peri kızının birini tuttu. Tamah edip derhal cima eyledi. Koyun ürkmeye başladı, çoban koyunun önüne seğırtti. Peri kızı kanat vurup uçtu, der: Çoban yıl tamam olunca bende emanetin var, gel al. Amma Oğuz'un başına zeval getirdin dedi. Çobanın içine korku düştü, amma kızın derdinden benzi sarardı.

Zamanla Oğuz gene yaylaya göçtü. Çoban gene bu pınara geldi. Gene koyun ürktü, çoban ileri vardı. Gördü ki bir yığınak yatar, yıldır yıldır¹ yıldırır. Peri kızı geldi, der: Çoban emanetini gel, al. Amma Oğuz'un başına zeval getirdin dedi. Çoban bu yığınağı görünce ibret aldı. Geri döndü, sapan taşına tuttu. Vurdukça büyüdü. Çoban yığınağı koydu, kaçtı, koyun ardına düştü.

Meğer ol dem Bayındır Han beyleriyle seyrana çıkmışlardı. Bu pınarın üzerine geldiler. Gördüler ki bir ibret nişanı yatar. Başı götü belirsiz. Çevre aldılar.² İndi bir yiğit, bunu tepti. Teptikçe büyüdü. Birkaç yiğit daha indiler, teptiler. Teptiklerince büyüdü. Aruz Koca da inip tekmelerdi. Mahmuzu dokundu, bu yığınak yarıldı, içinden bir oğlan çıktı, gövdesi adam, tepesinde bir gözü var. Aruz aldı bu oğlanı, eteğine sardı der: Hanım, bunu bana verin, oğlum Basat'la besleyeyim dedi. Bayındır Han, senin olsun dedi.

Aruz Tepegöz'ü aldı, evine götürdü. Buyurdu, bir daye geldi. Emceğini ağzına verdi, bir sorudu,³ olanca sütünü aldı,

1 yıldır yıldır: ıslıl ıslıl

2 çevre almak: etrafını sarmak

3 sorumak: emmek

iki sorudu kan aldı, üç sorudu can aldı. Birkaç daye getirdiler helak etti. Gördüler olmaz, sütle besleyelim dediler. Günde bir kazan süt yetmezdi.

Beslediler büyüdü, gezer oldu. Oğlancıklarla oynar oldu. Oğlancıkların kiminin burnunu, kiminin kulağını yemeye başladı. Velhasılı insanlar bunun yüzünden çok incindiler, aciz kaldılar. Aruz'a şikâyet edip ağlaştılar. Aruz Tepegöz'ü dövdü, sövdü, yasak eyledi, uslanmadı. Sonunda evinden kovdu.

Tepegöz'ün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük geçirdi. Oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin dedi. Tepegöz Oğuz'dan çıktı, bir yüce dağa vardı. Yol kesti, adam aldı, büyük harami oldu. Üzerine birkaç adam gönderdiler, ok atılar, batmadı, kılıç vurdular, kesmedi, mızrakla saldırdılar, işlemedi. Çoban çoluk kalmadı, hep yedi. Oğuz'dan da adam yemeye başladı.

Oğuz toplanıp üzerine vardı. Tepegöz görüp kızdı, bir ağacı yerinden kopardı, atıp elli altmış adamı helak eyledi. Alpler başı Kazan'a darbe vurdu, dünya başına dar oldu. Kazan'ın kardeşi Kara Göne Tepegöz'ün elinde zebun oldu. Düzen oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu gibi pehlivan, elinde şehit oldu. Arık candan iki kardeşi Tepegöz'ün elinde helak oldu. Demir giysili Memluk elinde şehit oldu. Bıyığı Kanlı Bügdüz Emen elinde zebun oldu. Ak sakallı Aruz Koca'ya kan kusturdu. Oğlu Kıyan Selçuk'un ödü yarıldı. Oğuz Tepegöz'e kâr kılmadı, ürktü, kaçtı. Tepegöz çevirip önünü aldı, Oğuz'u salıvermedi, geri yerine kondurdu. Velhasıl Oğuz yedi kere ürktü, Tepegöz yedi kere onu alıp yerine getirdi. Oğuz, Tepegöz elinde tamam zebun oldu.

Vardılar, Dede Korkut'u çağırdılar, onunla konuştular, gelin, kesim keselim¹ dediler. Dede Korkut'u Tepegöz'e gön-

¹ kesim kesmek: belli bir parada anlaşmak

derdiler. Geldi, selam verdi, der: Oğul Tepegöz, Oğuz elinde zebun oldu, bunaldı. Ayağının toprağına beni saldılar. Sana kesim verelim derler dedi.

Tepegöz: Günde altmış adam verin yemeye dedi.

Dede Korkut der: Bu şekilde sen adam komaz tüketirsin dedi. Amma günde iki adam ile beş yüz koyun verelim dedi. Dede Korkut böyle deyince Tepegöz der: Peki öyle olsun. Evet, hem bana iki adam verin, yemeğimi benim pişirsin, ben yiyeyim dedi.

Dede Korkut döndü, Oğuz'a geldi der: Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Tepegöz'e verin, aşını pişirsin dedi. Ve hem günde iki adam ile beş yüz koyun istedi dedi. Bunlar da razı oldu.

Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç olan birini verip ikisi kaldı. İki olan birini verdi biri kaldı. Kapak Kan derler bir kişi var idi. İki oğlu var idi. Birini verip biri kalmış idi. Gezinip dolanıp sıra ona gelmiş idi. Anası feryat edip ağladı, zarılık eyledi. Meğer hanım, Aruz oğlu Basat gazaya gitmiş idi, o mahalde geldi. Karıcık der: Basat şimdi akından geldi, varayım, belki bana bir esir verir, oğlancığımı kurtarıyorum dedi.

Basat altınlı gölgeliğini dikip otururken gördüler ki bir hatun kişi gelir. Geldi, içeri girdi, Basat'a selam verdi, ağladı, der:

Avcuna sığmayan elüklü¹ oğlu
Erdebil teke boynuzundan katı yaylı
İç Oğuz'da, Dış Oğuz'da adı belli
Aruz oğlu hanım Basat, bana medet

dedi. Basat der: Ne dilersin?

Karıcık der: Yalancı dünya yüzünde bir er ortaya çıktı. Yaylımına Oğuz ilini kondurmadı. Kara polat öz kılıçlar

1 elük: büyükelçi, büyükelçinin götürdüğü mektup

kesilecek kılını kestirmedi. Kargı, mızrak oynatanlar saplamadı, kayın oku atanlar kâr kılmadı. Alpler başı Kazan'a bir darbe vurdu, kardeşi Kara Göne elinde zebun oldu. Bıyığı Kanlı Bügdüz Emen elinde zebun oldu, ak sakallı baban Aruz'a kan kusturdu, meydan üzerinde kardeşin Kıyan Selçuk'un ödü sıttı,¹ can verdi. Büyük Oğuz beylerinin de kimisini zebun edip kimisini şehit eyledi. Yedi kere Oğuz'u yerinden sürdü. Kesim dedi, kesti, günde iki adam beş yüz koyun istedi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı ona hizmetkâr verdiler. Dört oğlu olan birini verdi, üç olan birini verdi, iki olan birini verdi. İki oğulcuğum vardı birini verdim, biri kaldı. Çevrildi, nöbet geri bana geldi, onu da isterler, hanım bana medet dedi.

Basat'ın gece gibi kara gözleri yaşla doldu. Kardeşi için söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Kenar yerde dikilmiş otağlarını
O zalim yıktırdı demek kardeş
Yüğrük olan atlarını tavlasından
O zalim ayırdı demek kardeş
Beserek beserek² develerini katarından
O zalim ayırdı demek kardeş
Şöleninde kestirdiğin koyununu
O zalim kırdı demek kardeş
Güvencimle getirdiğin gelinciğini
O zalim senden ayırdı demek kardeş
Ak sakallı babamı
Oğul diye ağlattın demek kardeş
Akça yüzlü anamı sızlattın demek kardeş
Karşı yatan Kara Dağ'ımın yükseği kardeş
Akıntılı görklü suyumun taşkını kardeş

1 ödü sıtmak: ödü patlamak, çok korkmak

2 beserek: besili erkek deve

Güçlü belimin kuvveti
Gece gibi kara gözlerimin aydını kardeş
Kardeşimden ayrıldım

diye çok ağladı, zarılık kıldı. O hatun kişiye bir esir verdi,
var oğlunu kurtar dedi.

Hatun aldı, geldi, oğlunun yerine verdi. Hem oğlun geldi
diye Aruz'a muştuladı. Aruz sevindi, Büyük Oğuz beyleriyle
Basat'a karşı geldi. Basat babasının elini öptü, ağlaştılar,
bozlaştılar.¹ Anasının evine geldi. Anası karşı geldi, oğulcu-
ğunu kucakladı. Basat anasının elini öptü, görüştüler, boz-
laştılar. Oğuz beyleri toplandı, yemeler içmeler oldu.

Basat der: Beyler, kardeş uğruna Tepegöz ile buluşurum,
ne buyurursunuz?

Kazan Bey burada söylemiş, görelim hanım nice söylemiş.

Der:

Kara ejderha oldu Tepegöz
Arş yüzünde çevirdim, yenemedim Basat
Kara kaplan oldu Tepegöz
Kara Dağlar'da çevirdim, yenemedim Basat
Kükremiş aslan oldu Tepegöz
Kalın sazlarda çevirdim, yenemedim Basat
Er olsan, bey olsan da bre
Ben Kazan gibi olmayasın Basat!

dedi.

Ak sakallı babanı ağlatma
Ak pürçekli ananı bozlatma
Basat der: Elbette varırım.

Kazan der: Sen bilirsin.

Babası ağladı, der: Oğul, ocağımı sahipsiz koma, kerem
eyle, varma dedi.

¹ bozlaşmak: ağlaşmak, böğürmek, birlikte yas tutmak

Basat der: Yok ak sakallı aziz baba, varırım dedi, dinlemedi. Okluğundan bir tutam ok çıkardı, beline soktu, kılıcını hamayıl¹ kuşandı, yayını omzuna taktı, eteklerini kıvırdı, babasının, anasının elini öptü, helalleşti, hoşça kalın dedi.

Tepegöz'ün olduğu Salahana Kayası'na geldi. Gördü ki Tepegöz güneşe karşı arkasını vermiş, yatıyor. Çekti, belinden bir uç çıkardı, Tepegöz'ün bağına bir ok vurdu. Ok geçmedi, parelendi. Bir daha attı, o da pare pare oldu.

Tepegöz kocalara: Bu yerin sineği bizi usandırdı dedi.

Basat bir daha attı, o da parelendi, bir parçası Tepegöz'ün önüne düştü. Tepegöz sıçradı baktı, Basat'ı gördü. Elini eline çaldı, kas kas güldü. Kocalara der: Oğuz'dan yine bize bir turfanda kuzu geldi dedi. Basat'ı önüne kattı, tuttu, boğazından sallandırdı, yatağına götürdü, çizmesinin koncuna soktu, der: Bre kocalar, ikindi vakti bunu bana çeviresiniz, yiyeyim dedi, yine uyudu.

Basat'ın hançeri vardı, çizmeyi yardı, içinden çıktı, der: Bre kocalar bunun ölümü neredendir?

Dediler: Bilmeyiz, ama gözünden başka yerde et yoktur dediler.

Basat Tepegöz'ün başının ucuna geldi, göz kapağını kaldırdı. Baktı gördü ki gözü ettir. Basat der: Bre kocalar, şişleri ocağa koyun kızsın dedi. Şişleri ocağa bıraktılar, kızdı. Basat eline aldı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, şişleri Tepegöz'ün gözüne öyle bir bastı ki Tepegöz'ün gözü helak oldu. Öyle nara vurdu, haykırdı ki dağ ve taş yankılandı. Basat sıçradı, koyunun içine, mağaraya düştü.

Tepegöz bildi ki Basat mağaradadır. Mağaranın kapısını tutup bir ayağını kapının bir yanına, birini de bir yanına koydu, der: Bre koyun başları, erkeç, bir bir gel geç dedi.

1 hamayıl (hamaylı): omuzdan bele doğru çapraz inen, kılıç ya da bayrak asmaya yarayan bağ

Bir bir gelip geçti. Her birinin başlarını sığadı. Toklucuklar, devletim sakar¹ koç, gel geç dedi. Bir koç yerinden kalktı, gerinip serindi. Hemen Basat koçu basıp boğazladı, derisini yüzdü, kuyruğuyla başını deriden ayırmadı, içine girdi. Basat Tepegöz'ün önüne geldi. Tepegöz de bildi ki Basat deri içindedir, der: Ey sakar koç, benim nereden helak olacağımı bildin, şöyle çalayım seni mağara duvarına ki kuyruğun mağarayı yağlasın dedi.

Basat koçun başını Tepegöz'ün eline sundu. Tepegöz boynuzun birini tuttu, kaldırıncı boynuz deriyle elinde kaldı. Basat Tepegöz'ün budu arasından sıçrayıp çıktı. Tepegöz boynuzu götürüp yere çaldı, der: Oğlan kurtuldun mu?

Basat der: Tanrım kurtardı.

Tepegöz der: Bre oğlan, al şu parmağımdaki yüzüğü parmağına tak, sana ok ve kılıç kâr eylesin.

Basat aldı yüzüğü, parmağına geçirdi.

Tepegöz der: Oğlan yüzüğü alıp takındın mı?

Basat der: Takındım.

Tepegöz Basat'ın üzerine saldırdı, hançerle çaldı kesti, sıçradı geniş yerde durdu. Gördü ki yüzük gene Tepegöz'ün ayağı altında yatar.

Tepegöz der: Kurtuldun mu?

Basat der: Tanrım kurtardı.

Tepegöz der: Oğlan şu kümbeti gördün mü?

Der: Gördüm.

Tepegöz der: Benim hazinem var. O kocalar almasınlar, var mühürle dedi.

Basat kümbetin içine girdi, gördü ki altın akçe yığılmış. Bakarak kendini unuttu.

¹ sakar: ağzı, burnu, gözü kara koyun veya koç

Tepegöz kümbetin kapısını tuttu, der: Kümbete girdin mi?

Basat der: Girdim.

Tepegöz der: Şöyle çalayım ki kümbetle darmadağın olasın dedi.

Basat diline bu geldi ki, la ilahe illallah Muhammedin resulullah dedi. Hemandem kümbet yarıldı, yedi yerden kapı açıldı, birinden dışarı çıktı. Tepegöz kümbete elini soktu, öyle kaçtı ki kümbet zirüzeber¹ oldu.

Tepegöz der: Oğlan kurtuldun mu?

Basat der: Tanrım kurtardı.

Tepegöz der: Sana ölüm yokmuş. Şu mağarayı gördün mü?

Basat der: Gördüm.

Tepegöz der: Orada iki kılıç var, biri kınlı, biri kınsız. O kınsız keser benim başımı, var getir benim başımı kes dedi.

Basat mağara kapısına vardı, gördü bir kınsız kılıç durmadan iner çıkar.

Basat, ben buna bitekellüf² yapışmayayım deyip kendi kılıcını çıkardı, tuttu, iki pareye böldü. Vardı, bir ağaç getirdi, kılıca tuttu, onu da iki pare eyledi. Sonra yayını eline aldı, okla o kılıcın asılı olduğu zinciri vurdu. Kılıç yere düştü, gömüldü. Kendi kılıcını kınına soktu. Sapından o kılıcı sıkıca tuttu. Geldi, der: Bre Tepegöz nicesin?

Tepegöz der: Bre oğlan daha ölmedin mi?

Basat der: Tanrım kurtardı.

Tepegöz der: Sana ölüm yokmuş. Çağırıp Tepegöz söylemiş, görelim ne söylemiş.

Der:

1 zirüzeber: altüst

2 bitekellüf: tekifsizce, (burada) tedbirsizce

Gözüm gözüm, yalnız gözüm
Sen yalnız gözle Oğuz'u sındırmıştım¹
Ela gözden ayırdın yiğit beni
Tatlı candan ayırsın Kadir seni
Öyle ki ben çekerim göz acısını
Hiçbir yiğide vermesin
Kadir Tanrı göz acısını

dedi. Tepegöz yine söyler:

Kalardan kopardan² yiğit yerin ne yerdir
Karanlık gece içinde yol yitirsen umudun nedir
Büyük alem³ tutan hanınız kim
Kavga günü önden giden alpiniz kim
Ak sakallı babanın adı nedir
Alp erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit, de bana

dedi. Basat Tepegöz'e söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalardan kopardan yerim gün oturmaç⁴
Karanlık gece içre yol yitirsem umudum Allah
Büyük alem tutan hanımız Bayındır Han
Kavga günü önden at tepen alpimiz
Salur oğlu Kazan
Atamın adını sorarsan kaba ağaç
Anamın adını sorarsan kükremiş aslan
Benim adım sorarsan
Aruz oğlu Basat

dedi. Tepegöz der: Şimdi, kardeşler birbirine kıymaz, kıyma bana.

Basat der:

1 sındırmak: korkutmak, yıldırmaq, sindirmek

2 kalar kopar: kişinin kaldığı (doğduğu), ayrıldığı yer

3 alem: bayrak

4 gün oturmaç: güneşte oturmak

Bre kavat, ak sakallı babamı ağlatmışsın
Karıcık, ak pürçekli anamı bozlatmışsın
Kardeşim Kıyan'ı öldürmüşsün
Akça yüzlü yengemi dul eylemişsin
Ela gözlü bebelerini öksüz koymuşsun
Kor muyum seni
Kara polat öz kılıcımı tartmayınca
Tepeli, börklü başını kesmeyince
Alaca kanını yeryüzüne dökmeyince
Kardeşim Kıyan'ın kanını almayınca komam

dedi. Tepegöz de burada söylemiş.

Der:

Kalkıp yerimden doğrulayım derdim
Büyük Oğuz beyleriyle ahdimi bozayım derdim
Yeniden doğanını öldüreyim derdim
Bir kez adam etine doyayım derdim
Büyük Oğuz beyleri üzerime toplanıp gelse derdim
Kaçıp Salahana Kayası'na giderim derdim
Ağır mancınığı taşla atayım derdim
İnip taş başıma düşerek öleyim derdim
Ela gözden ayırdın yiğit beni
Tatlı candan ayırsın Kadir seni

dedi. Tepegöz bir daha söylemiş.

Der:

Ak sakallı kocaları çok ağlatmışım
Ak sakallının ahı tutmuş ola gözüm seni
Ak pürçekli karıcıkları çok ağlatmışım
Gözünün yaşı tutmuş ola gözüm seni
Bıyıcığı kararmış yiğitçikleri çok yemişim
Yiğitlikleri tutmuş ola gözüm seni
Elceğizi kınalı kızcağızları çok yemişim
İlençleri tutmuş ola gözüm seni

Öyle ki çekerim ben göz acısını
Hiçbir yiğide vermesin Kadir Tanrı göz acısını
Gözüm gözüm, ay gözüm, yalnız gözüm

dedi. Basat kızıp yerinden kalkıverdi. Buğra gibi Tepegöz'ü dizi üzerine çökertti. Tepegöz'ün kendi kılıcıyla boynunu vurdu. Deldi, yay kirişine taktı. Sürüye sürüye mağara kapısına geldi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Oğuz'a muştucu gönderdi.

Ak boz atlara binerek koşturdular. Büyük Oğuz illerine haber geldi. At Ağızlı Aruz Koca evine dörtünale geldi. Atasına Basat'ın sevinç haberini verdi. Muştuluk, oğlun Tepegöz'ü tepeledi dedi.

Büyük Oğuz beyleri yetiştiler. Salahana Kayası'na geldiler. Tepegöz'ün başını ortaya getirdiler. Dedem Korkut gelip şadlık çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyiverdi, hem Basat'a alkış verdi:

Kara Dağ'a seslendiğinde işit versin
Kanlı kanlı sulardan geçit versin

dedi.

Erlikle kardeşinin kanını aldın
Büyük Oğuz beylerini yükten kurtardın
Kadir Allah yüzünü ak etsin Basat

dedi.

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın
Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya
bağışlasın hanım hey!

Beğil Oğlu Emren'in Boyunu Beyan Eder

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden doğrulmuştu. Ak ban¹ evini kara yerin üzerine diktirmişti. Alaca sayvanı gökyüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri toplanmıştı.

Dokuz tümen Gürcistan'ın² haracı geldi. Bir at, bir kılıç, bir çomak getirdiler. Bayındır Han çok üzüldü. Dedem Korkut geldi, şadlık çaldı, hanım niye üzgünsün dedi. Der: Nice üzgün olmayayım, her yıl altın akçe gelirdi, yiğide, beye verirdik, hatırları hoş olurdu. Şimdi bunu kime veriyim ki hatırı hoş olsun dedi. Dede Korkut der: Hanım, bunun üçünü de bir yiğide verelim, Oğuz iline karakol olsun dedi.

Han Bayındır, kime verelim dedi. Sağına soluna baktı, kimse razı olmadı. Beğil derlerdi bir yiğit vardı, ona baktı der: Sen ne dersin? Beğil razı oldu. Kalktı, yer öptü. Dedem Korkut himmet kılıcını beline bağladı, çomağı omzuna bıraktı, yayı pazısına geçirdi. Şahbaz aygırını çekti, bu da bindi. Hısmını, akrabasını ayırdı, evini çözdü, Oğuz'dan göç eyledi.

Berde'ye, Gence'ye varıp vatan tuttu. Dokuz tümen Gürcistan ağzına varıp kondu, karakolluk eyledi. Yad kâfir gelse

1 ban: 1- ulu, büyük, 2- ileri gelen, bey

2 dokuz tümen Gürcistan: dokuz eyaleti olan Gürcistan

başını Oğuz'a armağan gönderirdi. Yılda bir kere Bayındır Han divanına varırdı.

Yine Bayındır Han'dan adam geldi, tez gelsin diye. Sonra Beğil geldi. Peşkeşini çekti,¹ Bayındır Han'ın elini öptü. Han da Beğil'i konukladı. Yahşi at, yahşi kaftan, bol harçlık verdi. Üç gün tamam ağırladı. Üç gün de Beğil'i av, şikâr etiyle konuklayalım beyler dedi. Av ilan ettiler.

Bunun için av hazırlığı oldu. Kimi atını över, kimi kılıcını, kimi çekip ok atmasını över. Salur Kazan ne atını övdü, ne kendini övdü, ama Beğil'in hünerini söyledi. Üç yüz altmış altı alp ava çıksa, kanlı geyik üzerine yürüyüş olsa, Beğil ne yay kurardı, ne ok atardı. Hemen yayı bileğinden çıkarırdı, boğanın, yabani geyiğin boynuna atardı, çekip durdururdu. Zayıf olsa kulağını delerdi avda belli olsun diye, ama semiz olsa boğazlardı. Eğer beyler geyik gelirse, kulağı delikse, Beğil sevincidir diye Beğil'e gönderirlerdi.

Kazan Bey der: Bu hüner atın mıdır, erin midir?

Hanım, erindir dediler.

Han der: Yok, at işlemese er övünmez, hüner atındır dedi.

Bu söz Beğil'e hoş gelmedi. Beğil der: Alpler içinde bizi kuskunumuzdan² balçığa batırdın dedi. Bayındır Han'ın bahşişini önüne döktü, hana küstü, divandan çıktı. Atını çektiler, ela gözlü yiğitlerini alıp evine geldi.

Oğlancıkları karşı geldi, okşamadı, ak yüzlü hatununa söylemedi. Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Altın tahtımın sahibi beyim yiğit
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim

1 peşkeş çekmek: hediye vermek

2 kuskun: hayvanın kuyruğunun altından geçirilerek eyere bağlanan kayış

Kalkıp yerinden doğruluverdin
Ela gözlü yiğitlerini yanına saldın
Arku Beli, Ala Dağ'ı gece aştın
Akıntılı güzel suyu gece geçtin
Ak alınlı Bayındır Han'ın divanına gece vardın
Beylerle yedin içtin
Kavimli kavmiyle atıştı mı
Garip başın kavgada kaldı mı
Hani hanım, altında yahşi atın yok
Üstünde altın miğfer, cübbesi yok
Ela gözlü bebelerini okşamazsın
Akça yüzlü güzelinle söyleşmezsin
Nedir halin

dedi. Beğil söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Kalkıp yerimden doğruluverdim
Yelesi kara kazılık atıma sıçrayıp bindim
Arku Beli, Ala Dağ'dan gece aştım
Ak alınlı Bayındır'ın divanına dörtnala vardım
Ela gözlü beylerle yedim içtim
Kavimliyi kavmiyle güzel gördüm
Hanımızın nazarını bizden dönmüş gördüm
İli günü bırakıp göçerek
Dokuz tümen Gürcistan'a gidelim
Oğuz'a asi oldum, belli bilin

dedi. Hatun der: Yiğidim, bey yiğidim, padişahlar Tanrı'nın gölgesidir. Padişahına asi olanın işi rast gelmez. Arı gönülde pas olsa şarap açar, sen gideli hanım, aykırı yatan Ala Dağlar'ın avlanmamıştır, ava bin gönlün açılsın dedi. Beğil gördü ki hatun kişinin akli, sözü iyidir, kazılık atını çektirip sıçradı bindi, ava gitti.

Av avlayıp gezerken önüne bir pareli geyik çıktı. Beğil buna at saldı. Boğanın ardından erişti, yay kirişini boynuna

attı. Boğa incinmişti, kendini bir yüce yerden attı. Beğil atın dizginini yenemedi, birlikte uçtu. Sağ uyluğu kayaya dokundu, kırıldı. Beğil oturdu ağladı, der: Ulu oğlum, ulu kardeşim yok.

Hemen okluğundan gez çıkarıp atının terkilerini tuttu kopardı. Kaftanı altından ayağını sıkıca sardı. Var kuvvetiyle atının yelesine düştü. Avcılardan ayrı, tülbenti boğazına geçti, ordusuna ocağına geldi.

Oğlancığı Emren Bahadır babasına karşı geldi. Gördü benzi sararmış, tülbenti boğazına geçmiş, yoldaşlarını sorup oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğruluverdin
Yelesi kara kazılık atına sıçrayıp bindin
Eğri yatan Ala Dağlar eteğine ava vardın
Kara donlu kâfirlere uğradın mı
Ela gözlü yiğitlerini kırdırdın mı
Ağız dilden birkaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun ağam sana

dedi. Beğil oğluna söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Oğul oğul, ay oğul
Kalkıp yerimden doğruluverdim
Kara Dağlar eteğinde ava çıktım
Kara donlu kâfirlere uğramadım
Ela gözlü yiğitlerimi kıdırmadım
Sağdır, esendir yiğitlerim, oğul kaygılanma
Üç gündür hoşluğum yok oğul
At üzerinden beni al, döşegime çıkar

dedi. Aslan eniği yine aslandır. Atasını at üzerinden kavradı, tuttu, döşegine çıkardı. Cübbesini üzerine bürüdü, kapısını örttü.

Beri yandan yiğit beyler gördüler ki av bozulmuş, her biri evli evine geldi.

Beğil beş gün oldu divana çıkmadı, ayağının kırıldığını kimseye demedi. Bir gece döşğinde acı acı inledi, ah etti. Hatunu dedi: Bey yiğidim, kalabalık düşman gelse kaçmazdın, buduna alaca ok saplansa inlemezdin, kişi koynunda yatan helallisine sırrını demez mi olur, nedir halin dedi. Beğil der: Güzelim attan düştüm, ayağım kırıldı dedi.

Avrat elini eline çaldı, karavaşa söyledi. Karavaş çıkıp kapıcıya söyledi. Otuz iki diştan çıkan bütün obaya yayıldı; Beğil attan düşmüş, ayağı kırılmış diye.

Meğer kâfirin casusu vardı. Bu haberi işitip vardı, tekfur-ra haber verdi. Tekfur der:

Kalkıp yerinizden doğrulun
Yattığı yerde Bey Beğil'i tutun
Ak ellerini ardından bağlayın
Gafillice güzel başını kesin
Alaca kanını yeryüzüne dökün
İlini gününü yağmalayın
Kızını gelinini esir edin

dedi.

Meğer Beğil'in de orada casusu hazırды. Beğil'e haber gönderdi, der: Başınızın çaresine bakın, üzerinize düşman gelir dedi. Beğil yukarı baktı: Gök ırak, yer katı dedi. Oğlan-cığını yanına getirip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Oğul oğul, ay oğul
Gece gibi karanlık gözlerimin aydını oğul
Güçlü belimin kuvveti oğul
Gör ahir neler oldu
Neler koptu benim başıma

dedi.

Kalkıp oğul yerimden doğruluverdim
Boynu kırılsın al aygıra sıçrayıp bindim

Av avlayıp, kuş kuşlayıp gezer iken
Bunaldı, sürçtü beni yere çaldı
Sağ uyluğum kırıldı
Benim kara başıma neler geldi
Kara kara dağlardan haber aşmış
Kanlı kanlı sulardan haber geçmiş
Demirkapı Derbendi'nden haber varmış
Alaca atlı Şökli Melik pusu kurmuş
Pususundan Kara Dağlar'a duman düşmüş
Yattığı yerde Bey Beğil'i tutun demiş
Ardından ak ellerini bağlayın demiş
Kan alaca yurdunu yağmalayın demiş
Akça yüzlü kızını gelinini esir alın demiş
Kalkıp oğul yerinden doğruluver
Yelesi kara kazılık atına sıçrayıp biniver
Eğri yatan Ala Dağ'ı gece aşiver
Ak alınlı Bayındır Han'ın divanına gece var
Ağız dilden Bayındır'a selam ver
Beylerbeyi olan Kazan'ın eliniöp
Ak sakallı babam darda de
Elbette ve elbette Kazan Bey bana yetişsin dedi de
Gelmez olursan memleket bozulup harap olur
Kızım gelinim esir gitti, belli bil

dedi. Burada oğlan babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Baba ne söylersin, ne dersin
Bağrım la yüreğimi ne dağlarsın
Kalkıp yerimden doğrulmam yok
Arku Beli, Ala Dağ'ı avlayıp aşacağım yok
Ak alınlı Bayındır'ın divanına varacağım yok
Kazan kimdir, benim onun elini öpeceğim yok
Altındaki al aygırı bana ver
Kan terletip koşturayım senin için

Sırtı pek demir kıyafetini bana ver
Yen yaka diktireyim senin için
Kara polat öz kılıcını bana ver
Gafillice başlarını keseyim senin için
Kargı dalı mızrağını bana ver
Göğsünden er mızraklarım senin için
Ak yelekli keskin okunu bana ver
Erden ere geçireyim senin için
Ela gözlü üç yüz yiğidini bana ver yoldaşlığa
Din-i Muhammed yoluna savaşıyım senin için

dedi. Beğil der: Öleyim ağzın için oğul, ola ki benim geçmiş günümü andırtmazsın dedi. Bre giyimim getirin, oğlum giyinsin, al aygırımı getirin, oğlum binsin, il ürkmeden oğlum meydana varsın, girsin dedi.

Oğlanı donattılar. Atasıyla anasıyla geldi, görüştü, ellerini öptü. Üç yüz yiğidi yanına aldı, meydana vardı. Al aygır ne zaman düşman kokusu alsa ayağını yere vururdu, tozu göğe çıkardı.

Kâfirler der: Bu at Beğil'in, biz kaçarız.

Tekfur der: Bre iyi bakın, bu at Beğil'inse sizden önce ben kaçarım.

Gözcü gözledi, gördü ki at Beğil'in, Beğil üzerinde değil, amma bir kuş denli oğlandır. Gelip Tekfur'a haber verdi, der: At, giyim ve kuşam Beğil'in, Beğil içinde değil.

Tekfur der: Yüz adam seçilin tarraka¹ çatlatın, oğlanı korkutun, oğlan kuş yürekli olur, meydana kor, kaçar dedi.

Yüz kâfir seçilip oğlanın üzerine gelmiş. Oğlana kâfir söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Oğlan oğlan, ay oğlan
Haramzade oğlan

1 tarraka: gümbürtü

Altında al aygırı zayıf oğlan
Kara polat öz kılıcı kertik oğlan
Elindeki süngüsü kırık oğlan
Ak kirişli yayı kısa oğlan
Belindeki doksan oku seyrek oğlan
Yanındaki yoldaşları çıplak oğlan
Gece gibi karanlık gözleri fersiz oğlan
Şökli Melik sana esaslı pusu kurdu
Meydandaki şu oğlanı tutun
Ardından ak ellerini bağlayın
Gafillice görklü başını kesin
Alaca kanını yeryüzüne dökün dedi
Ak sakallı baban varsa ağlatma
Ak pürçekli anan varsa bozlatma
Yalnız yiğit alp olmaz
Yavşan dibi berk olmaz
Belası gelmiş kavat oğlu kavat
Çekilip dön buradan

dedi. Oğlan da burada söylemiş, görelim ne söylemiş.

Der:

Herze merze söyleme bre itim kâfir
Altımdaki al aygırımı ne beğenmezsin
Seni gördü oynar
Eğnimdeki demir giyimim omzumu kasar
Kara polat öz kılıcım kınını doğrar
Kargı dalı süngümü ne beğenmezsin
Göğsünü delip göğe fırlar
Akça kirişli katı yayım zarı zarı inler
Sadakta okum yuvasını deler
Yanımda yiğitlerim savaş diler
Alp ere korku vermek ayıp olur
Beri gel bre kâfir, dövüşelim

dedi. Kâfir der: Oğuz'un arsızı Türkmen'in delisine benzer,
bak hele şuna dedi.

Tekfur der: Varın sorun, oğlan Beğil'in nesidir dedi.

Kâfir gelip oğlana söylemiş, görelim nice söylemiş.

Der:

Altındaki al aygırı biliriz, Beğil'indir, Beğil hani

Kara polat öz kılıcın Beğil'indir, Beğil hani

Eğnindeki demir giyim Beğil'indir, Beğil hani

Yanındaki yiğitler Beğil'indir, Beğil hani

Eğer Beğil burada imişse

Geceye değin cenk edeydik

Akça kirişli katı yayları tartışaydık¹

Ak yelekli delici okları atışaydık

Sen Beğil'in nesisin oğlan, söyle bize

dedi. Beğil oğlu burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der: Bre kâfir sen beni bilmez misin?

Ak alınlı Bayındır Han'ın beylerbeyi Salur Kazan, kardeşi Kara Göne, Dönebilmez Dülek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, Boz Atlı Beyrek, Bey Beğil'in evinde içerlerdi, sende casus geldi. Altındaki al aygıra Beğil beni bindirdi. Kara polat öz kılıcını kuvvet verdi. Kargı dalı süngüsünü himmet verdi. Yanındaki üç yüz yiğidini bana yoldaşığa koştı. Ben Beğil'in oğluyum. Bre kâfir, beri gel dövüşelim dedi.

Tekfur der: Dayan bre kavat oğlu, ben sana varırım dedi.

Altı yüzlü gürzünü ele aldı, oğlanın üzerine savurdu. Oğlan kalkanını gürze karşı tuttu. Yukarıdan aşağı kâfir oğlana sıkı vurdu, kalkanını ufattı, tolgasını yoğurdu, göz kapaklarını sıyırdı, oğlanı alt edemedi. Gürzle dövüştiler, kara polat öz kılıçla çekiştiler, sere serpe meydanda kılıçlaştılar, omuzları doğrandı, kılıçları ufandı, birbirini alt edemediler. Kargı dalı süngülerle kırıştılar, meydanda boğa gibi süsüştiler, göğüsleri delindi, süngüleri kırıldı, birbirini alt edemediler. At üzerinde ikisi karıştılar, dürtüştiler. Kâfirin gücü ziyade,

¹ Akça kirişli katı yayları karşılıklı çekseydik

oğlan zebun oldu. Allah Teala'ya yalvarıp söylemiş, görelim nice söylemiş.

Der:

Yücelerden yücesin yüce Tanrı
Kimse bilmez nicesin görklü Tanrı
Sen Âdem'e taç giydirdin
Şeytana lanet kıldın
Bir suçtan ötürü dergâhtan sürdün
İbrahim'i tutturdun hanım, deriye sardın
Götürüp oda attırdın
Odu bostan kıldın
Birliğine sığındım aziz Allah
Hocam bana medet

dedi. Kâfir der: Oğlan yenilince Tanrı'na mı yalvarırsın? Senin bir tanrının varsa benim yetmiş iki puthanem var dedi.

Oğlan der: Ya asi melun, sen putlarına yalvarırsın, ben âlemleri yoktan var eden Allah'ıma sığındım dedi.

Hak Teala Cebrail'e buyurdu ki: Ya Cebrail, var şu kuluma, kırk er kadar kuvvet verdim dedi. Oğlan kâfiri götürdü, yere vurdu. Burnundan kanı düdüğü gibi şorladı. Sıçrayıp şahin gibi kâfirin boğazını eline aldı.

Kâfir der: Yiğit aman, sizin dine ne derler, dinine girdim dedi. Parmak kaldırıp şehadet getirip Müselman oldu. Kallan kâfirler bilip, meydanı bırakıp kaçtı.

Akıncılar kâfirin yerini yurdunu vurup kızını gelinini esir ettiler. Oğlan babasına muştucu gönderdi, hasmımı yendim dedi.

Ak sakallı babası karşı geldi, oğlunun boynunu kucakladı. Dönüp evlerine geldiler.

Karşı yatan Kara Dağ'dan oğlana yaylak verdi. Kara koçu yüğrük attan tavla verdi. Akça yüzlü oğluna akça koyun şölenlik verdi. Ela gözlü oğluna al duvaklı gelin aldı.

Ak alınlı Bayındır Han'a hisse çıkardı. Oğlunu aldı Bayındır Han'ın divanına vardı. El öptü. Padişah, Kazan oğlu Uruz'un sağ yanında ona yer gösterdi, cübbe, çuha, çargab giydirdi.

Dedem Korkut gelip şadlık çaldı, bu Oğuznameyi düzdü, koştı, Beğil oğlu Emren'in olsun dedi. Gaziler başına ne geldiğini söyledi.

Dua edeyim hanım:

Yerli Kara Dağlar'ın yıkılmasın

Gölgelice kaba ağacın kesilmesin

Allah'ın verdiği umudun kesilmesin

Günahınızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın hanım hey!

Uşun Koca Oğlu Seğrek Boyunu Beyan Eder

Oğuz zamanında Uşun Koca derler bir kişi vardı. Ömründe iki oğlu vardı. Ulu oğlunun adı Eğrek idi. Bahadır, deli, yahşi yiğit idi. Bayındır Han'ın divanına ne zaman istese varır, gelirdi. Beylerbeyi olan Kazan Han'ın divanında buna hiç kapı baca yoktu. Beyleri çiğneyip Kazan'ın önünde otururdu. Kimseye iltifat eylemezdi.

Meğer hanım, gene bir gün beyleri çiğneyip oturunca, Ters Uzamış derlerdi, Oğuz'da bir yiğit vardı, dedi: Bre Uşun Koca oğlu, bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcıyla, ekmeğiyle almıştır. Bre sen baş mı kestir, kan mı döktün, aç mı doyurdun, yalıncak mı donattın dedi.

Eğrek: Bre Ters Uzamış, baş kesip kan dökmek hüner midir dedi.

Der: Beli, hünerdir ya!

Ters Uzamış'ın sözü Eğrek'e kâr eyledi. Kalktı, Kazan Bey'den akın diledi. Akın verdi. Çağırttı, akıncı toplandı. Üç yüz seçme mızraklı yiğit bunun yanına cem oldu. Meyhane-de beş gün yeme içme oldu.

Ondan sonra Şirüğüven ucundan Gökçe Deniz'e değin olan illeri yağmaladı. Ganimete doyum oldu. Yolu Alınca Kalesi'ne uğramıştı. Kara Tekfur orada bir kuru yaptırmıştı.

Uçardan kaz, tavuk, yürürden geyik, tavşan işte bu avluya doldurup Oğuz yiğitlerine bunu tuzak etmişti. Uşun Koca oğlunun yolu bu koruya uğradı. Korunun kapısını ufattılar, yabani geyik, kaz, tavuk kırdılar, yediler içtiler. Atlarının eyerlerini aldılar, gemlerini çıkardılar.

Meğer Kara Tekfur'un casusu vardı, bunları gördü, gelip der: Bre Oğuz'dan bir bölük atlı geldi. Korunun kapısını ufattılar, atlarının eyerlerini alıp gemlerini çıkardılar. Bre ne durursunuz dedi.

Altı yüz kara giyimli kâfir bunların üzerine atıldılar, yiğitleri kırdılar. Eğrek'i tuttular, Alınca Kalesi'nde zindana attılar.

Kara kara dağlardan haber aştı, kanlı kanlı sulardan haber geçti, Büyük Oğuz illerine haber vardı. Uşun Koca'nın ak otağı önünde kıyamet koptu. Kaza benzer kızı gelini ak çıkarıp kara giydi. Uşun Koca oğul oğul diye akça yüzlü anasıyla ağlaştılar, bozlaştılar.

Kemikli olanlar gelişir, kaburgalı büyür. Meğer hanım, Uşun Koca'nın küçük oğlu Seğrek iyi bahadır, alp, deli bir yiğit oldu. Bir gün yolu bir düğüne uğradı, kondular, yemek içmek ettiler. Seğrek mest oldu, dışarı ayakyoluna çıktı. Gördü ki öksüz oğlan bir çocukla çekişir. Bre n'oldunuz diye bir şaplak birine, bir şaplak birine vurdu. Eski dutun biti, öksüz oğlanın dili acı olur. Biri der: Bize bizim öksüzlüğümüz yetmez mi, bize niye vurursun? Hünerin varsa kardeşin Alınca Kalesi'nde esirdir, var onu kurtar dedi.

Seğrek der: Bre kardeşimin adı nedir?

Dedi: Eğrek'tir.

Dedi: Şimdi Eğrek'e Seğrek yaraşır. Kardeşim sağmış, kaygılanmam, kardeşiz Oğuz'da durmam. Kara gözümün aydını kardeş diye ağladı. İçeri sohbete girdi, destur diledi. Beylere hoş kalın dedi.

Atını çektiler, bindi, koşturdu anasının evine geldi. Atından indi, anasının dilini aradı. Seğrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Kalkıp ana yerimden doğruldum
Yelesi kara kazılık atıma sıçrayıp bindim
Aykırı yatan Ala Dağ eteğine vardım
Kanlı Oğuz illerinde düğün dernek varmış, oraya vardım
Yemek içmek arasında ak boz atlı bir haberci geldi
Çok zamanmış Eğrek derler bir yiğit tutsakmış
Kadir Tanrı yol vermiş, çıkıp gelmiş
Ulu küçük kalmadı, o yiğide karşı gitti
Ana ben de varayım mı, ne dersin

dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Ağzın için öleyim oğul
Dilin için öleyim oğul
Karşı yatan Kara Dağ'ın
Yıkılmıştı, yüceldi ahir
Akıntılı görklü suyun
Çekilmişti, çağladı ahir
Kaba ağacın, dal budağın
Kurumuştı, yeşerip göğerdı ahir
Büyük Oğuz beyleri izine varsa
Sen var, o yiğide yetiştiğinde
Ak boz atın üzerinden yere in
El kavuşturup o yiğide selam ver
Elini öpüp boynunu kucakla
Kara Dağ'ımın yükseği kardeş de
Ne durursun oğul, yürü

dedi. Oğlan anasına söylemiş, görelim ne söylemiş.

Der:

Ana ağzın kurusun
Ana dilin çürüsün
Benim de kardeşim varmış
Kaygılsam olmaz
Kardeşiz Oğuz'da dursam olmaz
Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı
Kara polat öz kılıcımı çekeydim
Gafillice görklü başını keseydim
Alaca kanını yeryüzüne dökeydim
Ana, zalim ana

dedi. Babası der: Yanlış haberdır oğul, kaçan giden senin ağan değil başkasıdır. Ak sakallı ben babanı ağlatma, karıcık olmuş ananı bozlatma dedi. Oğlan burada söylemiş, der:

Üç yüz altmış altı alp ava çıksa
Kanlı geyik üzerine kavga kopsa
Kardeşli yiğitler kalkar kopar olur
Kardeşiz miskin yiğit
Ensesine yumruk dokunsa
Ağlayıp dört yanına bakar olur
Ela gözden acı yaşını döker olur
Ela gözlü oğlunuzu görünceye dek
Baba, hatun ana esen kalın

dedi. Anası atası: Yanlış haberdır, gitme oğul dediler.

Oğlan der: Beni yolumdan ayırmayın. Ağamın tutulduğu kaleye varmayınca, ağamın ölüsünü dirisini bilmeyince, öldüyse kanını almayınca Büyük Oğuz iline geleceğim yok dedi.

Ata ana ağlaşıp Kazan'a adam saldılar. Oğlan kardeşini andı gider, bize ne öğüt verirsin dediler.

Kazan: Ayağına at kösteği vurun dedi.

Yavuklusu vardı, tez elden düğün dernek ettiler. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırdılar. Oğlanı

gerdeğe koydular. Kızla ikisi bir döşeğe çıktılar. Oğlan kılıcını çıkardı, kızla kendi arasına bıraktı. Kız der: Kılıcını gider yiğit, murat ver, murat al, sarılalım dedi. Oğlan der: Bre kavat kızı, ben kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın, ağamın yüzünü görmeyince, ölmüş ise kanını almayınca bu gerdeğe girersem dedi.

Ayağa kalktı, tavladan bir şahbaz at çıkardı, eyerledi. Giyimini giydi, diz bağını, kol bağını bağladı, der: Kız sen beni bir yıl bekle, bir yılda gelmezsem iki yıl bekle, iki yılda gelmezsem üç yıl bekle. Gelmezsem o vakit benim öldüğümü bilesin. Aygır atımı boğazlayıp aşımı ver, gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse ona var dedi. Kız burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Yiğidim ben seni bir yıl bekleyeyim
Bir yılda gelmezsen iki yıl bekleyeyim
İki yılda gelmezsen üç dört yıl bekleyeyim
Dört yılda gelmezsen beş yıl, altı yıl bekleyeyim
Altı yol ayırdına çadır dikeyim
Gelenden gidenden haber sorayım
Hayır haber getirene at, kıyafet vereyim
Kaftanlar giydireyim
Şer haber getirenin başını keseyim
Erkek sineği üzerime kondurmayayım
Murat ver, murat al, öyle git yiğidim

dedi. Oğlan der: Bre kavat kızı, ağamın başına ant içmişim, döneceğim yok dedi.

Kız der: Kademi kutsuz gelin diyenece, utsuz gelin desinler.¹ Kayın atama, kayın anama söyleyeyim dedi. Söylemiş.

Kız der:

1 Ayağı uğursuz gelin diyene kadar arsız gelin desinler

Atamdan yeğrek kayın ata
Anamdan yeğrek kayın ana
Develerin buğrası ürktü gider
Deveciler önünü aldı, döndüremez
Kara koç aygırın ürktü gider
Yılıkcılar önünü aldı, döndüremez
Ağılların koçları ürktü gider
Çoban önünü aldı, döndüremez
Ela gözlü oğlun kardeşini andı gider
Akça yüzlü gelinin döndüremez
Size malum olsun

dedi. Baba ana ah ettiler. Yerlerinden kalktılar oğul gitme diyerek. Gördüler, çare olmadı. Elbette o ağamın tutulduğu kaleye varmayınca olmaz dedi. Babası anası: Sür oğul, uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin geleceğin varsa dediler. Atasının anasının elini öptü, kara koç atına sıçrayıp bindi.

Geceyi gündüze kattı, at sürdü. Üç gün tünlü günlü¹ at koşturdu. Dereşam'ın ucundan geçti. O kardeşinin tutulduğu koruya geldi. Gördü ki at çobanı kâfirler kısırak güderler. Kılıç çekip altı kâfir tepeledi. Davlumbaz² vurup kısırakları ürküttü, getirip o koruya koydu.

Geceyi gündüze katmış, üç gün tünlü günlü at koşturmuş yiğit, gece gibi kara gözlerini uyku bürümüş yiğit, atının yularını bileğine bağladı, yattı uyudu.

Meğer kâfirin casusu vardı, gelip Tekfur'a der: Oğuz'dan bir deli yiğit geldi, at çobanlarını öldürdü, kısırakları ürküttü, getirip koruya koydu.

Tekfur der: Silahlı altmış adam seçin, varsınlar, tutup getirsinler dedi.

1 tünlü günlü: geceli gündüzlü

2 davlumbaz: büyük davul, kös

Altmış silahlı adam seçtiler, vardılar. Birdenbire altmış demir giysili kâfir, oğlanın üzerine geldiler. Giysilerin hışırtısından, at çığırmasından, meğer yiğit aygır binerdi, hanım at kulağı sak¹ olur, çekip oğlanı uyandırdı. Oğlan gördü ki bir alay atlı gelir, sıçradı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Atına bindi, kara kıyafetli kâfire kılıç vurdu, bastı, kaleye koydu. Yine uykusunu yenemeyip, yerine varıp yattı uyudu. Yine atının yularını bileğine geçirdi.

Kâfirler, sağ olanları, kaçarak Tekfur'a geldiler. Tekfur der: Tuu, yüz kere! Altmış kişi bir oğlanı tutamadınız! Bu kere yüz kâfir oğlanın üzerine geldiler. Aygır yine oğlanı uyandırdı. Gördü kâfirler alayı saf bağlamış gelirler. Oğlan kalktı, atına bindi. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Kâfire kılıç vurdu, bastı, kaleye tıktı. Atını döndürdü, gene menziline geldi. Uykusunu yenemedi, geri yattı uyudu. Atının yularını yine bileğine geçirdi. Bu kere at oğlanın bileğinden boşandı, kaçtı.

Kâfirler yine Tekfur'a geldiler, Tekfur der: Bu defa üç yüz varın dedi. Kâfirler der: Varamayız! Kökümüzü keser, hepimizi kırar dediler.

Tekfur der: Ya nice eylemek gerek? Varın o tutsak yiğidi çıkarın getirin. Tepeğen götünü süseğen yırtar.² At verin, giyim verin dedi.

Geldiler, Eğrek'e dediler: Yiğit sana Tekfur himmet eyledi. Şurada bir deli yiğit yolcunun yolakçının, çobanın çoluğun ekmeğini alır, tut o deliyi öldür, seni koyverelim, var git dediler. Hoş ola dedi.

Eğrek'i zindandan çıkardılar, saçını sakalını yoldular, bir at, bir kılıç verdiler. Üç yüz kâfiri ona yoldaşlığa verdiler, oğlanın üzerine geldiler.

1 sak: uyanık, dikkatli

2 Tekmeleyenin kıcını boynuzlayan yırtar

Üç yüz kâfir geniş yerde durdular. Eğrek der: Hani o deli yiğit? Uzaktan gösterdiler.

Eğrek der: Gelin varalım dedi, tutalım.

Kâfirler der: Tekfur'dan buyruk sana oldu, sen var.

Eğrek der: İşte uyuyor, gelin varalım.

Kâfirler der: Hay ne uyuması, koltuğu altından bakar. Kalkar bize geniş ovayı dar eder dediler.

Der: Şimdi ben varayım, elini ayağını bağlayayım, ondan sonra siz gelirsiniz. Sıçradı, kâfirler arasından çıktı, at sürüp bu yiğidin üzerine geldi. Atından indi, yularını bir dala iliş-tirdi. Baktı gördü ki ayın on dördüne benzer bir mahbub, ela gözlü genç yiğit, burçak burçak¹ terlemiş uyur. Gelenden gidenden haberi yok. Dolandı, başı ucuna geldi. Gördü ki belinde kopuzu var, çıkarıp eline aldı, söylemiş, görelim ha-nım ne söylemiş.

Der:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit
Yelesi kara kazılık atına binen
Arku Beli, Ala Dağ'dan gece aşan
Akıntılı görklü suyu delip geçen
Garipliğe² gelen yatar mı olur
Bencileyin ardından ak ellerini bağlatıp
Domuz damında yatar mı olur
Ak sakallı babasını
Ak pürçekli anasını
Ağlatıp bozlatır mı olur
Ne yatarsın yiğit, gafil olma
Görklü başını kaldır yiğit
Ela gözünü aç yiğit
Kadirin verdiği tatlı canını

1 burçak: tane

2 gariplik: gurbetlik

Uyku almış yiğit
Ardından kollarını bağlatma
Ak sakallı babanı, karıcık ananı ağlatma
Ne yiğitsin, Büyük Oğuz ilinden gelen yiğit
Yaradan hakkı için kalkıver
Dört yanını kâfir sardı, belli bil

dedi. Oğlan sıçradı ayağa kalktı, kılıcının kabzasına yapıştı ki bunu vura. Gördü ki elinde kopuz var, der: Bre kâfir, Dedem Korkut'un hürmetine kopuzu çalmadım. Eğer elinde kopuz olmasaydı ağam başı için seni iki pare kıldım dedi. Çekti kopuzunu elinden aldı. Oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Alaca sabah yerimden kalktığım kardeş için
Ak boz atlar yormuşum kardeş için
Kalenizde tutsak var mıdır kâfir, de bana
Kara başım kurban olsun kâfir sana

dedi. Ulu kardeşi Eğrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Kalırdan kopardan yerin sorar olsam ne yerdir
Karanlık gece içinde yol arasan umudun nedir
Büyük alem tutan hanınız kim
Kavga günü önden at tepen alpiniz kim
Yiğit senin baban kim
Alp erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit

dedi. Bir daha söylemiş.

Der:

Develerimi güdende saravağım¹ mısın
Kara koçumu güdende yılmıcam mısın
Ağılımı güdende çobanım mısın
Kulağında çınlayan naibim misin
Beşiğinde koyup gittiğim kardeşçığım misin
Yiğit de bana
Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi. Seğrek burada büyük kardeşine söyledi.

Der:

Karanlık gece içinde yol arasam umudum Allah
Büyük alemi tutan hanımız Bayındır Han
Kavga günü önden at tepen alpimiz Salur Kazan
Babamın adını sorarsan Uşun Koca
Benim adım sorar olsan Seğrek
Kardeşim varmış adı Eğrek

dedi. Bir daha söyledi.

Der:

Develerini güdende saravağınım
Kara koçunu güdende at çobanınınım
Beşikte koyup gittiğin kardeşinim

dedi. Büyük kardeşi Eğrek burada söylemiş, görelim hanım nice söylemiş.

Der:

Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Er mi oldun, yiğit mi oldun kardeş
Garipliğe kardeşini aramaya
Sen mi geldin kardeş

dedi. İki kardeş kalkıp kucaklaşarak görüştüler. Eğrek küçük kardeşinin boynunu öptü, Seğrek de ağasının elini öptü.

1 saravak: deveci

Karşı yakadan kâfirler bakışılar. Derler: Güreştiler mi ola? Belki bizimki yener dediler. Gördüler ki kucaklaştılar, görüştüler, kazılık atlara biniştiler. Kara giysili kâfire at saldılar, kılıç yürüttüler. Kâfiri bastılar, kırdılar, kaleye döndüler. Gelip yine o koruya girdiler. Kısraıkları dışarı çıkardılar, davlumbaz çalıp kısraıkları önlerine kattılar. Dereşam suyunu at tepip geçtiler. Geceyi gündüze kattılar, Oğuz'un serhaddine yetiştiler.

Kanlı kâfir elinden kardeşliğini tutup aldı. Ak sakallı babasına muştucu gönderdi, babam bana karşı gelsin dedi. Uşun Koca'ya haberci geldi. Muştuluk, gözün aydın, oğullarının ikisi birlikte sağ esen geldi dediler. Uşun Koca işitip şad oldu. Gümbür gümbür davullar çalındı. Altın, tunç borular öttürüldü. O gün alaca büyük otağlar dikildi. Attan aygır, dededen buğra, koyundan koç kesildi. Uşun Koca Bey, oğullarına karşı geldi. Attan indi oğlanlarıyla kucaklaştı, görüştü. Hoş musunuz, esen misiniz oğullar dedi. Günlüğü¹ altınlı odasına geldiler. Şadlık, yemek içmek oldu. Büyük oğluna da güzel gelin bir getirdi. İki kardeş birbirine sağdıç oldu. Gerdeklerine koşup girdiler, murada maksuda eriştiler.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı:

Evvel ahır, uzun yaşın ucu ölüm

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın

Günahınızı Muhammed Mustafa yüzü suyuna bağışlasın

Âmin diyenler didar görsün hanım hey!

1 günlük: gölgelik

*Salur Kazan'ın Tutsak Olup
Oğlu Uruz'un Çıkardığı Boyu
Beyan Eder*

Meğer hanım, Trabzon Tekfuru, beylerbeyi olan Han Kazan'a bir şahin göndermişti. Bir gece yiyip içip otururken şahincibaşına der: Bre sabah şahinleri al, tenhada ava binelim dedi.

Erkenden bindiler, av yerine vardılar. Gördüler bir sürü kaz oturur. Kazan şahini saldı, alamadı. Şahin pervaze ağdı.¹ Gözlediler, şahin Tomanın Kalesi'ne indi. Kazan gayet seht oldu. Şahinin ardına düştü, dere tepe aştı, kâfir iline geldi.

Giderken Kazan'ın kara gözünü uyku aldı. Beyler der: Hanım dönelim.

Kazan der: Biraz daha ileri varalım.

Baktı, bir kale gördü, der: Beyler gelin yatalım. Kazan'ı küçücük ölüm² tuttu, uyudu. Meğer hanım, Oğuz beyleri yedi gün uyurdu, onun için küçücük ölüm derlerdi.

Meğer o gün Tomanın Kalesi'nin tekfuru ava binmişti. Casus geldi, der: Bir bölük atlı geldi. İçinde beyleri yattı uyudu. Tekfur adam saldı ki, ne idiğini bilin dedi. Gelen-

1 pervaze ağmak: göğe kanat çırpma

2 küçük ölüm: Eski Türk metinlerinde de geçen, efsanelere konu olan yedi günlük uyku; bu ifade Dede Korkut destanları söylendiğinde unutulmaya yüz tutmuş olmalı ki açıklama yapılmış

ler bildiler ki bunlar Oğuz erenlerindendir. Gelip Tekfur'a haber verdiler. Tekfur da hemen çerisini derledi, bunların üzerine geldi.

Kazan'ın beyleri baktılar gördüler ki düşman gelir. Dediler: Kazan'ı bırakır da gidersek öz evinde bizi kovarlar. Yeğreği budur ki burada ölelim dediler. Kâfiri karşıladılar, cenk ettiler. Kazan'ın yirmi beş beyini şehit ettiler. Kazan'ın üzerine düştüler. Uyuduğu yerde tuttular, elini ayağını sıkıca bağladılar, bir arabaya yüklediler. Arabaya muhkem urganla sardılar. Arabayı çektiler, yürüyüverdiler.

Giderken araba gıcirtısından Kazan uyandı. Gerindi, bu elindeki urganları hep kopardı. Arabanın üzerine oturdu, elini eline çaldı, kas kas güldü.

Kâfirler derler: Ne gülersin?

Kazan der: Bre kâfirler, bu arabayı beşiğim sandım, sizi yamru yumru dadım dayem sandım dedi. Neyse Kazan'ı getirdiler, Tomanın Kalesi'nde bir kuyuya bıraktılar. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşı deliğinden verirlerdi.

Bir gün Tekfur'un avradı dedi: Varayım Kazan'ı göreyim, ne halli kişidir ki bunca adamlara darbe vururmuş dedi. Hatun gelip zindancıya kapıyı açtırdı, seslenip söyledi: Kazan Bey, nedir halin? Yer altında mı dirliğin hoştur, yoksa yer üzerinde mi hoştur? Hem şimdi ne yersin, ne içersin ve neye binersin dedi.

Kazan der: Ölülerine aş verdiği vakit ellerinden alırım. Hem ölülerinizin yorgasına¹ binerim, yaşlılarınızı yederim² dedi.

Tekfur'un avradı der: Dinin için Kazan Bey, yedi yaşında bir kızcağızım ölmüştür, kerem eyle, ona binme dedi.

1 yorga: biniciyi sarsmayan, yumuşak at yürüyüşü

2 yedmek: yedekte götürmek

Kazan der: Ölülerinizde ondan yorga yoktur, hep ona binerim dedi.

Avrat der: Vay senin elinden ne yeryüzünde dirimiz, ne yer altında ölümüz kurtulurmuş dedi. Geldi Tekfur'a der: Kerem eyle o Tatarı kuyudan çıkar, kızcağızımın belini koparıyor, yer altında kızcağızıma binermiş, kalan ölülerimizi cem edermiş, hem ölülerimiz için verdiğimiz aşı ellerinden çekip, alıp yermiş. Onun elinden ne ölümüz ne dirimiz kurtulurmuş. Dinin aşkına o eri kuyudan çıkar dedi.

Tekfur beylerini cem eyledi, der: Gelin, Kazan'ı kuyudan çıkarın, bizi övsün, Oğuz'u sındırsın.¹ Ondan sonra şart eylesin, bizim ilimize düşmanlığa gelmesin dedi.

Vardılar, Kazan'ı kuyudan çıkarıp getirdiler. Dediler: Ant iç ki bizim ilimize düşmanlığa gelmeyesin, hem bizi öv, Oğuz'u sındır, seni koyuverelim, var git dediler.

Kazan der: Vallah billah, doğru yolu görür iken eğri yoldan gelmeyeyim dedi.

Söylediler: Vallah Kazan iyi ant içti dediler. Şimdi Kazan Bey, hadi bizi öv dediler.

Kazan der: Ben yeryüzünde adam övmem. Bir adam getirin bineyim, sizi öveyim dedi.

Vardılar bir kâfir er getirdiler. Bir eyer, bir yular dedi, getirdiler. Kâfirin arkasına eyeri koydu, ağzına gem vurdu. Kolanını çekti, sıçradı arkasına bindi. Ökçesini ökçesine kaktı, kaburgasını karnına kavuşturdu, gemini çekti, ağzını ayırdı. Kâfiri öldürdü, çöktü üzerine oturdu. Der: Bre kâfirler, kopuzumu getirin sizi öveyim dedi. Vardılar, kopuzu getirdiler, eline alıp burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

¹ sındırmak: kusurlarını sayıp dökerek aşağılamak

On bin erden düşman gördümse övüneyim dedim
Yirmi bin er düşman gördümse yılmadım
Otuz bin er düşman gördümse ona saydım
Kırk bin er düşman gördümse kıya baktım¹
Elli bin er gördümse el vermedim
Altmış bin er gördümse atışmadım
Seksen bin er gördümse seksenmedim²
Doksan bin düşman gördümse donatmadım
Yüz bin er gördümse yüzümü dönmedim
Yüzü dönmez kılıcımı ele aldım
Muhammed'in dini aşkına kılıç vurdum
Ak meydanda yumru başı top gibi kestim
Onda dahi erim, beyim diye övünmedim
Övünen erenleri hoş görmedim
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni
Kara kılıcını sal boynuma, kes başımı
Kılıcından sakınacağım yok
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok

dedi. Bir soy daha söylemiş, der:

Yüksek yüksek Kara Dağ'dan taş yuvarlansa
Kaba ökçemi uyluğumu karşı tutan Kazan er idim
Firavun şişler yükleyip yerden çıksa
Kaba ökçemle perçin kılan Kazan er idim
Koca koca beyler oğlu kavga kılrsa
Kamçı salıp dindiren Kazan er idim
Yüce dağları duman tutsa
Kara pusarık dağları sarsa
Kara koç atımın kulağı görünmez olsa
Gayrı eren kılavuzsuz yol şaşırsa
Kılavuzsuz yol başaran Kazan er idim
Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım

1 kıya bakmak: öldürecek gibi ya da dik dik bakmak

2 seksenmek: ürküp sıçramak

Heybetinden sol gözüm yaşardı
Hey gözüm, namert gözüm, muhannet gözüm
Bir yilandan ne var ki korktun dedim
Onda dahi erim, beyim diye övünmedim
Övünen erenleri hoş görmedim
Eline geçmişken bre kâfir öldür beni, yitir beni
Çal kılıcını, kes başımı
Kılıcından sakınacağım yok
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok
Oğuz erenleri dururken seni öveceğim yok

dedi. Kazan burada bir daha söylemiş:

Arkaç¹ kırdı, çalkanır Umman Denizi'nde
Sarp yerlerde yapılmış kâfir şehri
Sağa sola çırpıntı vurur yüzgeçleri
Su dibinde döner bahrileri²
Tanrı benim diye su dibinde çığırır asileri
Önünü koyup tersini okur kızı gelini
Altın aşık oynar Sancıdan'ın beyleri
Altı kere Oğuz vardı, alamadı
O kaleye altı baş erle ben Kazan vardım
Altı güne koymadım, onu aldım
Kilisesini yıkıp yerine mescit yaptım
Ezan okuttum
Kızını gelinini ak göğsümde oynattım
Beylerini kul ettim
Onda dahi erim, beyim diye övünmedim
Övünen erenleri hoş görmedim
Eline geçmişken bre kâfir öldür beni, yitir beni
Kılıcından sakınacağım yok
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok

dedi. Kazan yine söylemiş, der:

1 arkaç: hafif meyilli yer

2 bahri: deniz ördeği

Arkaç kırdı döndürdüm bre kâfir senin baban
Şakağına imrendiğim senin kızın gelinin
Akçakale Sürmeli'de at oynattım
Atla Karun iline baskın yaptım
Akhisar Kalesi'nin burcunu yıktım
Ak akçe getirdiler, puldur dedim
Kızıl altın getirdiler, bakırdır dedim
Ela gözlü kızını gelinini getirdiler, aldanmadım
Kilisesini yıktım, mescit yaptım
Altını gümüşü yağmalattım
Onda dahi erim, beyim diye övünmedim
Övünenleri hoş görmedim
Eline geçmişken bre kâfir öldür beni, yitir beni
Kendi aslımı, kökümü yereceğim yok
Seni öveceğim yok

dedi. Kazan Bey burada bir daha söylemiş, der:

Ak kayanın kaplanının erkeğinde bir köküm var
Ortaç kırdı sizin geyiklerinizi durdurmaya
Aksaz'ın aslanında bir köküm var
Kaz alaca kısrağını durdurmaya
Azman kurt eniğinin erkeğinde bir köküm var
Akça yünlü bir tümen koyununu gezdirmeye
Aksungur kuşunun erkeğinde bir köküm var
Alaca ördek kara kazını uçurmaya
Büyük Oğuz ilinde bir oğlum var Uruz adlı
Bir kardeşim var Kara Göne adlı
Yeniden doğanını yaşatmayalar
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni, yitir beni
Kılıcından sakınacağım yok
Kendi aslımı yereceğim yok

dedi. Bir daha söylemiş, der:

İt gibi kev kev eden çirkin hırslı
Küçücük domuz şölenli

Bir torba saman döşekli
Yarım kerpiç yastıklı
Yontma ağaç tanrılı
Köpeğim kâfir
Oğuz'u görürken seni öveceğim yok
Bundan sonra öldürürsen bre kâfir öldür beni
Öldürmezsen Kadir korsa öldüreyim kâfir seni

dedi. Kâfirler der: Bu bizi övmedi, gelin bunu öldürelim. Kâfir beyleri derlendiler, geldiler. Yine dediler: Bunun oğlu var, kardeşi var, bunu öldürmek olmaz dediler. Getirdiler domuz damına hapse attılar. At ayağı külük, ozan dili çevik olur. Kazan'ın ölüsünü dirisini kimse bilmedi.

Meğer hanım, Kazan'ın bir oğlancığı var idi. Büyüdü, yiğitçik oldu. Bir gün ata binip divana gelirken bir kişi der: Meğer sen Han Kazan'ın oğlu değil misin?

Uruz kızdı, der: Bre kavat, benim babam Bayındır Han değil midir?

Dedi: Yok, o ananın babasıdır, senin dedendir.

Uruz: Bre ya benim babam ölü müdür, diri midir dedi.

Dedi: Diridir. Tomanın Kalesi'nde tutsaktır.

Böyle deyince oğlan ağladı, melul oldu. Atını çevirdi, geri döndü. Anasına geldi. Burada anasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Bre ana ben han oğlu değilmişim
Han Kazan oğlu imişim
Bre kavat kızı, bunu bana niçin demezdin
Ana hakkı Tanrı hakkı denilmemiş olsaydı
Kara polat öz kılıcımı çekeydim
Gafillice görklü başını keseydim
Alaca kanını yeryüzüne dökeydim

dedi. Anası ağladı, der: Oğul, baban sağdır amma söylemeye korkardım. Kâfire varırsın, kendini vurdurursun, helak olursun, onun için sana demezdim, canım oğul dedi. Amma emmine adam sal, gelsin, görelim ne der dedi.

Adam saldı, emmisini çağırdı, geldi. Uruz der: Ben babamın tutsak olduğu kaleye giderim.

Birlikte görüştüler, cemi beylere haber oldu. Uruz babasına gider, silahla, gerekli donanımla gelin dediler. Asker derlendi geldi. Alp Uruz çadırlarını açtırdı, cephanesini yükletti. Kara Göne çeribaşı oldu. Boru çaldırıp göçtüler, yola girdiler.

Yol üzerinde kâfirin kilisesi vardı. Keşişler beklerdi. Gayet sarp kilise idi. Attan inip tacir kıyafeti giydiler. Bezirgân suretinde katır, deve çektiler, geldiler. Kâfirler gördüler gelen tacire benzemez, kaçtılar, kaleye girdiler, kapılarını yaptılar.¹ Burca çıkıp, kimlersiniz dediler.

Bunlar cevapladı: Bezirgânlarınız dediler.

Kâfirler, yalan söylersiniz diye taşa tuttular.

Uruz attan indi der: Hey, babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven attan insin, bunun kapısına birer güz vuralım dedi. On altı yiğit sıçrayıp attan indiler, kalkan tuttular, güzlerini omuzlarına vurdular, kapıya geldiler. Birer güz vurup kapıyı ufattılar, içeri girdiler. Buldukları kâfiri kırdılar, dek² çıkarmadılar. Malını yağmaladılar, çeri üzerine geldiler kondular.

Meğer bir sığırtmaçları vardı. Gördü ki kaleyi aldılar, kaçtı Tekfur'a vardı. Kilisenin alındığını haber verdi. Ne oturursunuz, üzerinize düşman geldi, başınızın çaresine bakın dedi. Tekfur beylerini cem eyledi. Bunlarla nasıl anlaşıalım dedi. Beyler dediler: Bunun anlaşması odur ki Kazan'ı çıkarırız, onlarla baş başa bırakırız. Bu sözü uy-

1 kapı yapmak: kapıları sımsıkı (duvar örülmüş gibi) kapamak

2 dek: sağlam

gun gördüler. Vardılar, Kazan'ı çıkarıp Tekfur'un önüne getirdiler.

Tekfur der: Kazan Bey, üzerimize düşman geldi. Bu düşmanı üzerimizden ayırırsan seni koyuverelim dediler. Hem haraca tabi olalım, sen de ant iç ki bu bizim illere düşmanlığa gelmeylesin dediler.

Kazan: Vallah billah, doğru yolu görürken eğri yoldan gelmeyelim dedi.

Kâfirler Kazan iyi ant içti diye sevindiler. Tekfur çerisini devşirip meydana geldi, çadır diktirdi. Kâfir askeri Kazan'ın etrafına toplandı. Kazan'a giyim getirdiler. Kılıç ve süngü, çomak ve sair cenk aletini giydirip donattılar.

Bu mahalde Oğuz erenleri alay alay geldi. Gümbür gümbür davullar, nakkareler çalındı. Kazan gördü ki askerin önünce bir ak boz atlı, ak alemlı, üzeri demir giysili Oğuz'un önünce geldi. Çadırını diktirdi, alay bağladı durdu. Onun ardınca Kara Göne geldi, alay bağladı durdu. Hemen burada Kazan atı meydana sürdü, hasım diledi. Boz Atlı Beyrek at tepti, meydana girdi. Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit, ne yiğitsin
Sırtı pek demir giysi giyen yiğit, ne yiğitsin
Adın nedir yiğit, de bana

dedi. Beyrek burada söylemiş.

Der:

Bre kâfir sen beni bilmez misin
Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan parlayıp uçan
Adaklısını başkaları alırken tutup alan
Bay Büre Han oğlu Bamsı Beyrek bana derler
Gel beri bre kâfir, dövüşelim

dedi. Kazan burada bir daha söylemiş.

Der:

Bre yiğit, önünce bu çerinin
Bir ak sancaklı alay çıktı
Çadırını herkesten önce dikti
Ak boz ata binen o yiğit
Ne yiğittir, kimin nesidir
Yiğit başın için söyle bana

Beyrek der: Bre kâfir, kimin nesi olsa gerek, beyimiz
Kazan'ın oğludur dedi.

Kazan gönlünden der: Elhamdülillah, benim oğlancığım
büyük er olmuş.

Beyrek: Bre kâfir, daha ne kadar onu bunu soracaksın
bana dedi. Kazan'ın üzerine at saldı. Pareli gürzünü eli-
ne alıp Kazan'a vurdu. Kazan kendini bildirmedi. Kavra-
dı, Beyrek'i bileğinden tuttu, çekti çomağını elinden aldı.
Beyrek'in ensesine bir çomak vurdu. Beyrek atın boynunu
kucakladı, çekilip döndü. Kazan der: Ya Beyrek, var beyine
söyle gelsin dedi.

Bunu gördü Eyilik Koca oğlu Dönebilmez Dülek Evren
meydana girdi. Kazan burada söylemiş, der:

Sabahın alacasında yerinden doğrulan, yiğit ne yiğitsin
Bedevi atını oynatıp gelen yiğit, ne yiğitsin
Erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit, de bana

dedi. Dülek Evren der:

Bre kâfir benim adımı bilmez misin
Öz adını horlayıp ilden çıkan
Elli yedi kalenin kilidini alan
Eyilik Koca oğlu
Dönebilmez Dülek Evren bana derler

dedi. Mızrağını eline alıp at saldı. Kazan'a saplayayım dedi.
Saplayamadı öteye geçti. Kazan at tepti, mızrağını çekip

elinden aldı, tepesine vurdu, pare pare oldu, ufandı. Der: Bre kavat oğlu, var beyine söyle gelsin dedi. O da geri döndü. Kazan yine er diledi. Düzen oğlu Alp Rüstem at tepti, meydana girdi. Kazan burada yine söyledi, der:

Kalkıp yerinden doğrulup gelen
Kazılık atına sıçrayıp binen
Ne yiğitsin, adın nedir de bana

dedi. Alp Rüstem der:

Kalkıp yerinden doğrulup gelen
İki kardeş bebeğini öldürüp zelil gezen
Düzen oğlu Alp Rüstem bana derler

dedi. O da Kazan'a at saldı. Yeneyim dedi, yenemedi. Kazan Bey buna da bir darbe vurdu, der: Bre kavat, var beyine söyle gelsin dedi. O da döndü.

Kazan yine er diledi. Uruz'un dizginini emmisi Kara Göne tutmuştu, çekti, ansızın elinden aldı. Kılıcını tarttı, babasının üzerine at saldı. Davrandırmadı, omzuna kılıç indirdi. Giyimini kesti. Omzunda dört parmak kadar yara açtı. Alaca kanı şorladı, koynuna indi. Uruz yine döndü ki bir daha çala. Kazan burada çağırıp oğluna söyler, görelim hanım ne söyler.

Der:

Kara Dağ'ımın yükseği oğul
Karanlık gözlerimin aydını oğul
Alpim Uruz, aslanım Uruz
Ak sakallı babana kıyma oğul

dedi. Uruz'un şefkat damarları kaynadı, kara kıyım gözleri kan yaş doldu. Attan yere indi, atasının elini öptü. Kazan da atladı, yere indi, oğlunun boynunu öptü. Beyler Kazan'la oğlunun üzerine at saldılar, çevre aldılar. Hepsi attan inip Kazan'ın elini öptüler. Yürüyerek kâfire at saldılar, kılıç vurdular. Derelerde tepelerde kâfire kırgın girdi. Kaleyi aldılar, kilisesini yıkıp mescit yaptılar.

Kanlı kâfir elinden babasını çekip aldı. Büyük Oğuz iline gelip çıktı. Akça yüzlü anasına muştucu saldı. Kaza benzer kızı gelini, Kazan'a karşı gelip elini öptüler, ayağına düştüler.¹ Kazan görklü çimene çadır, otağ diktirdi. Yedi gün yedi gece toy düğün edip yeme içme oldu. Dedem Korkut geldi, kopuz çaldı, gazi erenler başına ne geldiğini söyledi.

Hani övdüğümüz bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya
Ölüm vakti geldiğinde
Arı imandan ayırmasın
Kadir seni namerde muhtaç etmesin
Beş kelime dua kıldık, kabul olsun
Âmin âmin diyenler didar görsün
Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa
Hürmetine bağışlasın hanım hey!

¹ ayağına düşmek: ayağına kapanmak

İç Oğuz'a Dış Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Boyu Beyan Eder

Üçok,¹ Bozok² bir araya gelse Kazan evini yağmalatırdı. Kazan yine evini yağmalattı. Amma Dış Oğuz beraber bulunmadı, yalnızca İç Oğuz yağmaladı. Ne zaman Kazan evini yağmalatsa helalinin elini alır, dışarı çıkardı, ondan sonra yağma ederlerdi.

Dış Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve kalan beyler bunu işittiler, dediler ki: Bak bak, şimdiye değin Kazan'ın evini birlikte yağma ederdik. Şimdi niçin birlikte olmuyoruz dediler. Bütün Dış Oğuz beyleri Kazan'a gelmediler, adavet³ eylediler.

Kılbaş derler bir kişi var idi. Kazan der: Bre Kılbaş, bu Dış Oğuz beyleri her daim birlikte gelirlerdi, şimdi niçin gelmediler?

Kılbaş der: Bilmez misin niçin gelmediler? Evini yağmalattığın zaman Dış Oğuz birlikte bulunmadı, sebep odur dedi.

Kazan der: Adavet bağladılar he mi dedi.

1 Üçok: İç Oğuz

2 Bozok: Dış Oğuz

3 adavet: düşmanlık

Kılbaş der: Hanım, ben varayım, onların dostluğunu düşmanlığını öğreneyim dedi.

Kazan: Sen bilirsin, var dedi.

Kılbaş birkaç adamla ata binip Kazan'ın dayısı Aruz'un evine geldi. Aruz da altın günlüğünü dikmişti, oğlanlarıyla oturmuştu. Kılbaş gelip Aruz'a selam verdi, der: Kazan bunlu oldu, mutlaka dayım Aruz bana gelsin dedi. Kara başım bunaldı, üzerime düşman geldi, develerimi bozlattılar, kara koç kazılık atlarımı kişnettiler, kaza benzer kızımız gelinimiz bunlu oldu. Benim kara başıma gör neler geldi, dayım Aruz gelsin dedi.

Aruz der: Bre Kılbaş, ne vakit ki Üçok, Bozok yığınak olsa o vakit Kazan evini yağma ederdi. Suçumuz neydi ki yağmada biz olmadık dedi. Her zaman Kazan'ın başı bunlu olsun, dayısı Aruz'u daim anadursun, biz Kazan'a düşmanınız, belli bilsin dedi.

Kılbaş burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Bre kavat

Kalkıp Kazan Han yerinden doğruluverdi

Ala Dağ'da çadırını, otağını dikti

Üç yüz altmış altı alp erenler yanına yığınak oldu

Yeme içme arasında beyler seni andı

Üstümüze düşman falan gelmedi

Ben senin dostluğunu düşmanlığını sınamaya geldim

Kazan'a düşman imişsin, bildim

dedi. Kalkıp, hoş kal deyip gitti.

Aruz gayet seht oldu. Dış Oğuz beylerine adam saldı. Emen gelsin, Alp Rüstem gelsin, Dönebilmez Dülek Evren gelsin, geri kalan beyler hep gelsin dedi. Dış Oğuz beyleri hep yığınak oldu. Alaca büyük otağını düze dikti. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. Dış Oğuz beyle-

rini ağırlayıp ziyafet verdi. Der: Beyler, ben sizi niye çağırdım bilir misiniz?

Dediler: Bilmeyiz.

Aruz der: Kazan bize Kılbaş'ı göndermiş, ilim günüm yağmalandı, kara başım bunlu oldu, dayım Aruz bana gelsin demiş. Kılbaş'a dedim ki: Ne zaman ki Kazan evini yağmalattırsa, Dış Oğuz beyleri de birlikte yağmalardı. Beyler gelir, Kazan'ı selamlar, giderdi.

Emen der: Ya sen ne cevap verdin?

Aruz der: Bre kavat, biz Kazan'a düşmanız dedim.

Emen der: İyi demişsin.

Aruz der: Beyler, ya siz ne dersiniz?

Beyler: Ne diyelim, mademki sen Kazan'a düşman oldun, biz de düşmanız dediler.

Aruz ortaya Mushaf getirdi, hep beyler el vurup ant içtiler. Senin dostuna dost, düşmanına düşmanız dediler. Aruz cümle beylere kaftan verdi, döndü der: Beyler, Beyrek bizden kız almıştır, güveyimizdir ama Kazan'ın inançlısıdır. Gelsin bizi Kazan'la barıştırsın diyelim, getirelim. Bize muti¹ olursa hoş, olmazsa ben sakalını tutayım, siz kılıç üşürün, pareleyin. Aradan Beyrek'i kaldıralım. Ondan sonra Kazan'la işimiz hayır ola dedi. Beyrek'e kâğıt² gönderdiler.

Beyrek odasında yiğitleriyle yiyip içerdi. Aruz'dan adam geldi, selam verdi. Beyrek aleyk aldı. Dedi: Hanım, Aruz size selam eder. Kerem etsin, Beyrek gelsin, Kazan'la bizi barıştırsın der.

Beyrek: Hoş olur dedi. Atını çektiler, bindi, kırk yiğitle Aruz'un evine geldi. Dış Oğuz beyleri otururken girip selam verdi.

1 muti: itaatli, boyun eğen

2 kâğıt: mektup

Beyrek'e Aruz der: Bilir misin seni niye çağırıldık?

Beyrek der: Niye çağırdınız?

Aruz der: Hep şu oturan beyler Kazan'a asi olduk, ant içtik.

Mushaf getirdiler, sen de ant iç dediler. Kazan'a ben asi olmam diye ant içti, söyledi. Der:

Ben Kazan'ın nimetini çok yemişim
Bilmez isem gözüme dursun
Kara koç kazılık atına çok binmişim
Bilmez isem bana tabut olsun
Yahşi kaftanlarını çok giymişim
Bilmez isem kefenim olsun
Alaca bargâh¹ otağına çok girmişim
Bilmez isem bana zindan olsun
Ben Kazan'dan dönmem, belli bil

dedi. Aruz Beyrek'in sakalını tuttu. Beyler Beyrek'e kıyamadı. Beyrek Aruz'un öfkелendiğini burada bildi, söylemiş, der:

Aruz bana bu işi edeceğini bilseydim
Kara koç kazılık atıma binerdim
Sırtı sağlam demir giysimi giyerdim
Kara polat öz kılıcımı belime bağlardım
Alnıma başıma sağlam miğferimi takardım
Kargı dalı altmış tutam mızrağımı elime alırdım
Ela gözlü beyleri yanıma alırdım
Kavat ben bu işi duysam sana böyle gelir miydim
Aldatarak er tutmak avrat işidir
Avradından mı öğrendin sen bu işi kavat

dedi. Aruz der: Bre herze merze söyleme. Kanına susama, gel ant iç.

1 bargâh: büyük otağ, saray çadırı

Beyrek der: Vallah ben Kazan uğruna başımı koymuşum, Kazan'dan dönmem, gerekse yüz pare eyle dedi. Aruz yine öfkелendi, Beyrek'in sakalını sıkıca tuttu. Beylere baktı gördü kimse gelmez. Aruz kara polat öz kılıcını tutup Beyrek'in sağ uyluğuna çaldı. Kara kana bulaştı. Beyrek'in başı bunaldı. Beyler hep dağıldı, her kişi atlı atına bindi. Beyrek'i de bindirdiler. Ardına adam bindirip kucakladılar, kaçtılar. Beyrek'i otağına yatırdılar, üzerine cübbesini örttüler. Beyrek burada söylemiş, der:

Yiğitlerim yerinizden doğrulun
Ak boz atımın kuyruğunu kesin¹
Arku Beli, Ala Dağ'dan gece aşın
Akıntılı görklü suyu delip geçin
Kazan'ın divanına çıkıp varın
Ak çıkarıp kara giyin
Sen sağ ol, Beyrek öldü deyin

Deyiniz ki namert Aruz dayından adam geldi. Beyrek'i istemiş o da varmış. Hep Dış Oğuz beyleri yığınak olmuş. Bilmedik, yeme içme arasında Mushaf getirdiler. Kazan'a biz asi olduk, ant içtik, gel sen de ant iç dediler. İçmedi, ben Kazan'dan dönmem dedi. Namert dayın öfkелendi, Beyrek'i kılıçladı, kara kana bulaştı, bunlu oldu. Yarın kıyamet gününde benim elim Kazan Han'ın yakasında olsun benim kanımı yerde koyarsa dedi.

Bir daha söylemiş, der:

Yiğitlerim
Aruz oğlu Basat gelmeden
İlim günüm yağmalanmadan
Katardan develerimi bozlatmadan
Kara koçtan kazılık atımı kişnetmeden

1 Eski Türk âdetlerinde atın kuyruğu kesilmez, zorlu savaşırlara girmeden önce bağlanırdı, savaşçılar öldükten sonra atının kuyruğu kesilip tuğ yapılarak mezarına dikilirdi

Akça koyunlarımı meletmeden
Akça yüzlü kızımı gelinimi ağlatmadan
Akça yüzlü güzelimi Aruz oğlu Basat gelip almadan
İlim günüm yağmalanmadan
Kazan bana yetişsin
Benim kanımı Aruz'a komasın
Akça yüzlü güzelimi oğluna alıversin
Ahiret hakkını helal etsin
Beyrek padişahlar padişahı Hakk'a vasil oldu
Belli bilsin

dedi. Beyrek'in babasına, anasına haber oldu. Ak evinin eşiğinde şivan koptu. Kaza benzer kızı gelini, ak çıkardı kara giydi. Ak boz atının kuyruğunu kestiler. Kırk elli yiğit kara giyinip gök sarındılar. Kazan Bey'e geldiler, sarıklarını yere vurdular. Beyrek diye çok ağladılar. Kazan'ın elini öptüler, sen sağ ol, Beyrek öldü dediler. Namert dayın el eylemiş,¹ çağırıp bizi aldılar. Vardık, Dış Oğuz beyleri size asi olmuşlar. Bilmedik, Mushaf getirdiler. Biz Kazan'a asi olduk, sen de bize muti ol dediler, ant içtiler. Beyrek ekmeğini çiğnemedi, onlara muti olmadı. Dayın namert Aruz öfkeleni, Beyrek'i oturduğu yerde kılıçladı. Bir uyluğunu düşürdü. Sen sağ ol hanım, Beyrek Hakk'a vasil oldu. Benim kanımı Aruz'a komasın dedi dediler.

Kazan bu haberi işitti, destmalini eline alıp hüngür hüngür ağladı, divanda zarılık kıldı. Hep orada olan beyler ağlaştılar. Kazan vardı odasına girdi. Yedi gün divana çıkmadı, ağladı oturdu.

Beyler toplandı divana geldi.

Kazan'ın kardeşi Kara Göne der: Kılbaş, var söyle, ağam Kazan gelsin çıksın. Bir yiğit senin yüzünden aramızdan eksildi. Hem vasiyet eylemiş, benim kanımı komayasın, alasın demiş. Varalım düşmanı haklayalım de dedi.

1 el eylemek: hile yapmak

Kılbaş der: Sen karındaşısın, sen var dedi.

Velhasıl ikisi birlikte vardılar. Kazan'ın odasına girdiler, selam verdiler, sen sağ ol hanım dediler. Bir yiğit aramızdan eksildi, senin yolunda baş verdi. Derim kanını alalım, hem size ısmarlamış, benim kanımı alsın demiş. Ağlamakla bir şey mi olur? Kalk gel yukarı dediler. Kazan der: Uygundur, tez cephaneyi yükletsinler, beyler hep binsinler dedi. Cemi beyler bindi. Kazan'ın yağız atını çektiler, bindi. Boru çalındı, kös vuruldu. Gece gündüz demeden at koşturdular.

Aruz'a ve cemi Dış Oğuz beylerine haber oldu. İşte Kazan geldi dediler. Onlar da çeri toplatıp, boru çaldırıp Kazan'a karşı geldiler. Üçok, Bozok karşılaştılar.

Aruz der: Benim İç Oğuz'da hasmım Kazan olsun.

Emen der: Benim hasmım Ters Uzamış olsun.

Alp Rüstem der: Benim hasmım Ense Koca oğlu Okçu olsun dedi.

Her biri bir hasım gözetti. Alaylar bağlandı, ordular dizildi, borular çalındı, davullar dövüldü. Aruz Koca meydana at tepti. Kazan'a seslenip: Bre kavat, sen benim hasımısın, sen beri gel dedi.

Kazan kalkanını tuttu, mızrağını eline aldı, başının üzerinde çevirdi, der: Bre kavat, muhannetlikle er öldürmek nice olur ben sana göstereyim dedi.

Aruz, Kazan'ın üzerine at saldı. Kazan'ı kılıçladı, zerre kadar kestiremedi, öteye geçti. Sıra Kazan'a geldi. Altmış tutam alaca mızrağını koltuğuna kıstırdı. Aruz'a bir mızrak vurdu, göğsünden şimşek gibi öteye geçti. At üzerinden yere düşürdü. Karındaşı Kara Göne'ye işaret etti, başını kes dedi. Kara Göne attan indi, Aruz'un başını kesti. Dış Oğuz beyleri bunu görüp hep attan indiler, Kazan'ın ayağına düştüler. Kazan suçlarını bağışladı. Beyrek'in kanını dayısından aldı. Aruz'un evini talan ettirdi, ilini gününü yağmalattı. Yiğit

beyler ganimet aldı. Kazan yeşil düzlüğe, güzel çimene çadır diktirdi, otağını kurdu.

Dedem Korkut gelip şadlık çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyiverdi.

Hani dediğim bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi

Fâni dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Akıbet: Uzun yaşın ucu ölüm, ahiri ayrılık

Dua edeyim hanım:

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın

Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun

Ak pürçekli ananın yeri behişt olsun

Kadir seni namerde muhtaç etmesin

Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun

Âmin âmin diyenler didar görsün

Yığıştırsın deriştirsın, günahınızı

Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!

Kaynakça

Mehmet Kanar, *Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Derin Yayınları, İstanbul, 2005

Yaşar Çağbayır, *Büyük Türkçe Sözlük*, TİKA, İstanbul, 2016

TDK, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011

ataturkkitapligi.ibb.gov.tr

dergipark.gov.tr

mobile.jasstudies.com

genelturktarihi.net

tdk.gov.tr